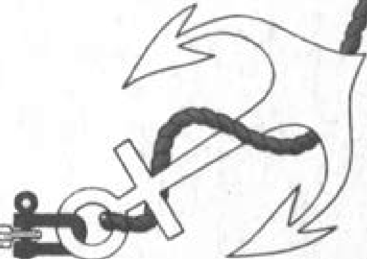
T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI
ANKARA

MEZEMORTA HÜSEYİN PAŞA

Yazan
Yarbay Saffet Bey
(1869 — 1913)

Basıma Hazırlayan
YAVUZ SENEMOĞLU
Em.Dz.Alb.
(1914 — 1992)

İSTANBUL
DZ.K.K.LIĞI BASIMEVİ
1994

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI
KÜLTÜR YAYINLARI TARİH ESERLERİ DİZİSİ NO : 3

MEZEMORTA HÜSEYİN PAŞA

Divân-ı Hümayun
kayıtlarından çıkarılmıştır.

Arayan ve toplayan
Saffet

Ceride-i Bahriye'de tefrika olarak
basıldıktan sonra ayrıca kitap olarak
Bahriye Matbaası'nda basılmıştır.
1327 (1911)

Basıma Hazırlayan
YAVUZ SENEMOĞLU
Em.Dz.Alb.
(1914 — 1992)

İSTANBUL
DZ.K.K.LIĞI BASIMEVİ
1994

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ

Değerli Bahriye Tarihi araştırmacı - yazarı Yarbay Saffet Bey (1869-1913) tarafından Divan-ı Hümayun kayıtlarından çıkarılarak Ceride-i Bahriye'de dizi yazı olarak yayımlanan ve 1911'de Deniz Basımevi'nde kitap olarak basılan **"Mezemorta Hüseyin Paşa"** adlı kitap Merhum Emekli Deniz Albay **Yavuz SENEMOĞLU** tarafından günümüz diline çevrilmiş, Emekli Hakim Tümamiral Fahri ÇOKER'in teşebbüs ve katkılarıyla yayına hazırlanmıştır.

Eser, yazarın da ilk sayfalarda belirttiği gibi yaşamının ilk yılları belirlenemeyen Kapudan-ı Derya Mezemorta Hüseyin Paşa'nın 1701'de ölümünden önceki son on yıllık yaşamını ele almakta ve bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu durumu, Bahriyede geçen olayları belgelere dayanarak anlatmaktadır.

Kahraman bir denizci olduğu kadar, yetenekli bir yönetici olan Mezemorta Hüseyin Paşa, Donanmada Kalyon Devri'ni açtığı gibi, koyduğu kurallarla yönetimi ve özellikle göreve gelmeyi ve yükselmeyi bir düzene sokmuştur. Bu yönleri ile de eserin, günümüz kuşaklarının yararına olacağı düşünülmektedir.

Bahriye Tarihimize pek çok yazıyla katkıda bulunan Merhum Emekli Deniz Albay **Yavuz SENEMOĞLU**'nun hiç bir karşılık beklemeden büyük emek sarfederek günümüz diline aktardığı bu eserin, camiamıza yararlı olacağı inancını taşıyor, kendisini rahmetle anıyoruz.

DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI

*Saffet Bey'in Osmanlı Türkçesiyle yazdığı **Mezemorta Hüseyin Paşa**'ya ilişkin bu incelemeyi günümüz Türkçesine aktarmaya çalışırken, o dönemlerin yazışma özelliklerini göstermek amacıyla, Osmanlı üslûbunu korumaya da özen gösterdim.*

Ancak, bazı deyimler ve açıklamalar için ya dipnotlar ekledim, ya da bunları parantez arasında metin içine koydum.

Sanırım, bu kadar eski belgenin bir arada bulunabileceği az eser vardır.

*Bundan dolayı, **Mezemorta Hüseyin Paşa** üstüne yapılmış bu araştırma, Deniz Kuvvetleri'mizin tarihi için olduğu kadar genel Türk tarihimiz için de önemli bir eser niteliğindedir.*

Bu önemli eseri yaşayan Türkçeye aktarmaya çabalarken bize düşen görev, böyle bir incelemeyi gerçekleştiren Bahriyemizin eski büyüklerinden Saffet Bey'i rahmetle anmaktır. Nur içinde yatsın.

Yavuz SENEMOĞLU
Em.Dz.Alb.

Saffet Bey Kimdir ?

Fahri ÇOKER
E.Tümamiral

21 Mayıs 1869'da Çanakkale'de doğan Salih Saffet Bey Kastamonu-Abana halkından olup İstanbul'a göç eden Hacı Osman Ağa'nın torunu, Bahriye Çarkçı Kolağalığı -Mk.Önyüzbaşı- ndan emekli Mehmet Rıfat Beyin oğludur.

İlk öğrenimini tamamladıktan sonra Kasımpaşa Bahriye Rüştiyesinde okudu. 1881'de Heybeliada Bahriye Mektebi İdadi birinci sınıfına girdi. 9 Temmuz 1885'te Harbiye sınıfına geçti. 7 Temmuz 1887'de sınıfın ikincisi olarak Gv.Mühendis rütbesiyle mezun oldu. Kurmay sınıfına ayrıldı. Okul gemisinde iki yıl mühendislik eğitimi gördükten sonra 20 Haziran 1889'da Üsteğmen olarak Marmara Vapuru II. Komutanlığı ve Hesap Memurluğuna atandı. 22 Mart 1890'da Nüvid-i Fütuh Hesap Memurluğuna nakledildi. 30 Haziran 1890'da Deniz Erkân-ı Harbiye Dairesine alındı. 1891 Şubatında Osmanlı Devleti hizmetine giren Kalau Von Hofe Paşanın Yardımcılığına verildi. Paşa ile birlikte ve sonra da asil olarak on yıl Bahriye Mektebinde Savaş Fenni ve Balistik Öğretmenliği yaptı. Bu arada 18 Nisan 1891'de Yüzbaşılığa, 10 Haziran 1897'de Kd.Yüzbaşılığa ve 30 Ekim 1900'de Binbaşılığa yükseltildi. 23 Nisan 1902'de Heybetnüma korvetine atandı. 29 Temmuz 1903'te Padişah yaverliği ile Yarbay oldu. Ancak 2 Ekim 1903'te 2.Fırka Komutan Yaveri Ekrem Şevket Paşa'nın jurnali ile bir daha İstanbul'da görev verilmemek üzere Çanakkale'deki Zırhlı Aziziye Fırkateyni II.Komutanlığı ile sürgün edildi. Çanakkale'de bulunduğu sırada sarhoşluk ve üstlerine hakaret suçundan Donanma Komutanı Hasan Rami Paşanın şikâyeti ile 24 Mart 1904'te tutuklandı ve Özel Harp Divanı tarafından dört ay hapis ile cezalandırıldı. Cezasını tamamladıktan sonra açıkta olarak İstanbul'da kaldı. 5 Kasım 1907'de İdare-i Mahsusa (Devlet Denizyolları) Kömür Memurluğuna atandı. Bir süre sonra İdare Enspektörü oldu. II.Meşrutiyetin ilanından sonra 27 Ağustos 1908'de Albaylığa yükseltilerek Deniz Erkân-ı Harbiye Dairesi II.Kısım Müdürlüğüne getirildi. 12 Kasım 1908'de Şurayı Bahriye Azası oldu.

25 Temmuz 1909'da Rütbeleri Yeniden Düzenleme Kanunu gereğince rütbesi Yarbaylığa indirildi. 8 Kasım 1909'da Topçu Komisyonu Eğitim ve Öğretim Şubesi Müdürü olarak görevlendirildi. Bu arada Eylül 1908'de atandığı Erkân-ı

Harbiye Mektebi Deniz Harp tarihi Öğretmenliğini sürdürdü. 27 Kasım 1909'da Osmanlı Tarih Encümeni Azalığına seçildi. 18 Aralık 1913'te İstanbul'da öldü. Okmeydanı Mezarlığında toprağa verildi. İngilizce ve Almanca biliyordu.

BAŞLICA ESERLERİ :

1) **Mezemorta Hüseyin Paşa,** İstanbul 1327
2) **Filasalar** (Osmanlı Deniz Tarihi Belgeleri), **İstanbul 1329; II.Baskı, İstanbul, 1994**
3) **Bahriye Müzesi Kataloğu,** İstanbul 1917

Ayrıca **Ceride-i Bahriye, Donanma, Türk Yurdu ve Tarih Encümeni Mecmuası'**nda yayımlanan araştırma yazıları.

Mezemorta Hüseyin Paşa

Fahri ÇOKER
E.Tümamiral

Sefinetül-Vüzera[1], *Harita-ı Kapudanân-ı Derya*[2], *Sicilli Osmani*[3], *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*[4] gibi kaynaklardan da Kapudan-ı Derya olmadan önceki yaşamına dair bilgi yoktur. Sadece Cezayir'de doğduğu, deniz korsanı olarak ün yaptığı, 1683'te, artan etkisinden çekinen Cezayir Dayısı Baba Hasan tarafından Fransızlara rehin olarak verildiği, bir süre sonra Cezayir'e dönerek Baba Hasan'ı öldürüp Cezayir Dayısı olduğu ve 1684'te Cezayir Beylerbeyliğine atandığı bilinmektedir.

Mezemorta lâkabının (yarı ölü) anlamında olarak, Venediklilerle bir savaşta on yara alarak yere düşmüş ve ölü gibi kalmış olmasından kaynaklandığı yaygındır.

1686 Mora Seferinde Osmanlı Donanmasına gemi göndermek suretiyle yardımcı olan Mezemorta Hüseyin Paşa, 1689'da Beylerbeyliğini koruyarak Dayılıktan çekilmiş, 4 Ocak 1690'da Kapudan-ı Deryalığa atanmıştır. Ancak Cezayir Garp Ocağı askerlerinin, Hüseyin Paşa Kapudan-ı Derya olarak İstanbul'da kalırsa isyan edeceklerini belirtmeleri üzerine 8 Şubatta görevden alınmış ve Cezayir'e dönmüştür.

Hüseyin Paşa kısa bir süre sonra Tuna Donanması Kapudaneliğine atanmış, bu görevi sırasında Vidin'in geri alınması için yapılan harekâtı desteklemiştir.

Eylül 1691'de Rodos Sancak Beyliği ile Kalyonlar Kapudaneliğine getirilen Hüseyin Paşa, Kapudan-ı Derya Amcazade Hüseyin Paşa'nın komutasındaki Sakız Adasının Venediklilerden geri alınmasıyla sonuçlanan sefere katılmış, gösterdiği büyük başarı üzerine 11 Mayıs 1695'te ikinci kez Kapudan-ı Deryalığa atanarak görevi Sakız önünde Amcazade'den devir almıştır.

Altı yıl süren Kapudan-ı Deryalık görevi her alanda büyük başarılarla dolu olan Hüseyin Paşa'nın memleket, millet ve bahriye için yaptığı büyük işleri ayrıntıları ve belgeleri ile kitapta okuyacaksınız.

---

(1) *Sefinetül-Vüzera*, Kazasker Mehmet Halid'den sadeleştirerek yayına hazırlayan İsmet PARMAKSIZOĞLU, İstanbul 1952
(2) *Harita-ı Kapudanan-ı Derya*, Seyit Aptullah Ramiz Paşazade Mehmet İzzet Bey, İstanbul 1261
(3) *Sicilli Osmani* (Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniye), Mehmet Süreyya Bey, İstanbul 1308
(4) *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, İsmail Hami Danişmend, İstanbul 1947

MEZEMORTA HÜSEYİN PAŞA

Aşağıda, bu zatın haltercümesini okurken, öldüğünden başlayıp doğduğuna doğru, yukarı, tersine yazıldığını görenler benim bir yenilik göstermek istediğime, bir çığır açmağa yeltendiğime verip gülecekler.

Beni bu yola iten düşünce ve zorun ne olduğunu, kerem edip biraz dinlerseniz hak vereceksiniz sanırım. Zorum şudur :

Ocağımızın ulularından, ön safa geçmişlerinden biri, milletimizin en büyük adamları sayısında olan bu koca rahmetli Kaptanın, o parlak geçen ömründen ancak son altı yedi yıl ile, öldüğü gün ve yılı biliyoruz. Nerede öldüğünü bile bilmiyoruz.

Herkes gibi benim de bu zatı tanıyışım pek eksik ve yanlış idi. Değerini layıkıyla bilmiyordum. Eski kağıtlar arasında rast geldiğim bazı ipuçları koca Gaziye karşı gönlümde sevgiyi, kafamda merakı arttırdı. Her yana koştum, bakındım. Çok şeylerde olduğu gibi bunda da bahriye işlerini atlayıp geçmişler. Bu bahriyelinin gördüğü hizmetleri başkalarına mal etmişler, hakkını yemişler.

Bende keskin bir kıskançlık vardır. Her ne kadar millete ait olursa olsun, ortada kazanılan bir şan, bir ad ve san neden benim ocakdaşımın olmasın? Neden ocağının adı söylenmesin? Neden o ocakdaşımın adına rahmet okunmasın? Doğrusu bunu babama da veremem.

İşte bu hırsla işe koyuldum. Ne yapayım ki hangi yılda hizmete girmiş bilmiyorum. Bir kitapta da bulamıyorum. Yalnız öldüğü yıl ve günü biliyorum. Başka çare yok. O yılın defterlerini kağıtlarını araştırıp okumaya, yukarı doğru sağıp kollamaya başladım... Ve ömründen on yıl kadarını bulabildim. Elimde birçok vesika birikti. Onlar biriktikçe içimi korku basmaya başladı. "Ya sonuna eremezsem, ya bitiremezsem? Bu adamcağızın tercüme-i hâli yeniden unutulma çamuruna gömülecek, ortadan kalkacak, bari şunları olsun kurtarayım. Benden sonra gelecek geçmişleri arayacak, daha genç ve dinç kafalı, derin düşünceli ocakdaşlarıma bırakayım. Onlar bundan ilerisine gitsinler, bitirsinler, benim uğradığım zorluğun şu kadarcığını olsun çekmesinler" dedim.

Bilmem haklı mıyım? Söze başlamadan önce bu zatı bildiğim kadar bilmeyenlere tanıttırayım :

İkinci *Uzun Piyâle Paşa*'nın 4 Muharrem 1054'de (13 Mart 1644) bir iki altın gümüş fincan veya sahan için Cinci Hoca fiti ile boğdurulduktan sonra, elli

küsûr yıl Kaptan Paşa divân odası eşiğinde, Kaptan Paşa Baştardasının lumbar ağzından içeri adam denilebilecek, çekirdekten yetişmiş bir ocak ustası, işte yuvarlanmış bilgili bir adam ayak atmadı.

"Osmanlı Bahriyesi", çoluk çocuğu ile beraber bir ordu olan (Kaya) (1) Türkleri'nin o köklenen ağacının bir filizi iken 950 (1543) yılı sıralarında (Barbaros) bunu besleyerek ayırmış, ayrıca dikmiş, Mağrib'e, Hind'e gölge salan yüksek bir ağaç şekline koymuş, Türklerin Osmanlıların sol kollarında taşıdıkları kalkan yerine yeni bir silah yapmıştı.

Devlet ile millet, iki kollu, iki kolu da silahlı bir bahadır oldu. Düşmanları bir kat daha korkmaya başladı. Söylediğimiz gün ve yıldan sonra bu ağaç kurutuldu.

"Derya Kalemi"nin geliri saray ve ordunun yetiştirmeleri için arpalık, bahriye işleri, deniz tutanların eğlencesi oldu.

Sonunda tutulan bu yolun çıkmaz olduğu anlaşıldı. Bıçak da milletin kemiğine dayandı. Bu işe bir er aranmaya başladı.

Hükümetin kepaze olduğu, her işin sarpa sardığı bir yılda bu adamcağızı iş başına getirdiler.

Artık yol parası, filikası, peşinde çıplakları ile cakası büyük post heveslileri kalmadı. İş, erine bırakıldı.

Açıkta kalanlar iş başına sürüldü. Her güçlüğü, her sorgusu ile beraber işi Mezemorta'nın başına sardılar. Elli yıllık molozu önüne döktüler. Ayıkla, temizle dediler.

Koca kalyoncu:
"- Millet ekmeği kursağımda, ocak namusu üzerimde" diyerek her zorluğu, her belası ile beraber bu yükün altına girdi.

O köhne tekneyi kırıntı, kırpıntı ile maramat (2) etmeğe başladı.

---

(1) Kaya Türkleri, (Kayıhan Aşireti) bu oymaklardan hâlâ Bilecik taraflarında vardır.
(2) "Maramat Etmek": Tamir etmek demektir. Daha çok balıkcılar kullanır (Ağları maramat ettim). Tamiri yapanlara da *maramatcı* denir.

Düzensizlik, beceriksizlik, bilgisizlik yüzünden, dört bir yanda kötü kötü karışıklıklar, acı acı bozgunlarla yürekleri yanan Osmanlılar, Akdeniz'den esen serin imbat rüzgârlarıyla yeniden can buldu.

Ölüp dirilmiş *Mezemorta* (3) cihanda pervası kalmamış bu koca kaptan bir karış çirkef suda çürüyüp batmakta olan bahriyemizi temiz engine salıp kurtardı. Devlet de geniş soluk almaya başladı.

Kepez altı, Domuz Deresi'ne kadar Çanakkale boğazına korkusuz girip çıkan düşmanlarımız *Andrea* boğazında bekledi. Bozgun, yılgın ve suskun devletin yaptığı barış (Karlofça, 27 Ocak 1699 Pazartesi) ile Bahriyeye suç ve leke bırakmadı.

O günlere kadar donanma nedir, gemi kimlerin eline verilmelidir anlamayanlara işin gerçek yüzünü gösterdi.

Bu sözlerimin çoğunu belki mübalağa sayarsınız. Hepsi ne ise ne... Şurası pek açıktır ki *Mezemorta* bahriyemizin teknik devrini ikinci olarak açtı. Deniz harplerinde *Borina Devri* (4) bundan ikiyüz yıl önce başlamış ve bizde de yol bulunmuş iken, bir türlü yerleşemememiş idi.

Her yeni çığıra karşı eskilerin düşman olduğu gibi dört köşe yelkenli (5) serenli kalyonlar bahriyemizde görünmeye başladığında çekdiri kapdanları kalyonculara karşı uzaktan "merhabacı" (6) diye eğlenirler ve "böyle döğüş mü olur? çatarsın, dalarsın, sararsın, vurursun" derlerdi.

Nitekim, son yıllarda stim gemileri başladıktan sonra eski yelkencilerin: "artık herkes kaptan kesildi. Çünkü iş sadece *makineler ileri geri kumandasına* kaldı" dediklerini daha unutmadık.

---

(3) Ölü zanedilip bırakıldığı sonradan dirilip yarası iyi olduğu için (Yarı ölü) manasına İtalyanca bir lakaptır.

(4) *Borina* : Yelkenlilere yeni olanaklar getiren teknik ve donanımların adı.

(5) Daha önceleri küçük gemilerde lâtin ve yarım lâtin dediğimiz yelken kullanılırdı. Kalyon ve kadırga devrinde seren dediğimiz direkler üzerine çekilen dört köşe yelkenleri kast ediyor.

(6) Kalyon, devrine göre uzaktan muharebe eden bir gemi tipi olduğundan yakın savaşçı (çektiri) kaptan ve mürettebatı onları beğenmediklerini ifade etmek için böyle söylüyorlar.

Evet, Mezemorta bahriyemizde ikinci defa olarak teknik yolunu, borina devrini açtı.

Filonun, fırkalara ayrılması, harp nizamî teşkilini, harp şekline göre top atışını, düşmanın tutumuna göre hücumu öğretti.

O meşhur savaşı ile dünyada şan kazanan İngiliz Amirali Nelson'un Trafalgar'daki o kesdirme [7] manevrasını yüz elli yıl önce (Koyun Adaları)'nda yaptı.

Kaptan Paşalığa gelmeden önce bu kısa ihtiyarın adı ''Kalyonlar kaptanı'' idi ki ''Kaptan'' sözünü ''Hoca'' diye de alınız.

İşte onun hayatından benim gözüme ilişen en büyük şey de budur. Şu halde bu adam için bir sene süren merakımı pek boş bulmazsınız sanırım.

''MEZEMORTA (1113 Saferinin 13.günü / 20.Tem.1701 Cuma) *Sakız'da Rahmet Denizine Daldı.''*

Aşağıdaki vesikada görüldüğüne göre, pek küçük yetimler bırakmasından o uzun ömrünün pek azının evde geçtiği, dam altına pek geç girdiği anlaşılıyor.

Vesika şudur:
Cezayir Beylerbeyi rütbesiyle bilfiil kaptanım olan Abdülfettah'a ve Sakız Kadısı'na hüküm ki ;

Sabık kaptan Hüseyin Paşa'nın küçük iki erkek ve on iki yaşında bir kız yetimleri kalmıştır.

Bunların himaye edilmesi, donanmamda Sakız'da ve İstanbul'da olan emlâki, parası ve diğer eşyası zayi edilmeden muhafazası için ''dergâh-ı muallâm kapıcı başılarından ...e ve kassâm [8] katibi yardımı ile hepsi kaydedilerek defteri bana getirilecektir.

(7) Amiral Nelson'un TRAFALGAR muharebesi (21 Ekim 1805). Buna Nelson'un yarma hareketi derler.

(8) *Kassâm:* Taksim eden, bölen, ayıran.

Bütün bıraktığı malın muhafazası için yazdığım ferman mucibince İstanbul'daki emlâk ve eşyası da az veya çok, her ne ise bir deftere yazılacak bana gönderilmek üzere İstanbul Kaymakamı[11] *Vezir Osman Paşa'ya emir ve tenbihim olmuştur.*

Ancak merhumun eşya ve malının birçoğu Sakız'da ve donanmamda olduğundan[12]*. sen ki benim kıymetli vezirimsin onun donanmada ve Sakız'da olan emlâk ve eşyası her ne ise, kapıcı başı ve yanına tayin ettiğim kassâm kâtibi vasıtasıyla mühürlü defterlere yazdırıp bana gönder.*

Tekrar emrim gelince geriye bıraktıklarını muhafaza edip hiçbir şeyi zayi etmemek için dikkat ve ihtimam göstermen için yazılmıştır.

Rebiülevvel sonları 1113 (1701)

Mezemorta'nın son seferi ve yapacağı işler

Kışın Kolena[13] halinde yatan donanma Nevruz'da[14] donatılmaya başlayarak[15] Haliç'ten alayla kalkılır.

Yalı köşkünde oturan Padişahın önünden top atarak geçerler.[16]

Kaptan Paşa "Allah'a ısmarladık" demek için Padişah'a el öpmeye gider. Hilât[17] giydirilerek iltifat edilirdi.

Kaptan Paşanın bugün *(Cezair-i Bahr-i Sefîd Valisi)* Akdeniz Adaları Valisi demek olan *(Cezair Beylerbeyliği)* rütbe ve ünvanı da vardı.

Her yıl ilkbaharda adaları dolaşır, vergileri toplar, (Derya beyleri) nin filolarını, hesaplarını teftiş eder, eğer büyük bir iş olmazsa Kasımda geri dönerdi.[18]

İşte, adet üzere Mezemorta bu yıl Akdeniz'i dolaşmaya gidiyordu.

Bu yılki vazife hem askerî hem de siyasî idi.

---

(11) *Kaim-i makam:* Vekil
(12) Kaptanların gazâ malı kendi sancak gemilerinde sandıklarda muhafaza olunurdu.
(13) *Kolena:* Gemiler, seyirde olduğu gibi, sair zamanlarda da bir usûl bir nizam dahilinde yatarlar.
(14) İran takviminden bize geçmiş bahar mevsimi. 4 Nisanda başlar.
(15) Kışın Haliç'e gelince yelkenler soyulup ambarlara kaldırılır. Baharda tekrar yerlerine takılır. Buna (donatmak denir).
(16) Buna *mevsim-i evvel-i sefer-i derya* (Deniz Seferlerinin başlama mevsimi) denirdi.
(17) Merasimlerde padişahın iltifat için giydirdiği elbiseki buna. *"Hilât-i Fahire"* iftihar elbisesi denirdi. Bu aslında bildiğimiz kaftandır. Üstlük olarak giyilir.
(18) Donanmanın bu geri dönüş zamanına *"Âhir-i Sefer-i Derya"* Deniz Seferleri'nin sonu denirdi.

Viyana bozgunluğundan sonra [19] birbiri ardınca devletin ugradığı o acıklı bozgunluklar ve komşu devletlerin, yabancı milletlerin parmaklariyle Hıristiyan tebamız hükümetten iyiden iyiye yüz çevirmeğe, orada burada ayaklanmaya başladı.

Hele yıllarca süren Venedik harplerinde adalar ahalisi daha başka yollara sapmışlardı. Tek defa olarak bunlar yabancı milletlerin pasaportlarını edinmişler ve bunlara güvenerek vergi vermekten kaçmaya, denizde haydutluğa başlamışlardı.

İşte bu yıl *Mezemorta*'nın yapacağı işlerden biri bu idi.

Sonra (1645) de başlayıp (1669) da biten o sürekli Girit ve ondan sonra Venedik Harplerinde limanlar yüzüstü bırakılmış, çoğu dolmuş idi.

Mezemorta bunları sırasıyle temizleyecek, hallerini düzeltecek idi.

Aşağıdaki vesikalarda *(Müste'men tayfa)*[20] denilenler gerçekten ecnebilerdir. Dolap gemisi de Tarak dubalar gibi bakraç ile deniz dibini tarıyan teknelerdi.

Vesikalar her şeyi kendi kendine hikâye ettiğinden bizim için sözü uzatmak lâzım değildir :

Kaptan Vezir Hüseyin Paşa'ya ve kadılarına hüküm[21] *ki bazı kâfir korsanlar Akdeniz'deki Maknoz-Sire-Sfenoz-Pare-Andre-İnoz-Büyük ve Küçük Değirmenlik adalarına gelip Donanmam denize açılınca onlara rekabet iddiası ile, fırsat buldukça firkate donatarak müslüman halka hücum edip mallarını yağma, kendilerini esir etmek suretiyle müslüman memleketlerine zarar yapmakta oldukları öğrenilmiştir.*

Bu gibilerin yaptıkları zararlara mani olmak üzere müslüman memleketlerinin ve halkın emniyeti her şeyden mühimdir.

Sen ki vezirimsin, İnşallahü taalâ donanmam ile o taraflara gittiğinde, adı geçen adalarda, devletim ile sulh ve dostluk üzere olan Fransız, İngiliz, Hollanda

(19) Viyana Bozgunu
(20) Müste'men tayfa: Gemiciliği iş edinmiş yabancıların çeşitli milletler gemilerinde maaşla görev yapanları. Bir de dost devletlerin emin olunan, zarar vermeyen ve taarruz etmiyen gemicileri anlamına.
(21) Hüküm : Ferman, emir.

ve Venedik ve bunlar gibi paralı gemicilerden başka, bu gibi rekabet iddiasıyla, kendi iş ve güçleriyle meşgul durmayıp da gemi donatarak müslüman halkı esir edip mallarını yağma eden, fesat ve zarar yapan kâfir korsanları dikkatle takip edip ele geçir.

Onlara şeriat ve kanun üzere lazım gelen cezaları vererek müslüman memleketler üzerinden bu zararları kaldırıp def edesin.

Fakat bu işleri yaparken dost milletler gemilerinin mal ve canlarına, devletleri ile aramızda olan ahdin dışında sakın zarar yapmayasın.

Ayrıca kendi halinde olan gayr-i müslimlere de şeriate yakışmayan tecavüzlerden sakınman için yazıldı. (1700 - Mayıs)

* * *

Kaptan Paşa'ya hüküm ki,

Kandiya, Hanya, Resmo[22]*, Graboze, Sakız ve Midilli kalelerinin limanları uzun zamandan beri temizlenmemiş olduğundan taş, toprak, çöp ile dolmuştur. Gelen gemiler giriş ve çıkışta zorluk çekmekteler.*

Sen ki vezirimsin, bu limanların her birine bir dolap gemisi ve rütbeli bir denizciyi mükemmel forsa[23] *ve çekdiri ile görevlendir.*

Kandiya ve Resmo limanlarının Kandiya muhafızı, Hanya ve Graboze limanlarının Hanya muhafızı marifetiyle, Midilli ve Sakız limanlarının da kadı ve dizdarlar aracılığıyle yerli erat ve o memleketlerin gayr-i müslimleri yardımlarıyla, nöbetleşmek suretiyle, fakat hiç durmadan temizlenmesine karar verilmiştir.

Fakat Midilli ve Sakız'da vezir veya rütbeli bir muhafız olmadığından bu işin yalnız kadı ve dizdarı ile yapılması zordur.

Bunun için Midilli ve Sakız donanmamın üssü olduğundan bu limanların temizletilmesi senin himmet ve gayretine verilmiştir.

---

(22) Girit adasının belli başlı Şehir ve limanları.
(23) Forsa : Esir kürekçi.

İnşallah Midilli'ye vardığında dört dolap gemisi ve bütün deniz beyleri gemilerindeki forsalar, donanmamın büyükleri ve orada olan yerli erat ve civardaki gayr-i müslimler, kısım kısım nöbetleşerek fakat hiç bir şekilde şiddet kullanmayarak yardımları temin edip Midilli limanı bizzat gayretinle temizletilecektir.

Allah'ın yardımı ile bu iki limanın istenilen şekilde temizlikleri yapıldıktan sonra her birine birer dolap gemisi koyup, bundan sonra çöp, toprak ve pislik atılmaması, şayet bir şey düşecek olursa hemen dolap gemileriyle çıkartılması, limanların her zaman temiz tutulması, alıkonan dolap gemilerinin her an çalışmaya hazır bir durumda tutulup yara ve beresinin zamanında tamiri alakalılara iyice tenbih edilecektir.

Hasılı, Midilli limanının gerek şimdi temizletilmesinde, gerek bundan sonra temiz tutulmasında çok gayret gösterilmesini iyice tenbih et.

Kandiya, Resmo, Graboze'nin de benzer suretle temizletilmesi için Kandiya Muhafızı Yusuf Paşa, Hanya Muhafızı Vezirim Mehmet Paşa'ya emr-i şerifim ve tenbihim olduğunu bildir.

Kandiya, Resmo, Hanya ve Graboze limanlarının da temizletilmeleri için vezirlerimin her biri senin yanına gelerek hizmette bulunmaları, deniz beylerinin forsa ve mükemmel çekdirisiyle bir derya beyi ve birer dolap gemisinin tayin edilip gönderilmesi yazılmıştır (Mayıs 1700).

*

* *

Kaptan Paşa'ya hüküm ki:

Allah'ın yardımı ile bu mübarek senede donanma-yı hümayunun gemilerinin Akdeniz'de yelken açacakları zamanın gelmiş olduğunu umar bu işi senden beklerim.

Sana denizler gibi sonsuz, dalga dalga artan ikramımdan olmak üzere bu samur kürk hilati sevindirmek için veriyorum.

Bu elbise bana miras olan sultanlığımın inayet ve ihsan etmek vasfiyle bu elbiseyi cerrahbaşı Ahmed ile yolladım.

İnşallah eline geçince, inayet[24] ve hediyem olan hilat ve elbiseyi hürmet ve tazim adımlarıyla karşılar, ayni şekilde giyer iftihar edersin. Sonra da Akdeniz'e gidecek olan donanmamın gemilerini, Allaha tevekkül olup bir gün evvel o güzel ve hayırlı maksat için yelkenlerini açarak Akdenize gidersin. Orada Allahın yardımı ile adaları muhafaza, tanzim ve tensik etmekte, limanların temizlenmesinde ve icap eden diğer büyük hizmetlerimin yapılmasında şahâne isteğime uygun cemile göstermekte çok gayret etmen için yazılmıştır (Nisan 1700).

1700 de neler oldu?

Devlet Batı'da savaş ile uğraşırken *Bağdat* ve *Basra* daki bazı aşiret şeyhleri ayaklanmış, bu isyan ateşi her yanı sarmıştı.

Buraya gönderilecek ordunun ağırlığını taşımak ve lazım gelirse yardım etmek üzere o kış devlet Fırat üzerinde yüz tekne yaptırmıştı. Bu gemilerin yapılmasına memur *Aşçı Mehmed* kaptana gönderilen aşağıdaki ferman en güzel vesikadır.

Sonra, devlete tâbi *(Köril)* ve *(Dadyan)* prensleri İstanbul'a mektup yazıp o taraflarda silah ve tuz kaçakçıları türemiş, bunların, o yalılarda haydutluk ettiklerinden ve Abazalardan şikâyet etmeleri üzerine bunların terbiyeleri için *(Mehmed)* ve *(Abdurrahman)* kaptanlar kumandalarında, hepsi firkate olmak üzere, bir filo gönderiliyor.

İkinci vesika, Kaptan Paşa yaz seferine çıktığı vakit dışardaki çekdiri beylerinin nasıl çağırıldığını gösteriyor.

Bu beyler şimdi *Komodor* dediğimiz derya beylerinden farklı idi. Bunlar da Timar ve Zeamet sahipleri, kendi gemilerini ve personellerini kendileri temin ederlerdi.

Devlet, sefer sırasında bunların *kumanya* parasını ve cephanesini verirdi. İsim ve lakaplarından anlaşılacağı üzere kimi ocakzâde, kimi de sonradan rütbe almışlardı.

Sonra, sulh şartlarının mühürlenmiş senedini getirmek üzere bir filo ile boğaza gelen Venedik elçisinin gemisi ile içeri girmesine izin olmadığından, ayrıca

(24) İnayet : Yardım.

bir gemiye teşrifatçı konarak gönderildiğini görüyoruz ki bundan da boğazların kapalı olmasının pek eski olduğu anlaşılıyor.

Dördüncü vesika harp sırasında bizim ve onların ellerine esir düşenlerin geri alınıp verilmesi için *Venedik* amiraliyle görüşmek üzere kaptan paşaya yollanmış bir fermandır.

Garp ocakları *(Cezayir- Tunus- Trablus)* nın nizamları bozulmuş, İstanbul'dan gelen beylerbeyilerini içeri almamaya, alırlarsa bile sözünü dinlememeye başlamışlardır.

O eski korsanların yerine gelenler gerçekten haydut olmuşlardı. Bu yıllarda Cezayirlilerle Tunusluların araları bozulmuş biribirlerine rastladıkları yerde döğüşüyorlardı. Bunlar böyle iken Trablusgarp dayısı da Cezayirlilere katılarak harp daha da büyümüştü.

Devlet bunlara birçok fermanlarla nasihatlar etmişse de bir türlü uzlaşamıyorlardı. Bunlardan bazı serserilerin bu yalılara gelip gayr-i müslimlerden kürekçi kapmak, gizlice hırsızlık etmek gibi halleri devleti kızdırıyordu.

Öteden beri bunlar her yıl bu taraflara adam yazmaya gelirler, tellallarla *(terlemeden mal kazanmak, solumadan can vermek isteyen, ana babasına darılmış yok mu?)* diye oralardaki ateşli delikanlıları toplarlardı. Vesikalar sıra ile konulmuştur.

Rakka'da[25] *yeniden yaptırılması fermanım olan donanmama memur ettiğim Şat*[26] *kaptanı, Aşçı Mehmed'e hüküm ki;*

Sen ki Beylerbeyi (Mîr-i mîrân) olan zatsın. Rakka'da yapılmasına fermanım olan donanmamın gemilerinin yakında tamamlanacağı bildirildi.

Bunların her türlü malzemesinden bir noksan varsa acele olarak tamamlanıp bütün teşkilâtı noksansız hâle getirilerek gemilere konmalıdır.

Sonra bütün donanmam Allah'a tevekkül ederek onun rıza ve hoşnutluk iskelesine doğru yelken açmak üzere, kendisine Halep eyaletini de verdiğim Basra valisi Ali Paşa'ya emr-i şerifim ile tembih ettim.

---

(25) Rakka : Suriye'de bir şehir ve saray kalıntısı.
(26) Şat : Nehir ve sığlık yerlerde çalışan altı düz gemi.

Sen ki Beylerbeyimsin, memur olduğun üzere donanma gemilerinin her türlü teçhizatını, eğer tamamlanmamış ise acele olarak tamamlayarak inşallah fermanım mucibince vezirim ve bütün donanmamla iskeleye geldiğinizde Allah'ın yardımı ile icab eden bütün hizmetlerinde vezirin sözünden dışarı çıkmamak hususunda çok dikkatli olman için.....) (Mayıs 1700)

Bahriye büyüklerinden İzmir'de oturan Fırıncı Ali
Bahriye büyüklerinden İzmir'de oturan Maryol oğlu Ali
Bahriye büyüklerinden İzmir'de oturan Maryol oğlu Mustafa
Bahriye büyüklerinden Sakız'da oturan Memi Paşa oğlu Abdurrahman
Bahriye büyüklerinden Sakız'da oturan Hazinedar Hasan
Bahriye büyüklerinden Sakız'da oturan Kaptan Paşa oğlu Ali
Bahriye büyüklerinden Sakız'da oturan Deli Bey oğlu Ahmet
Bahriye büyüklerinden Sakız'da oturan Bekir Paşa oğlu Salih
Bahriye büyüklerinden Sakız'da oturan Memi Paşa oğlu Kasım
Bahriye büyüklerinden Rodos'ta oturan Osman
Bahriye büyüklerinden Rodos'ta oturan Mahmut Paşa oğlu Mustafa
Bahriye büyüklerinden Rodos'ta oturan Abdulkadir Paşa oğlu Ahmet
Bahriye büyüklerinden Eğriboz'da oturan Mustafa Paşa oğlu Ahmet

Sen ki Beylerbeyisin, bu mübarek senede rûz-i Hızır(27) *dan onbeş gün evvel beşer kat forsa ve yüzelli genç kuvvetli ve seçme Leventler ile donatılmış çekdiri gemin ile çabucak tersaneye gel.*

Orada kaptanım olan vezirim Hacı(28) *Hüseyin Paşa'nın ''Allah yükseliş ve kudretini devam ettirsin'', uygun rey ve fikri ile saltanatımızın kudretinin anlatılması için yazılmıştır (Nisan 1700).*

* * *

Kaptan vezir Hüseyin Paşa'ya hüküm ki ;

Gelecek olan Venedik Cumhuriyetinin elçisi kendi kalyonu ile Boğaz hisarlarına yaklaşmaktadır.

Sen, benim vezirim, Venedik gemisi oraya gelince, fermanım mucibince iki çekdiri tayin et, yanına bir adam ver. Gemiyi İstanbul'a böylece yolla diye bir ferman gönderildi (Ocak 1699).

* * *

(27) Ruzi Hızır 5 Mayıs. Hızır.(Hıdırellez) günü.
(28) Mezemorta Hüseyin Paşa'nın Hacca gittiğini, ''Hacı'' olduğunu da bu fermandan öğreniyoruz.

Kaptan Vezir Hacı Hüseyin Paşa'ya Hüküm ki ;

Hazret-i Mesih'in nefesine inanıp iltica eden İsa dininin birçok büyükleri arasında olan Venedik doju[29] *ve Cumhuriyeti ile "akıbetleri hayırlı olsun" aramızda dostluk ve komşuluk bağları yeniden kuvvetlendirilmek üzere alınıp verilen andlaşmalar ve bizden evvel yapılan ahidnâme mucibince esirlerin mübadelesi bu sulh şartlarından olduğu için tarafların esirleri mübadele edilip esaret zorluklarından kurtulmaları lâzımdır.*

Şimdi, sen vezirimsin, uygun bir mahalle gelince Venedik kaptanı olan general ile konuşup her iki tarafın esirlerinin isim ve adetleri yazılarak uygun görüldüğü şekilde mübadelenin ne şekilde yapılacağının tarafıma arzedilmesi ve ne şekilde fermanım gelirse öylece hareket etmen için yazılmıştır (Haziran 1699).

* * *

Kaptan Paşaya hüküm ki ;

On tane Cezayir kalyonunun izinsiz olarak levent kaydetmek üzere İzmir ve Foça'ya geldiklerini ve burada kendi leventlerini dışarı çıkarıp birçok fesat ve eşkıyalıklar ettiklerini işittim.

Bunların gerek o kıyılarda, gerek diğer yerlerdeki adalarda ve sahillerde bir yere uğrayarak bu gibi fesad ve eşkıyalık etmelerine asla rızam olmadığından, sen vezirim, Allah'ın yardımı ile Akdeniz'in muhafazası için ayrılmış olan kalyonlarla, bir güvenilir adamını tayin ederek bir saat evvel hareket ettirmelisin ki, bu Cezair kalyonlarını,İzmir ve Foça limanlarına uygun gördüğün şekilde uğratmayasın.

Onların karaya levent çıkarmalarına, diğer sahil ve adalardaki halka zarar yapmalarına mani olasın.

Bu işin en iyi bir şekilde yapılması için gerek tayin ettiğin adamına ve gerekse kalyon kaptanlarına lüzumuna göre tenbih edesin.

Midilli, Sakız, İstanköy ve Rodos kalelerinin dizdarlarına da bunları uğratmamaları için mühürlü kağıtlar göndererek en iyi ne şekilde hareket etmek lazım gelirse öyle hareket edesin deyu (Şubat 1700).

---

(29) *doj (doge) :* "Şef" anlamına gelen, Latince dux'tan türeme, İtalyanca sözcüktür. Venedik Cumhuriyetinin seçimle göreve gelen başkanı.

Yine bu 1699 ve 1700 üncü yıl defterlerinde göze görülen olayların en çoğu Anadolu ve Rumeli'de türeyen birçok haydutların tersaneye küreğe gönderildikleridir. Bunlar arasında siyasi suçlarla odalara sürülenler de vardır.

Bunlar hep Kaptan Paşa'ya ve tersaneye gönderiliyordu. Yazı denizde geçiren Mezemorta kışın İstanbul'da bir yandan gemilerini hazırlarken öbür yandan da birtakım münasebetsiz Paşaların aralarını bulmaya çalışıyordu ki Edirne'de oturan Padişahın kafa yorgunluğundan küskünlüğü, işleri "Hocam" diye şeyhül islamın eline bırakmasından bir alay hırslı ahlaksızların çekirge gibi milletin tarlasına üşüşmesi harpten ziyade devleti zebunlatıyor *(zayıflatıyor)*, bunların arasında olan ak bir kişi varsa o da Koca Gazi idi.

İşte bu yorgun ihtiyar, şehirde biraz dinleneceğine, bayağı çocuk lalalığı edercesine o şeyhülislam türedileri saray yetiştirmelerinin aralarını bulmaya uğraşıyordu.

Bu ihtiyar ölür ölmez rezillik sokağa uğradı. Padişahın tahtından indirilmesine kadar vardı.

Her ne kadar sözümüzden dışarı ise de bahriye üzerine olduğundan şu vesikayı koyalım:

Galata mollasına ve Hassa Bostancıbaşı ve Boğazkesen Kalesi dizdarına hüküm ki;

Galata kazasına bağlı Ortaköy'den Yeniköy'e varıncaya kadar Rumeli tarafındaki yalılarda oturanlar kapıma dilekçe verip Karadeniz'e çıkan şayka[30] *reisleri ve diğer gemiler Karadeniz Boğazı'ndan yukarı doğru seyrederlerken, eskiden gemilerinin serenlerini doğrultup yelkenlerini de gemiye bağlarlardı.*

Böylece, boğazı geçerken Rumeli kıyılarında kimsenin evine zarar vermezlerdi.

Şimdi kimseye zarar verilmemesi için memur tayin edip eski usule aykırı olarak serenlerini dışarı uzatarak anafor suda gemileri zabtedemeyip sahile düşüp

---

(30) Şayka : Eskiden Ruslar'ın Karadeniz'de bilhassa nehirlerde kullandıkları birkaç top ve 40-50 personel taşıyan altı düz tekne.

pencere ve duvarları yıkan, geceleri duvar diplerinde yatan kimseleri yaralayan ve her türlü zarar yapanların eskisi gibi serenlerini doğrultup yelken levazımlarını gemilerine bağlıyarak kimseye zarar vermeden Karadeniz'e giden Şayka reisleri ve diğer gemi kaptanlarına iyice tenbih edin.

Dinlemeyenlerin şeriat usulüyle edebe getirilmeleri için hüküm vermenizi rica ettiklerinden buna göre hareket edilmek üzere fermanım gönderilmiştir. Buyurdum ki (Temmuz 1701).

Viyana bozgunluğundan sonra (11 Eylül 1696) Hıristiyan reayamızın açıktan açığa devletten yüz çevirdiğini yukarda yazmış idik.

Aşağıdaki vesikada görüleceği üzere hükümetin zebunluğu *(zayıflığı)* yüzünden yabancılar iyiden iyiye işlerimize karışmaya başlamış, yedi göbekten yerli hıristiyanların, birer bahane ile ellerine pasaport veriyorlardı. İşte şu vesika pek açık gösteriyor :

Kaptan Paşaya ve kadılarına hüküm ki;
İlelebed duracak büyük devletim ile barış ve dostluk üzere olan Fransa, İngiltere ve Hollanda, Venedik ve diğer zararı olmayan yabancı gemicilerin İstanbul'da oturan elçileri tarafından Akdeniz'deki adalarda bulunan konsolosları kendi milletlerinden olmayan, bize vergi ile bağlı reayaya sahip çıkıp şer'î borçlarını ve diğer hukuki vergilerini toplamaya mani oldukları bildirilmiştir.

Sen ki vezirimsin. İnşallahu taalâ Donanma-yı humayunum o tarafa gelince Akdenizdeki adaların konsolosları bundan sonra kendilerinden olmayan vergi mükellefi reayaya katiyen sahip çıkmayıp şer'î borçlarını ve diğer hukuk ve resimlerinin tahsiline engel olmamaları için iyice tenbih ve te'kîd edilmek hususunda deyu yazılmıştır (Mayıs 1700).

Aşağıdaki vesikayı okumadan evvel şunu söyleyelim:
Cezayir, Tunus, Trablus'ta birer ''Beylerbeyi'' vardı.
Bu Beylerbeyilerin müsteşarlarına ''Kâhya''; asker baş komutanlarına ''Dayı'' ve yalnız Tunus'unkine, ''Vatan Beyi'' denirdi. Git gide Beylerbeyilerin hükümleri azala azala artık İstanbul'dan gelenleri içeri almamaya başlamışlar, Dayılar, başlıbaşına hükümdar kesilmişler, yalnız birer ferman alarak kendilerini devletin müstakil bir beyi gibi görmüşlerdi. Hatta artık Beylerbeyi sözünü de kaldırarak doğrudan doğruya Dayı denir oldu. İşte Trablus'taki Karamanlı'lar bunlardandır.

Cezâir-i Garp Beylerbeyi Ali, Trablusgarp Beylerbeyi ve dayısı Mehmet, Tunus Beylerbeyi Süleyman, Tunus Vatanbeyi Murad (...) ve Dayısına, müfti, kadı, ulema ve yeniçeri ağasına, bölük başılarına, oda başılarına ve diğer ihtiyarlarına hüküm ki;

Müslüman Serhadlerinden Cezair-i Garb (Batı Cezayir), Trablus ve Tunus ocakları çok eski günlerden beri iyi dostluk ve birleşme ile vakitlerini Allah için gaza ile geçirip o taraflarda bir İslâm kalesi olmuşlarken bu gün, aralarındaki anlaşma, birleşme ve dostluk mânâsız garez, fesat, soğukluk ve düşmanlıkla ve lüzumsuz sebeplerle şakiliklere (eşkıyalık) döndüğünden kavga ve katillerle (adam öldürme) taraflardan birçok müslümanın telef olduğunu işittim.

Din ve şeriati himaye etmek, din ve devletimizin en mühim vazifelerinden olduğu ve birlik ağacımızın saadet ve selamet meyvalarını eşkıyalık ve kötülük dikenlerinden korumak her vakit tecrübe ile sabit olduğundan başka, müslümanlar arasında bu gibi nefret ve korku, cenk ve kıtal (savaş ve öldürmeler) bulundukça Allah korusun müslümanlar arasında daima düşmanlık olur.

Bunun da Allahın rızasına aykırı, onun men ettiği kabahat ve kötülüklerden olduğuna başka delil istemez.

"Bütün iman edenler kardeştir." sözü uyarınca daima birbirleriniz ile dostluk, kardeşlik, gaye birliğinde olmanız lazımdır.

"Mümin taifesi birbirlerini daima barış ve dostluk içinde karşılamalıdırlar" sözü gereğince aramızdaki kin, nefret, düşmanlık gibi bütün anlaşmazlıkları kaldırmak ve dostluk kurmak üzere dergâhı muallam kapıcı başılarından .... vekil tayin ederek gönderdim.

Ayrıca bu hususların gerçekleşmesi için Tunus ve Trablus ocakları halkına da emir yolladım. İnşallah geldiğinde kalplerinizdeki küskünlükleri iyiliklere tebdil edip kötülükleri görmezliğe geliniz.

Sözün hülâsası birlik ve beraberlikte olunuz. Bu benim sizden başlıca isteğimdir.

Bütün etrafımız düşmanlarla doludur.
Siz orada daima birlik ve beraberlikle savaşa hazır olmalısınız.
Birbirlerinize düşüp kötü işlerle uğraşmanıza asla razı değilim.

Gerek Tunus ve gerekse Trablus ahalisi ve diğer etrafınızdaki din kardeşleri ile iyi geçinip aksi halden uzak olunuz.

Şöyle ki, bu sözlerimi dinlemeyip yine aranızda olan kötü haller devam ederse ;

"Allah'a ve Resûlüne ve büyüklerin emrine itaat ediniz" emrine aykırı hareket etmiş olursunuz. Bedduama uğrayacağınızı bilip din ve dünyanızın kurtulması için ne şekilde hareket düşünüyorsanız öyle davranmanız hususunda benim arzum yazılmıştır (Mart 1700).

*
* *

Kaptan Paşaya hüküm ki ;
Âlimlerin âlimi, fazıllar fazılı, ulema ve fazilet sahiplerinin efendisi, şerefli fetva makamı sahibi şeyhülislâmımın kardeşi olup Anadolu kazaskerliği rütbesi ile Mekke'ye tayin edilen büyük âlim Mevlâna Seyyid Ahmed, "Allah faziletini artırsın" Mısır, Kahire tarafından gitmek istemektedir.

Sen ki, üstün âdemimsin, emrim gelince bu Mollayı inşallah emniyet ve selâmetle Mısır'a göndermekte gayret ve himmet gösterirsin diye yazıldı (Ekim 1700).

Yukardaki vesikadan açıkça anlaşılacağı üzere, her nasılsa cenk meydanına gidip mağlup olarak yılan Padişah [31] "Hocam" diye şeyhülislâmın elinde kalmış, kendisi küskün olduğu için Edirne'den bu tarafa ayak atmamaya başlamıştı.

Şeyhülislâm da, uşağına kadar bütün ordularını bir yere yerleştirip hükümeti eline almayı kurmuştu.

Zavallı bahriye, hergün olduğu gibi birinin oyuncağı olacaktı. Bereket versin ki. şu son yıllarda Bahriye, Mezemorta gibi, demir pençeli birinin elinde idi.

Yine böyle iken kayıtlarda pek gülünç şeylere rast geliniyor. Bir gün Padişah bir iradesiyle "Senin işine karışmam, beğendiğin adamı istediğin yere koy" diyor,

(31) Üçüncü Mehmet

iki gün sonra da ''yakın adamlarımdan ve kapıcı başılarından filânı sana gönderiyorum, münasip hizmette kullanasın'' emrini veriyor. İşte Mezemorta böyle adamlar arasından yüzakıyla çıkmıştı.

1698'de neler oldu?

Bu yılda Rusya, Lehistan, Avusturya, Venedik hükümetleriyle yapılan o sürekli savaş Karlofça barışı (1699) ile sona ermiş, devlet o harplerin yıktığı yerleri tamire, yeni sınırlarını kuvvetlendirmeğe başlamıştı.

İşte bunlardan Özi, Dinyeper ağzında Kılburun tabyaları tamir olunduğu gibi Tamman üzerinde Açoy ve Temrek kaleleri yeniden kuruluyordu. Bu kalelerin yapılması Bahriyeye bırakılıyorlardı.

(Kılburun) a memur olanlar şunlardı:
İzmirli Ali Bey
Hazinedar İbrahim Bey
Memi oğlu Ahmet Paşa
Abdulkadir Paşa oğlu Ahmet Bey
Deli Mehmet Paşa oğlu Ömer Bey
Köse Hasan Paşa oğlu Mustafa Bey
Maryol oğlu Ali Bey
Ve bir de kaptan paşa'nın yedek kaptanı. Bunlar beşer kat forsa, ''yüzellişer güçlü kuvvetli yiğit'' ile donanmış çekdirileri ile gelecekler, kalelerin yapılışında bulunacaklardı.

''Kılburun'' yakasına da :
Memi Paşa oğlu Abdurrahman Paşa
Ebubekir Paşa oğlu Salih Paşa
Memi Paşa oğlu Kasım Bey
Mahmut Paşa oğlu Mustafa Bey
Eğribozlu Mustafa oğlu Ahmet Bey
Cezayirli Hüseyin Bey
Maryol oğlu Mustafa Bey
ile tersane kahyası ''Recep Bey'' memur oldular. Bunun için verilen fermanlardan birini aşağıya alıyoruz.

Kaptan Vezir, Hacı Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki, vezirimsin (Vezir-i Müşarün İleyh)[32] *Dergâh-ı Muallâm*[33] *Yeniçeri odalarının Karadeniz'e tayin ettiğim altı oda erlerinin Kılburun kalesinin tamiri için dokuz amiralin çekdirilerinin aldığı kadarı yerleştirilerek diğerleri için de lüzumlu olan çadır vesairenin maliyece temini hususunda emrim vardır.*

Bunları şaykalar içerisine yükleyerek inşallah Kırım'a götürüp Kırım Hân'ı Devlet Giray emrine geldiğini bildir.

Sonra Kılburun'a gidip kalenin tamirine memur olan Paşaları (Amiralleri) hanın istediği şekilde tamir yapmaları hususunda iyice tembih etmen için yazılmıştır. Mayıs 1698

Bu sene de Kaptan Paşa, usul ve adet olduğu şekilde Akdeniz'e çıkıyor.

Başlıca yapacağı işler: Harp sırasında gemi azıya almış olan adalılarımızın terbiyesi, Malta'nın ''ölünceye kadar müslümanlara düşmanlık'' etmeye yeminli ''Mukaddes haydutları''nın sularımızdan süpürülmesi, oraların bozulmuş mizaçlarına bakılması idi.

Avrupalılar, bizim Garp Ocakları'nın Dayılarına, Reislerine *''Haydut'', ''Kanlı''* diyorlar.

Biz de deriz ki : Evet bizimkiler Yalı Çapkını idi. Ama Malta'nın mukaddes haydutları içinde Kardinal, Baron ve Kontlar vardı. Bu Garp Ocakları kendilerinden daha eski olan Saint Jean şövalye ocağına karşı kurulup tüttürülmüştü.

Şu halde utanmanın kime düşeceği anlaşılıyor.

Vesikaları koymadan evvel şurasını da anlatalım :

Sisam Adası, Rodos fethi sıralarında doğrudan doğruya elimize geçmiş idi. Ada o yıllarda hemen hemen boş denecek bir sessizlikte idi.

---

(32) (Müşarün İleyh) kendisine işaret olunan, adı geçen zat. Askerlikte Kor ile Mareşal arasındaki, sivillikte vezir (bakan) hakkında kullanılan hitap'.

(33) Yüksek, büyük- (Şerefli evim)

İnebahtı (Sıngın Donanma) seferinden sonra ada Kılıç Ali Paşa'ya arpalık olarak verilmişti. Ali Paşa da yanındaki adalardan muhacir *(göçmen)* sürerek burasını şenlendirmiş ve Tophane'deki camiini yaptırdıktan sonra adanın birçok yerini ona vakfetmiştir.

İşte şu vesikadan Sisamlıların uslu durmayışlarının eski olduğu anlaşılıyor. Harp sırasında bunlar ara sıra Venediklileri çağırarak vergi toplamaya giden memurlarımızı öldürtüyor, perde arkasında türlü yaramazlıklar yapmaktan geri durmuyorlardı. Adada yerli müslüman olmadığından mı nedir, ana kıyıdan bir kurşun atımı kadar yakında bulunan bu adaya birkaç bölük asker gönderilmemesi suçu da hükümete düşüyor.

Aşağıdaki vesikada *"Harbî Kafir"* sözü *"düşman askeri"* manasındadır.

Kaptan Paşa'ya hüküm ki;

Selânik Kadısı Molla Seyyid Mustafa mektup göndererek Selânik kazasında memerr-i nâs[34] *olan Rendene derbendinden (dar geçit ve köprü) Kavala kalesine kadar dereye yakın olan yerlere Malta kafirlerinin iki üç tane korsan gemileri gelerek halkın binalarını, erzakını yağma ettiklerini, bazılarını öldürüp bir kısmını da esir aldıklarını bildiriyor.*

Bizimle Venedik Cumhuriyeti arasında sulh anlaşması olduğu bilindiği için halk buralarda rahatlıkla dolaşıyordu.

Böylece şimdi çok zarar ve ziyan gördüklerinden bu hususların defedilmesi için oralar halkı bana müracaat ettiler.

Sen ki vezirimsin buraların emniyeti için yeteri kadar gemi tayin et.

Eğer kâfirler korsan fırkateynleri ile bir düşmanlık etmezlerse bizimkiler de ancak muhafaza ve emniyet durumunda kalsınlar diye bu fermanım vazılmıştır.
Haziran 1698

*

* *

Kaptan Paşa'ya hüküm ki;

Allahın yardımı ile, bu mübarek senede Akdeniz ve Karadeniz'e gidecek gemilerimin levâzım ve teçhizatının hazırlanması hususundaki gayret ve hizmetlerin beni sevindirdi.

---

(34) Memerr-i nâs : Halkın gelip geçtiği yol.

Bundan sonra da senden daima memnun olmaya değer hareketler beklediğim için denizler kadar engin lütûflarımın bir dalgası olmak üzere sana hassa cerrah başı Ahmed ile bir hilaat ve bir samur kürk yolladım.

İnşaallah, geldiğinde bu lütûfkarlığımın hediyesi olan hilaat ve elbiseyi hürmetkâr adımlarla karşılarsın.

Onları iftiharla giydikten sonra Donanma gemilerinin Tamman ve Özi taraflarına gidecek olanlarını bir gün evvel yerlerine gönderip, Sen de Akdeniz'e gidecek olan donanmamı alarak Akdeniz'e hareket et.

Orada Allahın yardımı ile adaların ve sahillerin korunmasında ve diğer hizmetlerin yapılmasında hayırlı gayretler gösteresin diye yazılmıştır. Mayıs - 1698

*

* *

Hâlihazır (şimdiki) Kaptana hüküm ki;
Tophane'deki, rahmetli Kılıç Ali Paşa evkaf mütevellisi Mustafa gelerek vakfın mukataalarından[35] Sisam adası gelirinin, reaya tarafından, birkaç seneden beri giden kadılara ve zabitlere vermemek için onları kâfir askerlerine teslim etmeyi adet etmişlerdir. Geçen sene de kadı ve Voyvodaya vermişlerdir.

Bundan başka adanın subaşıları vergi toplarken kâfir askerlerine haber verip onları halkın gözü önünde düşman gemilerine teslim etmişlerdir.

Böylece onların kâfir askerleri ile irtibatta oldukları, daima ihanet ettikleri öğrenilmiştir.

Sen ki vezirimsin. Bu hususları dikkatle tahkik et içlerinde böyle hareket edenleri yakala ve lazım gelen cezayı ver.

Eğer içlerinden birisi hıyanetlik etmez, kendi halinde işi gücü ile meşgul olursa o zaman birbirlerine kefil ederek kadı ve zabitlerini dinlemeleri, emir ve nizamlara saygılı olmaları ve şakavette bulunmaları hususundaki emirlerimi tebliğ et.

---

(35) *Mukataa* : Vakıf edilen eserlerin tahsis edilenden başkasına verilemeyen kısmı.

Adadaki ahalinin vekillerini ve esirlerini serbest bırakıp bundan sonra bu gibi fesatlıklar yapmamak şartıyla şer'î vergilerini toplamakla görevli Hacı Mustafa'nın adamı Mehmed'i zehirleyerek İbrahim'i kâfir askerlere teslim ederek vergi ve diğer hükümet borçlarını zapt edilmekten, mahsulun ziyan edilmesinden dolayı ada ahalisinden Papa Andrea, Papa ... isimli papazların fesat çıkarmaya son vermelerinin kendi kârları olduğunu bildir.

Bu hususta hüküm var iken, bu hükmün kaydına müracaat edip emrim gereğince hareket edilmesi hususunda yeniden emr-i şerifim bulunduğunu bildirmen emrim olmuştur. Nisan 1698

1698 yılı olayları arasında Karadeniz Seferleri vardır ki Ruslar Azak denizine sarkmışlar son günleri gelmiş olan Lehliler bunlara yardak olmuşlar, arada bize yarı tâbi olan Kafkas kıyılarının yarım hıristiyanları, yarım müslümanlarını da kendilerine uydurarak haydutluğa başlayıp yakında tepelerine binecek Ruslara yol açıyorlardı.

İşte Lazistan yalılarına sarkıntılık eden Abaza ve Gürcü hırsızlarına karşı devlet buralılara gemi ve silah dağıtıyor, çünkü henüz resmi düşman için elvermiyen bahriye bu gibi şeylere bakamıyordu. İşte vesikası :

Kaptan vezir Hüseyin Paşa'ya emir ki;

Bu senenin Muharrem ayı başında Abaza ve Mekril kâfirleri birbirleriyle anlaşıp kırk kayık kadar hain ile Könye kalesi civarını basmışlardır. Bir seferinde ileri kariyeyi, üçüncü defa Viçe ve Arhavi kazalarını basarak mal ve erzak yağma ederek ambar ve menzilleri yakmışlar. Birçok müslümanı öldürmüşler, üçyüz kişiyi kadın ve çocuklarıyla esir almışlardır.

Bundan başka kaleyi de zapt edecekleri bildirilmiştir.

Buraların muhafazasına gayret etmek din ve devletin en mühim görevidir. Sen ki vezirimsin. Emrim gelince .... ahalisinin .... isimli kimselere askerlerini kendileri tedarik etmek üzere Karadeniz fırkatalarından yelken, kürek, top ve diğer alât ve takımları ile üç fırkatayı teslim et ve ellerinden, bu üç fırkatayı Trabzon limanında muhafaza etmeleri için senet al.

Bu hususları kendilerine iyice tembih etmen için yazılmıştır. Ocak 1698

Cezair-i Garb Beylerbeyi Musa, Cezair-i Garb dayısı Hacı Ahmet Dayı ve yeniçeri ağası ve bölükbaşıları ile odabaşılarına hüküm ki;

Sizler ki Allah için cihad edenlersiniz. Allah'ın cihad emrine uyup meydan-ı kavgâda mertçe dövüşürsünüz...

Geçen sene gönderdiğiniz kalyonlar gelip donanma-yı hümayunuma katıldılar.

Hep birlikte dinimizin kudret ve kuvveti için Venedik kâfirleri ile birkaç defa dövüşüp onları her seferinde mağlup ve Allah'ın izniyle donanmamızı muzaffer ettiniz.

Bu suretle Ocak gazilerinin mayalarında mevcut nur-ı hamiyet ve şecaat gereği vazifelerini tam yapıp donanmamla birlikte düşmanı perişan ettiklerinizi kaptanım, aleme benim adıma nizam veren vezirim Hacı Hüseyin Paşa, -Allah ışığını daima parlatsın-, bildirdi. Her birerleriniz hayır dualarına mazhar oldunuz. Berhudar olunuz. Hepinizin yüzü ak ve kılıcınız berrak olsun.

İnşallah ilkbaharda da düşmanı deniz yüzünden kaldırmak azim ve kararı ile, donanmamın diğer senelerden fazla olarak daha büyük ve çok gemiler, daha fazla kumandan ve gazilerle teçhiz edilerek Hızır İlyas (Hıdırellez) gününden evvel denize çıkmalarını murat ettiğimden siz de geçen seneden daha çok harp malzemesi ile kalyonlarınızı muharebe için en lüzumlu olan şeylerle şimdiden hazırlamak üzere dergah-ı muallâm kapıcıbaşılarından .... bu hususu bildirmek için gönderilmiştir.

Şimdi, emr-i şerifim gelince memur olduğunuz üzere kalyonlarınızı toplayıp bütün malzeme ve mühimmatını temin ederek geçen seneden daha çok teçhizat ile hamiyet ve gayretle harbe hazır olunuz.

İnşallah Hıdırellezden evvel gelecek donanmama katılmak üzere vakit ve zamanında hareket ediniz.

Çünkü, kâfir milletlerin birbirlerine, batıl dinleri gayretiyle, yardım edip denizde ve karada taraf taraf harbe hazırlandıkları görülmektedir.

Biz müslümanlar dinimizin koruyucusu ve Peygamber şeriatının züumresinden olmakla böyle bir halde daha çok gayret etmemiz lâzım geldiğini söylemeye hacet yoktur.

Özellikle Cezair Ocaklarının kahramanlığı, savaş emrine uymaları biline gelmiştir. Gazilerin gayret günleri ve güçlerini ve canlarını din yoluna sarfetmeleri zamanıdır.

Göreyim sizi! Ne şekilde gayret gösterip intikam alacaksınız. İnşaallah cevapların en üstünü ve derecelerin en yükseği olan düşmanla savaşa şimdiden hazır olarak geçen seneden ziyade tertibat ile vakit ve zamanında donanmama katılarak vezirimin emri ile din yoluna hizmet etmekte benim rızamı ve hoşnutluğumu almak için gayret etmeniz babında yazılmıştır. Ekim 1697

1697

Bu yıl Osmanlı Devletinin en acıklı bozgunluğa uğradığı, ülkenin parçalanarak komşularımızca paylaşıldığı, belki de Avrupa'dan hemen hemen sürülüp çıkmaya kıl payı kaldığı günlerdi.

Senta Bozgunluğu (23 Safer 1109-11 Eylül 1696) her ne kadar birçoklarını temizlediyse de aralarında ocağımızın en büyüklerinden biri ve Mezemorta'nın arkadaşı Mısırlıoğlu İbrahim Paşa gibi gerçekten değerli yüce bir zat da Tuna'nın bulanık sularına daldı.

Senta'nın devleti nasıl bir telaşa düşürdüğünü burada anlatamam. Bu husus (Raşit Tarihi) nin o sayfasını okumadan anlaşılmaz.

Kısaca söylemek lazım gelirse Padişah İkinci Sultan Mustafa, olan biten ordumuzu, kırk kadar paşa ile o batakta bırakıp dönmüş idi.

Venedikliler bu bozgunluk üzerine sarkıntılıklarını artırmış Bozcaada'ya kadar gelmişler belki birkaç yıl önce olduğu gibi boğazı zorlamaya kalkmışlardı.

Koca Mezemorta bunları Andrea Boğazı'ndan dışarı uğratarak düşkün başları kaldırmış, bükük boyunları doğrultmuş, akan yaşları biraz dindirmişti.

Aşağıdaki birinci vesika bunu pek güzel gösteriyor.

Bundan sonraki iki vesikada Karadeniz ve Akdeniz'deki donanmanın geri çağrıldığını görüyoruz.

Sonra Padişah Senta Bozgunluğunun acısını çıkarmak, hiç olmazsa düşmanın pek ileri yürümesinin önüne durmak üzere Anadolu ve Rumeli'den başka, Mısır ordusunun Rumeli'ye getirilmesi için çalışıyor.

Burada şunu da söyleyelim ki, memleket kan ağlarken Şeyhülislam Efendinin iltimasları durmayıp yürüyor. Karadan dört, denizde iki yanda kan baş oyunu oynar, düşmalarımızın adım adım, mil mil içeri girdiklerini gördükleri halde bu yadigarlar kazançlarından bir pulunu bile veremiyorlardı.

En son vesikalarda görüleceği üzere, geçen sene, aferinler, dualar, hil'atlar alan Mezemorta bir haksız azara, hem keskin azara uğruyor. Rica ederim dikkatli okuyun.

Hem de ne için? Nasıl bir düşünce üzerine ise filo, eksik para, cephane ve gülle ile İstanbul'dan kaldırılmış boğazda bekliyor.

Bu beklemesi, düşmana karşı elbet bir şeydi. Sonra da diyorlar ki: "Git İzmir'e barutunu al, git Kavalaya, Pravişte'den gelecek cephaneleri al."

Düşman İmroz önünde imiş. ne olur! Git al, döğüş diyorlar. Devletin bir tutağı var ise Mezemorta'nın o son yıllarda kazandığı parlak galebeleri iken, cihanı artmış koca kalyoncu İmroz'un Çanakkale ile Kavala arasında olduğunu bilmeyen heriflerin emrini nasıl tutar da gider...

Gider de, bile bile vatanı tehlikeye, namusunu yerlere düşürür mü?

İşte Mezemorta'nın gazalarının en büyüğü içimizdeki düşmanlarla idi.

Vesikalar bana söz bırakmıyor. Yalnız dikkatle okunsun:

Kaptan Vezir Hacı Hüseyin Paşaya hüküm ki;

Venedik kafirinin gemileriyle Bozcaada yakınında karşılaşıp onlarla döğüştüğünü, Andrea Boğazı'nda da iki defa tutuştuğunu, Allah'ın yardımı ile zafer rüzgarının İslamdan tarafa esmesiyle melunları mağlup edip kaçırttığını öğrenip sana hayır dualar ettim. Berhudar ol.

Senin ve seninle birlikte bu savaşta dövüşen gazilerin daima yüzleri ak ve kılıçları berrak olsun. Bu makbul hizmetiniz huzur-ı humayunumda memnunluğumu mucib olduğundan hakkınızda lütûf ve inayet güneşim doğdu. İkram denizimden sana bir samur kürk .... Halen yanında olan kalyonlar ile Boğazhisarına geldiğinizi işittim.

Kasıma kadar o havalide kalıp Akdeniz sahillerini ve adaları düşmandan muhafaza etmekte gayret göstermen için yazılmıştır. Şubat / 1698

* * *

Kaptan Paşaya hüküm ki;
Kasıma kadar Boğazhisarında eğlenmen için bundan evvel sana emrim gönderilmişti.

Şimdi Kasım geldi. Donanmam gemilerinin levazım ve mühimmatının usul olduğu şekilde gönderilmesi için tersanede bulunmaları lüzumludur.

Bu husustaki emr-i şerifim gelince yanında olan bütün donanma gemileri ile avdet edip tersaneye gelesin deyu yazılmıştır. Eylül / 1698

Asitâne[36] *Kaymakamına hüküm ki;*
Karadeniz'de olan çekdiri, kalite, firkata ve kalyonlar inşallah ne zaman Boğazhisarlarından içeri girerlerse bekletmeden hemen tersaneye gelmeleri için haber gönderip tenbih edesin diye yazılmıştır. Eylül / 1698

* * *

Kaptan Vezir Hacı Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;
Sen ki vezirimsin, inşallahû taala bu mübarek senenin ilkbaharında Macaristan tarafına savaşa gitmeğe kararlıyım.

Bu maksatla Mısır'dan gelecek askerlerin İskenderiye iskelesinden nakilleri için gönderilmelerini emrettiğim beş kalyonu götürmek üzere olduğunu bildirmişsin.

---

(36) Asitâne = Eşik, Payitaht (İSTANBUL)

Şimdi, bir saat evvel gönder. İnşaallah İskenderiye iskelesine vardıklarında geçen sene olduğu gibi kalyon kaptanları ticaret ve diğer bahanelerle Mısır ve diğer yerlere dağılmayıp lüzumsuz özürler bahanesiyle vakit geçirmesinler.

İnşaallah fermanım olan Mısır askerlerini iskeleye geldikleri saat kalyonlara alıp bir gün evvel naklederek ordum Edirne'den hareket etmeden gelip yetişsinler.

Bu hususta çok gayret sarfetmelerini kaptanlara iyice tenbih et.
Geçen sene Mısır askerini ihraca memur kaptanlardan çok şikâyetler olmuştu. Bu sene öyle olmasın. İyice tenbih et. Lâzım gelirse bu mahsuru ortadan kaldırmak için bir adam tayin edip askeri birgün evvel nakletmeye çalışmak hususunda ferman gönderdim diye yazılmıştır. Şubat / 1698

*

* *

Kaptan Paşa'ya hüküm ki;
Özi'(*) Kerş ve Tamman taraflarına gidecek olan kalyon, kalite, firkata, işkampavya ve şaykaların leventleri gereği gibi yoklama edilip her gemide mevcut leventlerin tam ve hakiki mevcutlarını bilmem lazımdır.

Bu husus için emekdarlardan .... tayin edip gönderiyorum. Sen ki vezirimsin, emrim gelince sen de yolladığın adamın yanına mutemed bir adamını tayin ederek istendiği şekilde lüzumlu yerlere göndermen emrimdir.

İnşaallah gemilerin acele olarak yerlerine gitmelerini çabuklaştır.
Karadeniz boğazı hisarında mı olur, Karataş[37] altında mı olur, hasılı münasip görülen yerde gemilerin leventlerini gereği gibi yoklama yaptırıp aralarına hariçten yabancı karışmamasına, mükerrer levent ismi bulunmamasına dikkat ederek bir maaş defterine yazdır.

Sen ki benim tâyin ettiğim adamım, mübaşirimsin. Sen de bu hususta gözünü açarak gemi leventleri arasına yabancı karışmamasına, mükerrer kayıt yapılmamasına dikkat edip yoklama yaparak gemiler dahilindeki leventleri ayrı ayrı defterlere kayıt edip rikâb-ı hûmayunuma getiresin deyu. Nisan 1698

*

* *

(*) Özi = Dinyester, Kerş, Kerç Boğazı
(37) Karataş mevkii.

Kaptan Vezir Hacı Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Bu umumi uğur senesinde donanma gemilerimin leventleri ve mühimmatının tedarikinde geçen seneden ziyade dikkat ve ihtimam etmek din ve devletimin mühim ve büyük işlerindendir.

Sen ki vezirimsin. İnşallah seninle Akdeniz'e gidecek yirmi bir kalyon dört çekdiri, yirmi sekiz firkata, Özi tarafına tâyin edilen on bir çekdiri, her birine yüz ellişer kürekçi ve altmış cenkci olmak üzere onbeş kalite, sekiz yüz altmış beş neferi olmak üzere yirmi beş işkampavya, her birinde seksen kişi olmak üzere on dokuz firkata, iki yüz on mürettebatı olmak üzere Mehmet'in kalitesi, Kerş ve Tamman taraflarına tâyin olunan altı çekdiri, dört yüz elli neferi olmak üzere dört kalyon, her birinde otuz kişi olmak üzere otuz işkampavya, her birinde seksener kişi olmak üzere beş fırkatadır.

Bu gemileri gereği gıbi donatıp leventlerini ve diğer malzeme ve mühimmatını hiç bir noksan bırakmadan bir gün evvel tamamlayıp hepsi din yolunda senin hamiyetli eline tevdi edilmiştir.

Şimdi, işbu fermanın gelince gerek Akdeniz, gerek Özi, Kerş ve gerekse Tamman taraflarına tayin edilen donanma gemilerinin kaptan ve diğer zabit ve eratı harp kifayet ve bilgisinden mahrum olanlardan değil, hepsi de savaş kabiliyet ve bilgisinde olan seçme ve kuvvetli yiğitler olmak üzere tertip edip gemilerini donat.

Ehliyetli kimseleri kalite, firkata ve diğer gemiler kaptanlıklarına tayin etmek hususunda fermanım vardır.

Kabiliyetsiz ve lâyık olmıyanı tâyin etme. Ol fende mahir, hizmetin üstesinden gelebilir kimseleri tâyin edesin.

Tersane-i amirem kethüdasının bulunduğu çekdiri yüz yirmi kişi olup diğer derya büyüklerinin çekdirileri beşer kat forsa, uşak ve hizmetkârlardan ma'da seçme yüzellişer kişi olmak üzere tamamlat. Çekdirilerden hiçbirinin bir neferi veya diğer bir malzeme ve alâtının noksan olmasına asla müsaade etme.

Fermanım üzere gemilerin herşeyini birgün evvel tamamlatıp hazır et. İnşaallah aprilin[38] on beşinde gereği üzere Kerş ve Tamman taraflarına memur olanları başbuğlarıyla yerlerine göndermeye himmet ve gayret et.

(38) *April* : Nisan aynen yazılı idi.

Sen de Kerş boğazına gidecek kalyonları ''Mevsim-i derya'' gelince hemen gönder.

Senden beklediğim ve hakkında nice lütûflarım ve rızama uygun hizmetler meydana getirmeye canla başla çalışasın deyü yazılmıştır. Ocak 1698

Görülüyor ya, Padişah ''Ben ferman edersem bile işe yaramaz adam ise sen kullanma'' diyor ve arası ancak bir hafta geçmeden yeniden bir iltimas kâğıdı gönderiyor :

Kaptan Vezir Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Derya beylerinden merhum Hacı Ahmet Paşazade Mehmed Bey'in gemisinde kaptan olan İsmail emekdarlardandır.

Sen ki vezirimsin, onu yine gemisinde kaptanlık hizmetinde bırak. Başka bir gemiye süvari olması hususunda kimsenin baskısına uğratma diye yazılmıştır. Şubat 1698

* * *

Kaptan Vezir Hacı Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Allah'ın yardımı ile bu mübarek senede Akdeniz ve Karadeniz'e gidecek donanma gemilerinin bütün ikmallerini yapıp hazir bir vaziyette bulunduğunu bildirmişsin.

Yaptığın bu hizmet benim katımda çok makbule geçti.[39] *Bundan sonra da din ve devlet uğrunda Allah'ın yardımı ile senden daha büyük hizmetler beklediğimi, hakkında sonsuz denizler gibi olan .... donanma gemilerinden Özi, Kerş ve Tamman boğazlarında görev alanları bir gün evvel gönderip Akdeniz'e gidecek donanma ile de sen Allah'a tevekkül olup birgün evvel maksadımız istikametine yelken açıp giderek, Allah'ın yardımı ile Akdeniz'deki sahilleri ve adaları koruman, işlerini düzeltmen ve diğer hizmetindeki dinimize faydalı, ırz ve namus-ı saltanata muvafık daha bir çok işler yaparak iltifatını kazanacak gayretler gösteresin deyu yazılmıştır. Nisan 1698*

* * *

---

(39) (Zuhura gelen hizmetin fayizü'n-nûr-ı mülûkânemde karîn-i istihsan olup....) Yaptığın bu hizmet feyizli ve nurlu Padişahlık katımda beğenilmeye lâyık görüldü.... gibi cümleleri kısaltarak aldım. (Y.S.)

Kaptan Paşa'ya hüküm ki;

Allah'ın yardımı ile Akdeniz'deki adaların ve sahillerin düşmanların zararlarından korunması din ve devletimiz, mülk ve milletimizin en mühim işlerinden olduğundan senin himmet ve gayretinle ne şekilde hareket etmek icab ediyorsa gereğini yapman için bundan evvel birkaç defa emir gönderip tenbih etmiştim.

Buna rağmen, sen vezirim olduğun halde hâlâ din düşmanlarının kalyonları İmroz adası karşısına demirlemeye cesaret ediyorlar.

Sen on beş büyük kalyon ile Boğazhisarındasın. İstanbul'dan gelecek on kalyon ile Kavala'dan nakline memur olduğun halde güllelerin gelmeyişini, sanki düşmanın müdafaasına gayret ediyormuşsun gibi özür diye beyan ediyorsun.

Kalyonların para ve mühimmatı noksansız olarak verilip Beşiktaş önünde muvafık rüzgar kolladıkları İstanbul kaymakamı olan Vezirim Yusuf Paşa tarafından yirmi gün evvel haber verildi. Bu durum senin de mâlûmundur.

Hiç bir engel yok iken, bu zamana kadar neden adam gönderip onları yanına aldırtmadın? Hususile, şimdi meltem mevsimi olduğundan, devamlı poyraz rüzgârlarının estiği yerlerdir. Aramızdaki mesafe de uzak olmayıp ancak bir yelkenlik[40] yerdir.

Buna ne mani vardır ki? Güllelerin kış mevsiminde dikkat ve ihtimam ile Pravişte'de yaptırılıp Kavala iskelesine nakilleri için İstanbul Kaymakamı olan Vezirim tarafından para ile gemiler tutularak senin de çekdiriler göndererek vakit ve zamanında getirtmen hususunda birçok ferman yolladım.

Bu kış bütün bu işler senin vazifen iken kâh deniz altıdır, gemi gidemez, bazen de gülle naklini men etmek için düşman gemileri fırsat kolluyor diye beyhude mazeretlerle bu zamana kadar ne için geciktirdin?

Akdeniz'den gelip Karadeniz'e giden çekdirilerle haberler gelirken her biri uğrayıp beşer onar yuvarlak (gülle) alıp gelirlerdi. Şimdiye kadar hepsi naklolurdu.

Ayaklı gemilere[41] Allah'ın lütfu ile ne gibi engel düşünülürdü ki? İki çekdiri ve birkaç şayka Kavala'ya gidip üçbin altmış tane yuvarlak alarak senin

(40) Yelkeni bir defa doldurdun mu tramola etmeğe,yelken ile yer değiştirmeğe lüzum kalmadan...
(41) Yürüyen, hareket edebilen

tarafına gittiklerini bildiren, mahallinden yazılmış defterin bir sureti sana gönderilmişti. İnşallah bunlar vasıl olur.

Bu yuvarlaklardan İstanbul'da iken bir miktar getirtilmişti diye yazıyorsun. Geçen sene de bir kalyonda bir mikdar barut ve gülle olduğu bilinmektedir. Eğer "hepsi bu kadar" der isen Kavala iskelesi öyle büyük bir mesafe değildir.

O taraflardaki güllelerin nakli vazifesi sana birkaç defa verilmişti.

Bu sene düşmanın hareketini epey zamandan beri bildiğin halde elinin altındaki bu kadar kalyon, firkata ve çekdiri ile Akdeniz kaptanı bulunduğun halde bunların bu zamana kadar nakil edilmemesinin senin ihmalinden olduğunu düşünmedin mi ki şimdi bunu mazeret diye söylüyorsun?

Bundan başka bütün kalyonlar için Allah'ın fazileti ile istediğin altı bin kantar baruttur. Bu barutun iki bin kantarı Gelibolu baruthanesinden ve üç bin sekiz yüz kantarı İzmir baruthanesinden, iki yüz kantarı İstanbul baruthanesinden ki toplam olarak altı bin kantarı vaktinde alman için emrim vardı.

Gelibolu ve İzmir baruthanesinden ocak yolu ile işletilegelen barutu her sene sen adam gönderir aldırır idin. Bu sene de öyle yapacağını umdum. Sen ise İstanbul baruthanesinden bu defa yüz yirmi sekiz kantar, bir defa üçyüz kantar aldığını, tekrar iki yüz beş kantar Edirne'den Gelibolu'ya nakledildiğini, iki bin kantar da baruthaneden aldığını, İzmir baruthanesinden iki bin kantar barutun hazır olduğunu, nazıra bildireli bu kadar zaman olduğu halde, naklini niçin tehir ettin?

İzmir'de olan barutun karadan ve denizden naklinde ne gibi zorluk akıla gelir?

İzmir barutu da Çakmak tarafından şimdiye kadar gelmiş olması lazımdır. Gelmediği halde aldığın baruttan şimdilik kalyonlara dağıt. Esasen kalyonların da eskiden kalma barutları olması lazımdır. Onları saklamakta (stok etmekte) icabına göre hareket edersin.

Sonra gerek İzmir ve gerekse Selânik'te olan barutları da getirsen olmaz mı?

Çekdirilere ve sefinelere yükletilen güllelerden gelmiyenler de gelir. Şayet eline yetişmez de muharebeye mecbur kalırsan mevcut barutun ile bir iki savaş yaparsın. Bu açıkça bellidir.

Bu sene donanma işlerinde sana verilen fırsat ve müsaade ne vakit olmuştur? Bütün kalyonların bir senelik maaşları için lazım olan doksan dokuz kese akçe, kaptanların bir senelik et ve ilaçları ile ekmek paraları ve gelecek Ocak kalyonları için lazım masrafları ve diğer mecburi sarfiyat için yüz otuz kese akçe, ki cem'an bin yüz yirmi sekiz kese akçe eder.

Belirli ocaklardan ve elin yetişirse emvalden havale yerleri gösterilmiş iken bu sene tahsil ve nakli hususunda kolaylık olmak üzere sefer-i hümayunum harçlığından sana üç yüz kese akçe yardım edildi.

Leventlerin ikişer aylıkları verildiğine göre özür ve bahane.edecek birşey yoktur.

Neden bahaneler (mazeretler) edersin. Sen vezirlerin güngörmüş ihtiyarlarındansın. Uzun zamandan beri derya seferlerinde ömür geçirdin. Birkaç senedir de donanmanın kaptanlık hizmetindesin[42]

Düşmanın her haline vakıf, her türlü hille ve fesatlığını bilir, şuurlu ve tecrübelisin. Bu hale göre donanmamın bütün ihtiyacını bilir ve vakit ve zamanında her şeyi hazırlarsın diye umar ve beklerken böyle işi ağırdan almakla düşmanın cesaretini artırmaktasın.

Bu şekilde özürlerle hakkındaki iyi düşüncelerimin sarsılmasına sebep oluyorsun. Sen de böyle kaypak hareket edersen düşmanın fırsat bulup bir sahile çıkarak zarar yapmasına hiç rızam yoktur.

Özür bahane edeceğim diye yeniden cevap vermeye kalkma.
Hemen Allah'ın yardımına güvenip hepiniz birleşerek Allah'a tevekkül olup boğazdan dışarı çıkın.

İnşallah adalar ve sahillerin düşman taarruzundan korunmasına içten sadakat ve inançla gayret edersiniz.

Bundan sonra da din düşmanlarının, Allah esirgesin, bir zarar yaptığı işitilirse hakkında ceza tertip olunacağını bilip ona göre dikkat ve uyanıklık üzere ol.

---

(42) Kaptan Paşa

Bundan işi ağırdan alışının bende bıraktığı fena düşünceyi silecek şekilde akılâne ve merdâne hareket ile makbul bir mesai meydana getirmek üzere gücünü kullanman için yazılmıştır. Haziran 1698

Bu 1696-97 yılı bahriyemizin her eksiğiyle beraber, yüz aklığı gösterdiği günlerdir.

Azak sularında, Özi *(Dinyester)* (Özi kalesinin adı bugün *Oçakof*'dur) ağızlarında Rus, Kazak, Leh taburlarına karşı şanlı-şanlı çarpışan Karadeniz filolarımızdan tatlı haberler geliyordu.

Zavallı Mezemorta da cephanesi, azığı, leventleri eksik bir filo ile boğazda zorlu bir düşman karşısında bekliyor.

Padişahın yanındaki ağaların, paşaların verdikleri fit ile hergün azarlara, öfkelere muhatab oluyordu. Bin türlü işler buyuruluyordu.

Bu adamda görülen, başlıca göze ilişen en büyük şey soğukkanlılığı idi. Bir mecliste ne ise cenkte de o idi.

Ter bıyıklılığından ak sakallılığına değin ömrü döğüşte, denizde geçmiş koca deniz kurdu, şeyhülislâmdan emir ahur[43] dan, çukadar[44] dan emir alıyor.

O donanma ile o adamlarla birkaç meydan cengi kazanmış olan o gaziye şimdi korkak "ihmalci" deniliyor. Buna hangimiz dayanır. Allah için bakınız fermanda ne deniliyor.

"Bu hususta sana nezaret için dergâhı muallam kapıcı başılarından filân tayin edilip gönderilmiştir" .

Dergâhı-ı izzete[45] karşı yüzü ak olan bu zavallı *"Dergâhı Muallâ"* kapıcısının *"nezareti"* altına konuluyor. Koca adam bunlara göz yumup kulak tıkayarak kendi işine bakıyor. Düşmanı bir tuzağa düşürerek kolaylıkla tepelemenin yolunu arıyordu.

---

(43) Emir-i Ahûr = Mir ahur ve Türkçeye galat bir telaffuz olarak (İMRAHOR) diye geçmiştir. Ahır Beyi Padişahın atlarının antrenörü, yetiştirici, bakıcı başısı idi.
(44) Aslı *çukdar* = öteye beriye yollanan memur. (Kapı çukdarı) denir. "Kapı uşağı" demek.
(45) "Yüksek Kapı" = Allah'ın katı, Allah'ın yanı anlamında kullanılır.

Bir Zilkade de azar işiten rahmetli, Zilhicce[46]de düşmanı sindirip *"Berhudar ol"* aldı.

Yine barutsuz, yine güllesiz kaldı. Kapı kapı dolaşarak eksiklerini bitirdi. Yeniden işe koyuldu. O günlerin ne gibi adamları vardı? İşte size bir örnek : Trabzon Valisi bir Ahmet Paşa vardı. Sırmalı, elmaslı elbiseler giymesinden, şıklığından dolayı, *"Kalaylı koz"* lakabını almıştı. Bu herif Azak seferine gitme emrini aldı. Birkaç gün sonra da savuşup İstanbul'a geldi. Bir yere gizlendi. O yılın defterini bir görmek ister.

Padişah aklına gelene *"sen Kalaylının nerede olduğunu biliyormuşsun, söyle, yoksa karışmam"* diyor.

İş nedir biliyor musunuz? Belki herifin beş on akçesi, şunu bunu var. Tepeletecekler, paylaşacaklar!. İşte bizim tersane kâhyası Yusuf Beyde böyle bir tuzağa düşürülüyor. Yahut bu tuzağın bir ucunu eline veriyorlar da *"çek"* diyorlardı... vesikasını araya kattık.

Vesikalar herşeyi güzelce hikâye ettiklerinden, güzelce okunması ricası ile fazla sözden çekinirim.

Bundan evvel Azak tarafına memur olup halen Özi muhafızlığına tâyin edilen derya beylerinden Maryolzâde Mehmed ve Rodoslu Mahmut Paşazâde Mustafa'ya hüküm ki;

Siz beylerim bundan evvel Özi boğazından içeri girip kötü Kazaklarla dolu olan kırk beş kayığı vurup dağıtarak otuz beş tanesini de baştan kara ettirmek gibi birçok hizmetler ettiğinizi işittim.

Bu hizmetlerinizle gözümde büyüdünüz. Sevgi ve lütfuma hak kazandınız. Berhudar olasız. Bundan böyle de sizden sadakat ve doğruluk ile daha birçok hizmetlerde gayret ve mertlik bekliyorum.

Şimdi emr-i şerifim gelince bundan evvel memur olduğunuz üzere her hususta hayır seven, saadet ve kudret sahibi olan, Kırım Hanı Hacı Selim Giray Han cenaplarının makul ve münasib gördüğü şekilde, Kanun kudretli herkesi sözü ile

(46) Arabi aylar.

susturan (Mufahhim) âleme nizam veren ve Özi muhafızlığı ile asker tayfalarına (birliklerime) başbuğ olan vezirim Yusuf Paşa'nın doğru reyi ile gerek muhafaza hizmetinde, gerekse düşmanın deniz kayıklarını geçirtmemekte ve diğer lüzumlu işlerde canla başla çalışarak kudret gösteren vezirin reyi ile han hazretlerinin makul ve münasib gördüğü yerde kışlayınız.

İnşallah Kasım ve Mart aylıkları nakit olarak zamanında tarafınıza gönderilip teslim olur.

Bundan sonra hânın makul ve münâsib gördüğü üzere vezirin doğru ve isabetli reyi, benim rızama uygun olarak hizmete gayret etmeniz için fermanım gönderilmiştir buyurdum ki. Eylül / 1696

Bir sureti Azak tarafına memur olan kaptanlara yazılmış ve oraya başbuğ olan Ali Paşa'ya da yazılmıştır.

*
* *

Tersane Emini Yusuf'a hüküm ki;
Kalaylı Ahmet Paşa'nın nerede olduğu senin malumun olmakla her nasıl olursa olsun ele geçirmek için sana bundan evvel emr-i şerif göndererek tenbih etmiştim.

İhmâl ettin. Şimdi inşallah muzaffer ordumun Edirne'ye gelişine kadar onu ele geçiremiyecek olursan senin için hiçbir şekilde kurtuluş yoktur.

Ona göre bu hususta uyanıklıkla gözünü açarak hareket etmen bâbında deyu yazılmıştır. Kasım / 1696

*
* *

Kaptan Paşa'ya hüküm ki;
Bundan evvel donanma gemileriyle Akdeniz'e çıkıp Venedik kâfirinin gemilerinin nerede bulunduğu duyulur duyulmaz Allah'a tevekkül ederek üzerlerine gidip kötü hareketli o melunlardan intikam almak için üzerlerine gitmen hususunda sana hatt-ı hümayun yollamıştım.

Halen İstanbul'dan hareket ederek Boğaz hisarları etrafında beklediğini işittim.

Bu mübarek senede, Allah'ın yardımı ile donanmam gemileri mükemmel bir şekilde teçhiz edilmiştir.

Düşmandan intikam almak için gayret ve himmetle hizmet edeceğini bekliyorum.

Şimdi, işbu fermanım gelince asla ve kat'a bir yerde durmayarak Venedik keferesinin donanmasının nerede olduğunu haber alır isen Allah'ın büyüklüğüne sığınıp çabucak ve behemehal üzerlerine merdane ve kahramanca hareket ile atıl.

O melun ve dinsizlerin bütün kötülük ve eşkıyalıklarının intikamını gereği gibi alasın.

Bu hususta sana nezaret için dergâh-ı muallam, kapıcıbaşılarından ...... tâyin edilip gönderilmiştir. Elhamdülillah donanmam gemileri her cihetten .... ile dolu olup tam intikam fırsatı vaktidir. Sakın ha hiçbir özür ve bahane göstermeden ve vakit geçirmeden bir gün ve bir saat evvel melunların donanmalarının bulundukları yere gidip Allah'ın yardımı ile intikam almaya bütün gücünü sarf edesin.

Şöyle ki, bazı kabul edilmeyen özürlere tevessül etme. Bundan evvel de durarak veya deniz üzerinde boşuna gezinerek vakit öldürür, veya melunların donanması üzerine hemen atılmakta tereddüt edersen, bundan dolayı hizmetinde ihmal ve kusurun görülür ise hiçbir mazeretin kulağıma girmez. Ona göre dikkatli ve uyanıklıkla hareket ederek senden beklediğim üzere bu zor işte makbul bir hizmet meydana getirmeye kudret ve gayret gösteresin diye yazıldı. Haziran 1697

*
* *

Rumeli Beylerbeyliği payesiyle (Seddülbahir) muhafızı olan Mehmed Paşa'ya hüküm ki;

Halen Venedik donanmasının denizde lüzumsuz hareketleri görüldüğünü ve o civarda demirlediğini yazıyorsun.

O civarın ve adaların korunması gerektiğinden, Edirne eyaletine mutasarrıf olan Vezirim Fazlı Paşa Macaristan seferine memur edilmiş iken görülen lüzum

üzerine ve her iki tarafın muhafazasına memur edilmiştir. Kendisi oraya gelince Vezirim Hacı Hüseyin Paşa ile haberleştir. Memur olduğun üzere onların o tarafı korumakta ne derece gayret ve ihtimam gösterdiklerini iyice gör, anla ve durumu bütün sıhhati ile bana bildir.

İnşallah vezir oraya gelince birleşerek münasib şekilde hareket etmek üzere fermanımın icablarını yerine getirmeye gayret etmen babında gönderilmiştir. Temmuz / 1697

*
* *

Kaptan Vezir Hacı Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;
Venedik keferesi gemileriyle Bozcaada yakınında karşılaşıp on iki saat döğüştükten sonra zafer rüzgârı İslâmlar tarafına esmekle kâfirin perişan bir halde kaçtığını, takib ederek tekrar muharebeye tutuştuğunu işittim.
Böylece hayır dualarıma mazhar oldun. Berhudar ol.
Senin ve seninle birlikte bu gazada gayret gösteren gazilerin daima yüzleriniz ak ve kılıçlarınız berrak olsun.

Çok memnun olduğum bu gazanız dolayısile ..... sen vezirime bir seraser hil'at ile beşbin kuruş lütfediyorum. Diğer yirmi dört kalyon kaptanına giymeleri için yirmi dört elbise, Cezayir ve Tunus gazilerinden beş kaptana birer elbise ve donanmada hizmet eden, hil'at giydirilmeye lâyık olanlara da altı elbise ki toplam olarak otuz beş tane hilât donanmamda olan diğer gazilere kurban parası olarak bin altın inayet ve ihsanım olmuştur.

Bunlar dergâh-ı muallam kapıcıbaşılarından Mustafa ile gönderilmiştir.
İnşallah geldiğinde inayet ve ihsanım olan hil'at-ı fahire ve elbiseyi gerekli hürmet ile karşılayıp giyer ve iftihar edersin.

Ondan sonra da donanmamın diğer gazileriyle Cezayir ve Tunus kaptanlarına donanmadaki usul üzere, hil'at giydirmeğe lâyık olanlara hil'atlerini kıdem sırasına göre giymelerini emredip din yolunda Allah'ın inayeti ile daha birçok hizmetler ile lütuf ve teveccühlerime gayret eyliyesin. Temmuz / 1697

Vezire hüküm ki[47]

Venedik kâfirlerinin gemileriyle Bozcaada yakınında on iki saat çarpışarak Allah'ın fazileti ile galip gelip düşmanı kaçırdığın, takipten sonra tekrar döğüşüp yine firar ettirdiğin halen muharebe maksadıyla peşlerinde olduğun tarafıma bildirildi.

Melunların donanması bu kadar müddet muharebe ile birçok hasara uğrayarak mağlup olup firar ederek bu perişanlıkları vaktinde takip ile artık karşımızda mukavemete takatleri kalmayarak, iyice intikam aldığın malumdur.

Şimdi bu emrim gelince barut ve gülle ve domuz yağı[48] *ve diğer cephaneye ait malzemeden ihtiyacın olanları Boğaz hisarlarından mı olur, Sakız adasından mı veya o civardaki kalelerden mi olur, alarak donanmanın ikmâlini yaparak, hemen hareket ederek, tam bir mertlikle düşman donanmasını takip edip onları mağlup etmeni beklerim. Senden ve seninle birlikte olan gazilerden bu gibi hizmetlerde hakkınızda daima lütufkâr dualarım olur. Yüksek ve tesirli hizmet yapmakta kudret ve gayret sarf eyliyesin deyu. Evahir-i Zilhicce Sene 1108 (1697 - Haziran)*

---

(47) *Kitabın orijinalindeki ibârede Müşarünileyh'e hüküm ki*, diyor. *Müşarünileh*, "sözü edilen kendisinden bahsedilen büyük rütbeli", demek aynı tarihte yazılmış vesika yine Mezemorta Hüseyin Paşa'ya olduğundan (Vezire) diye aldım.

(48) O devirde topların seyirdim (geri tepme) tesirinden korunmak ve atış sırasında topun bir tarafa fırlamasını önlemek için top kenevir halattan ziyade manda derisinden yapılmış sırımdan örme halatla bağlanırdı. Bu sırım halatlara kurumaması ve dayanıklı olması için domuz yağı sürülürdü.

Yıl 1107 (1695)

Geçen yıl içerisinde, Mezemorta Venediklilere karşı bir zafer daha kazanmış, 1106 başlarında (1694) birbirleriyle uğraşmaktan baş alıp da gelemeyen Garb Ocakları'ndan Cezayir ve Tunuslular gelmişlerse de, kolu kanadı kırılmış Tunuslular bulunamamışlardı. Padişah ötekilere hil'atler veriyor, Tunusluları "Siz de gelse idiniz ne olurdu" diye azarlıyordu.

Tahta yeni çıkan Padişah (Mustafa II.) savaşa çok hevesli idi ve ülkeyi bir gün evvel kurtarmak telaşında idi. Mora üzerine giden Halil Paşa Gördo'yu (Korent) geçmeyi, Mezemorta'nın Venediklileri Arşipel'den sürüp çıkarmasına bırakmışttı. Şimdi Padişah, Mezemorta'nın bu zaferlerini elverişli görüyor ki, biz bu seferlerin iki yıl daha sürdüğünü anlıyoruz.

Padişah ilk baharda sefere hazırlanıyor, her tarafı "Aman asker" çığlığı bürümüş, hazinede para yok, düşmanlar kapıları çalıyor, en kötüsü Donanmayı kaldıracak para için Sayda, Beyrut gibi, o günlerde "Pek uzak"yerlere mektuplar yazılıyor.

Aşağıda, koyacağımız vesikalar arasında gülünecek birisi var: Devlet öteden beri Fransızlarla dost, İngiltere, Hollanda ile dostluğumuz yeni başlamış, ikisi de donanmaları zorlu devletler, bunlar birbirleriyle cenk ediyorlar, devlet hemen daha yeni olarak Avrupa Devletleri derneğine ayak atmaya başlamış, Bâb-ı âlî politikanın acemisi, eski günler olsa "Burası döğüş yeri mi" diye bunları sürer, çıkarırdık. Ama şimdi bunları darıltıp düşmanlarımızın safına geçirtmek işimize gelmiyor. Ne yapacağını şaşırmış hükümet Mezemorta'ya o fermanı yazıyor.

Arada, bir kanunnâme var. Rica ederim iyice okunsun. Bahriye, istiklâlini elinden kaçırmış, bütçesi ordunun, ulemanın, saray halkının yiyim yeri olmuş. Barbaros'un kurduğu (Derya Beylikleri) nin nizamı bozulmuş, yukarda gördüğümüz gibi, ancak (Ocak zadeler), (Çekdiri beyleri) gibi topu topu birkaç kişiler tımarlarını tutabilmişlerdi. İşte, Mezemorta rahmetlisi ocağın eski nizamını, eski istiklâlini yerine getirerek bahriyenin, dolayısiyle devletin yakasını biraz düzeltmiş idi. Bundan da büyük Gaza olamaz. Bunun için, çok söylediğimiz icin bundan ileri gitmiyelim.

Bu yıl, Bahriyenin en sıkıştığı, en çalıştığı yıldır. Karadeniz'de Azak'da cenk sürüp gidiyor. Tuna filomuz sevkiyat ile uğraşıyordu. O yıllara kadar herkesin

bayağı gördüğü bahriyeye gözlerini açarak bakmaya başladılar. Amana düştüler ve her işi yolu ile becerdiğini gördüler. "Artık bu ülkenin bir denizi varmış, donanmaya bakmazsak iş kötüye sarar" dediler. İşte Mezemorta'nın Bahriye istiklâlini kazanabilmesi bıçağın kemiğe dayanmasiyle olabildi.

Son vesika bir (İdare-i örfiye = Sıkıyönetim) ilanıdır. Yazı pek lastikli, şimdilik ne kanunla, ne de şeriatle iş döndürünüz, diyebiliyor.

"Kanunu şeriate karıştırmayın, kanunla iş görürken şeriatle yapıyoruz demeyin" diyor.

Kaptan Paşaya hüküm ki;

Sen ki vezirsin, bundan evvel Venedik kâfirlerinin uğursuz donanmasının karşısına çıkıp Allah'ın yakınlığı ile zafer sana nasib oldu ise, sonra Mora kıyılarına gidip Mora Seraskerim, Vezirim Halil Paşa ile haberleşerek karadan ve denizden Mora yarım adasına giderek mümkün olduğu kadar zarar yapmak hususunda gayret ediniz diye sana emr-i şerifim gönderilerek tenbih-i hümayunum olmuştu.

Alçak düşmanların uğursuz gemileriyle yaptığın savaşta donanmamın kalyonlarının biraz tamire muhtaç olmalariyle inşallah Hızır İlyas gününden (Hıdrellez) evvel denizde bulunmak için, daha evvel tersaneye alınmaları gerektiğini bildirmişsin. Berhudâr olasın, yüzün ak olsun, yüksek ve şahane ni'metim sana ve seninle beraber hizmette bulunan gazi kullarıma helal olsun.

Şimdi, Akdeniz'deki adaların ve sahillerin icaplarına bakıp tehlikeleri def ettikten sonra inşallahu taalâ Kasım'dan sonra acele donanmanın kalyonları ve çekdirileri ile İstanbul'a dönüp rikâb-ı hümayunuma yüz süresin. Hepiniz benim huzurumda hil'atlar giyerek teşrifât-ı padişahanem ile hal ve şanınıza göre terfi edeceksiniz. Buna göre hareket ediniz diye yazılmıştır. Evâhir-i Safer, sene 1107 (1695 - Eylül sonu)

*

* *

Vezir-i Müşârün ileyhe hüküm ki (Sözü edilen vezir'e hüküm ki);

Bu mübarek senede Cezayir-i garp ve Trablus ocakları gazileri on üç parça gemi ile gelip melun ve uğursuz Venedik gemileriyle yapılan savaşta halis ve

gönülden bir arzu ile, donanmamla müşterek olarak yaptığınız kahramanca hareketiniz bildirilmiş olduğundan, haklarında denizler gibi sonsuz, dalgalar halinde lütuflarım olarak padişahane hil'atlerden otuz kişiye vâris olduğum sultanlığımın bir inayeti olarak layık görülmüş ve gönderilmiştir. İnşallahu taala size ulaştığında ihsan ettiğim şerefli hil'atleri Cezayir-i garp ve Trablus garp ocaklarının kaptanları ve belli başlılarına rütbe ve kıdemleri sırasiyle giydirilerek gurur kazandıklarında inşaallah gelecek sene için aldıkları görev üzere Hıdırellez'den on gün evvel Sakız adası önüne gelip donanmama katılmak üzere ayrılıp gelmelerine izin veresin diye doğru olarak yazıldı. Evahir-i Safer Sene 1107 (1695 - Ekim başı)

* * *

Cezayir Beyler Beyi Musa'ya ve Cezayir Garp Dayısı Şa'bah Dayı'ya ve Yeniçeri ağasına ve Bölük Başıları ve Oda Başılarına ve Ocak ihtiyarlarına hüküm ki;

Sizlerin bu sene-i mübarekede gönderdiğiniz kalyonlar gelip donanmama katıldı. Allahın yardımı ile melunların uğursuz gemileriyle yapılan savaşta kaptanım olan vezirim Hüseyin Paşa ile birlikte canı ve başı pahasına kahramanca düşmana atıldıklarını vezirim bildirdi. Meydana getirdikleri gayret ve hamiyetleri malumum olduğu için hayır dualarıma mazhar olmuşlardır. Mesud olsunlar. İnşallahü taalâ Donanma-yı hümayunum gelecek sene de daha fazlasiyle teçhiz edilerek Hıdırellezden evvel denize çıkmalarını ferman ettim.

Ocağınız kalyonlarına da donanmamla birlikte olmaları görevini verdim. Bu husus için dergâh-ı muallâm yeniçerileri ocağından herkesin itibar edip kendisini takib edeceği, büyüklüğü artası (İtibarı çok olası) Haseki Mehmed tayin edilmiştir. Şimdi, inşallah, görevli olduğunuz ocağınız gemilerinin noksanlarını hemen tamamlayarak hazırlayıp mutlaka Hıdırellezden on gün evvel Sakız adası önünde Donanmama katılmak üzere vakit ve zamanında gelip Kaptanımın istediği şekilde din yolunda hizmet etmeye gayret ediniz. Ancak, Hızırellezden on gün evvel Sakız önünde donanmama katılmalarına gayret ediniz.

Bu sene olduğu gibi, gelecek sene de sizden ayni gayreti göstereceğinizi umarım. Hepinizin azami gayret göstermeniz hususunda fermanım yazılmıştır. Evahir-i Safer sene 1107 (1695 - Ekim başı)

Bir sureti de Trablusgarp Beylerbeyi ve Dayısı olan, "Allah yükselişini daim etsin" Mehmed'e Yeniçeri ağasına ve Bölükbaşlarına ve Odabaşılarına ve Ocak ihtiyarlarına yazılmıştır.

*

* *

Trablus Şam Beyler Beyi Aslan Paşa'ya hüküm ki;

İnşallah karadan ve denizden yapılmasına karar verdiğim ve Allahın yardımı yakın olan gazama donanmam ve kapı halkı kullarımın mevâcibleri (maaşları) ve serhadlerin ahvali ve diğer seferimle ilgili levazım ve mühimmatın temini için masraf gerekmektedir ki birkaç seneden beri uzayıp giden seferler ve artan masraflar dolayısiyle hazine çok sıkıntıdadır. Bilhassa bu mübarek senede eski senelerden daha çok asker teçhiz ve tertip etmek fermanım olup...
Sayda ve Beyrut Valisi Mustafa Paşa'ya da yazılmıştır. Evâil-i Cemaziyelahir sene 1107 (1696-Ocak)

*

* *

Kanunnâme'dir

Akdeniz adaları ve sahillerinin Allah'ın yardımı ile korunması hususu Devlet-i aliyyemin en mühim işi olduğundan, sen vezirimden inşallahu taala din yolunda çok gayret ve benim isteklerime uygun hizmet ve hareket beklemekteyim. Bütün Akdeniz işleri senin gayret ve ihtimamına verilmiştir.

Derya kalemi olan bütün boş timarlar, Biga, Gelibolu, Kocaeli ve Suğla sancaklarının alay Beyleri, zeâmet ve tımar erbabı da bu sene sana ayrılmış ve defterleri tanzim edilmiştir. Şimdi, görev verdiklerinin, işlerini tam yapmayanları ile ölenlerin zeamet ve tımarları kanunen kaldırılır. Ölen zeametlinin iki oğlu var ise büyük oğluna beş bin, küçüğüne dört bin, üç bin akçeye icmalli ise **(Tımar sahibinin daha evvelki yararlıklarından kazandıkları birikerek yirmi bin ve daha fazla olanlar hakkında kullanılan bir deyim)** *icmali bozulmamak üzere tamamından, icmalli değil ise istediği yerden alır.*

Şehid olanların bütün tımar ve zeametleri bir acıma **(merhamet)** *olmak üzere kanunun gösterdiğinden fazlasiyle oğullarına verilmesi yine kanundur. Babasının ölümünden sonra doğan oğluna timar verilmesi, kılıç hakkından hisse ayrılıp başkasına verilmesi, Orduya yabancı katılması kanuna aykırıdır. Açıklandığı*

şekilde hareket edilmesi, evlad bırakmadan ölen veya mevcud olmayan birine .... boşalan zeamet ve tımarları kendi sancağında, Alay Beyi'nin bayrağı altında sefere çıkmak şartiyle, onun emriyle ve Alay Beyi'nin bildirmesiyle tevcih edilmesi, tersanemden tahvil hükmü ***(Boşalan bir timarın başkasına verilmesi için yazılan tezkere)*** *verildikten sonra, altı ay içerisinde saadetli kapıma getirip beraatini almak üzere eline mühürlü tezkere verilmelidir. Diğer tevcihler* ***(tayinler)*** *için, görevli olduğun yüksek hizmetinde din ve devlete layık, saltanatın ırz ve namusuna uygun hareket ederek kanuna aykırı tevcihlerden, kötü muamelelerden, her türlü vazifede ihmal ve noksanlık göstermekten çekinmen için yazılmıştır. Evahir-i Recep Sene 1107 (1696 - Şubat sonu)*

*
* *

Kaptan Vezir Hacı Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

İsa dini Beylerinin en büyüğü Fransa Kralı, İngiltere Kralı ve Hollanda Cumhuriyeti Devlet-i aliyyemin dostlarından oldukları için onların tüccarları memleketim dahilinde, denizde ve karada emniyet ve selametle, hiç bir taarruza uğramadan gidip gelip ticaret yapmaları için her şekilde korunmaları çok mühim bir husus iken, kendi aralarındaki anlaşmazlıklar dolayısiyle birbirlerine kinli ve düşmanca davrandıkları, Akdeniz'de ve memleketimizin diğer yerlerinde, bazı kale ve adalarımız etrafında rastlaştıkca zararlı işler yaptıklarını işittim.

Bu hususlar yardımlaşma ve barış şartlarına aykırı olduğu için bu günden itibaren bu gibi hallere katiyyen müsaade etmem.

Sen ki Vezirimsin, Derya işlerinde bilgi ve tecrüben vardır. Bu işler senin karar ve görüşüne havale edilmiştir. İstanbul'daki elçileri ile görüşüp bu hususları eski kanun gereğince yoluna koyarak memleketimin adalar ve kalelerini bu gibi hallerden uzak bulundurmaları için sıkı tenbih edesin. Sen de bu gibi ticaret işleriyle gelip giden gemilerden, hangisinden olursa olsun eskisi gibi koruyasın. Bu hususta yüksek fermanım vardır, diye yazılmıştır. Evâil-i Ramazan Sene 1107 (1696 Nisan başları)

*
* *

İstanbul Kaymakamı'na Hüküm ki;

(Bu ferman çok ağdalı, bilhassa arapça tabirlerle dolu olduğundan yaklaşık anlamını aktardık. Y.S.)

Milletin yaşama usulleri ve ümmet-i Muhammed'in sulh içinde yaşaması Kuran-ı Kerim ve gönderilenlerin (Peygamberlerin) efendisinin (Hz.Muhammed)

tertemiz şeriati ile sabit olmuştur. Bu gün ''Ekmeltü Leküm Dînüküm'' (Size dininizi tamamladım) sözünün üstün manası ile her sınıf halkın işleri bu şekilde gelişmiş ve hükümleri şeriatle güçlenmiş, bütün topluma yaygın, halkın önemli bütün hak ve hukuk kaidelerine yeterli olmak üzere (İnnellezîne Yuhâdûnallahe ve Resullehu Kütibû Kema Kütibellezîne Min Kablehüm) ayetinin kuvvetli va'di ile Hazreti Peygamberin tayin ettiği hududun dışında hiç bir harekete ve şeriatin men ettiği bir işten uzak durmak lazımdır. Buna rağmen kanun olmadığı halde bazı emirler şeriat usulleriyle takib ve tatbik edilerek, layık olduğundan başka şekilde, şer'î olmıyan kanun ile karşılamak büyük tehlike olduğundan, bundan sonra emir ve hükümlerde bütün hususlar şeriate dayalı ve o yolda yapıldığına itimad edilerek yazılmaktadır. İnşallah, şahane niyet ve arzum üzere gaza işleriyle uğraşırken memleket halkının işleri şer'î bir usul ve kanuna uygun bir şekle konuncaya kadar şeriatte tatbiki mümkün olmıyan işler, şanına uygun kelimelerle ve şeriat kanunu ile birleştirilerek yazılması hususunda hattı hümayunum ve fermanım olduğundan, sen ki vezirimsin, İstanbuldan verilen hükümlerde açıklandığı şekilde hareket edilmesini sıkıca tenbih etmen için fermanım yazılmıştır. Buyurdum ki... Evail-i Zilka'de Sene 1107 (1696 - Haziran başı)

Yıl 1106 (1694)

Bu yıl pek büyük bir yıldır. Çünkü tarihimizin olduğu gibi, bahriyemizin de bir dönüm başıdır :

Sultan Ahmed II. bu yılda öldü. Yerine Sultan Mustafa II.(21 Cemaziyel ahir = 6 Şubat 1695-Pazar) tahta çıktı. Sultan Ahmed iş eri bir kişi değil ise de sert, titiz, keser, sürer bir adam olduğu için herkesi yıldırmış, iş başına sürer, kendisinden önce gelen iki padişahın başına bıraktığı harp belasını az çok atabiliyordu. Sultan Mustafa ise yüreği temiz, işe hevesli, ama pek telaşlı, dört yanını saran bir alay çapkının sokma aklı, takma yüreği ile yürür. kendi başını kendi yemiş bir adamcağız idi.

Koyun Adaları Cengi'nde kendini gösteren Mezemorta Hüseyin Paşa'nın değerini artık anlamaya, nasıl bir zat olduğunu tanımaya, ''Yıllardan beri koca Akdeniz'i bize dar eden Venedik'e karşı duracak tek bir kişi varsa o da Mezemorta'dır''

diye söylenmeye başladık. Devletin vekilleri, büyükleri bir ağızdan koca Gaziyi, ikinci defa çağırdılar, rahmetliyi acınacak hale düşürdüler.

Bir alay türedi elinde derin, öldürücü bir uçuruma sürüklenen şu milleti kurtarabilir miyim diye dar kafalılara söz sıkdırmaya, kovucular yüzünden Padişahın öfke ve azarlarına katlanmaya, Kaptan Paşalığa gelen iş ve Ocak yabancılarına çatıp rütbe, para koparmak kaygısiyle birbirini çekemiyen Bahriye ümerasını barıştırıp birleştirmeye, o arada da düşmanı düşünüp sularımızdan sürmeye çalıştı. İşte herkesin gözünü diktiği bu ekmek pek sert, pek tuzlu, değme diş çiğneyemez, değme karın eritemezdi.

İşler çığrığından çıkmıştı. Macaristan ve Sırbistandaki bozgunluklarla yılmış olan Ordunun başına baskı olsun diye Sultan Mustafa'yı da Edirne'ye götürdüler. Koltukla, şunla, bunla kışkırttılar. Sanki bir şey yapabilecekmiş gibi yaldızlı odadan çıkıp Otağ'a giren o zavallı da ''Bak ben Padişah iken bile sefere çıktım'' sözlerini, yanındaki soysuzların ağızlariyle emirler vermeye, öfkeler savurmaya düştü.

Sakız'ı kurtaran Donanma İstanbul'a tamire, eksiğini tamamlamaya döndü. Venedik eline geçen Mora'yı kurtarmak için (İbrahim Paşa) kumandasında bir Ordu İstefe (*Şimdiki Teb)* ovasında duruyordu. Paşa, Donanma'nın gelmesini bekliyordu.

Bunu evvelce de söylemiştik; sözüm yabana, bir filo hazırlandı. Öyle bir hazırlık ki ne barutu var, ne güllesi... Bunlar yolda, şuradan, buradan alınacaktı. Dahası var : Askerin sevk ve idaresini de Edirne'deki Şeyhülislam, Kazasker yapıyor. İbrahim Paşayı haşlıyorlar. Zavallı ne yapsın..Kıyıları düşman elinde, arkası Tesalya gibi her şeyi bol bir yeri bıraksın da Mora taşlıkları arasına girsin. Düşman Gördos (Korent) de, dilini tutsun, orada aç kalsın..

İbrahim Paşa'nın yardımına gidemeyen Mezemorta'ya gelince;
Bunu, aşağıdaki vesikalar benden iyi anlatıyorlar. Bir defa elindeki filoyu ikiye bölmek istiyorlar. Sonra da birbirinden ayrı işler için emirler alıyor, oyalanıyor, üstelik de azar işitiyor.

Vaktiyle, Bahriyemize bakmayıp, tam dara düştük mü kabahati Bahriye'ye yükletmek eski adetimiz imiş.

Vesikası kendi kendini hikaye ediyorsa da, şurada kapalı bir yeri var. Mezemorta Hüseyin Paşa Cezayir Beylerbeyliğinden gelme, orada yetişmedir. Yukarda da söylediğim gibi ocakların nizamı bozulduğu, Dayıların, Reislerin haydud olduğu, devletin sözünün bunlar üzerine geçmediği o yıllarda o çapkınlar Mezemorta'yı Cezayir'den kaçmaya zorlamışlardı. Niçin biliyor musunuz?

''Hacı Mürabıt Hüseyin'' bunlara uymadı, insafı elden bırakmadı, Ocağın eski düzenini yerine getirmeye çalıştı. Bunların işine gelmedi. Mezemorta Kaptan Paşa olunca bu külhaniler belki bir soğukluk, bir yaramazlık ederler ve savuşup giderler diye, Padişah Kaptan Paşa'ya ''Aranızda bir soğukluk varsa Ocaklılar gelmeden sen, önceden bir adam yolla, bak, düşünceleri, tutumları nedir, anla, gönüllerini çevirmeye çalış'' diyor. Bu emir bir bayağılık ise de gerçekten ''Mürâbıt'' (*devlete bağlı olan*) koca Gazi bu gönül yükü altına da giriyor. Vatan, millet uğrunda bu bayağılığı da çekiyor. Bu da sanki büyük bir şeymiş gibi, Ocaklılardan on sekiz gemi gelmiş, düşünün, harbin en sıkı bir gününde, bir amiral askerin ortasında Padişahtan azar işitiyor, ''Dinsiz, Hamiyetsiz'' sözlerine muhatab oluyor. Fakat işte Çapkın (*Saffet Bey, Çapkın sözünü ''İşe yaramaz, itaatsiz'' anlamlarında kullanıyor Y.S.*) parmağı olduğunu bildiği için aldırmıyor... Katlanma olursa bu kadar olur. Sözü uzatmıyalım. Vesikalar iyi okunsun :

Âsitâne'de Kaymakam Vezir Mustafa Paşa'ya ve bilfiil Kapdan Vezirim Elhac Hüseyin Paşa'ya ve Âsitâne'de Defterdar vekiline ve Tersâne eminine Hüküm ki;

İnşallahu taalâ Ruz-i Hızır'da (Hıdırellezde) Denize çıkmak üzere Donanmâyi hümayunun gemilerinin ve Kalyonlarının levazım ve mühimmatı tamamlanıp bütün noksanları ikmal edilerek bundan evvel birkaç defa kati emirlerim gönderilip tenbih etmiştim.

Mora tarafında Serasker olan Vezirim İbrahim Paşa da o tarafa memur edilen askerimle beraber Mora'ya dahil olmak üzere Donanmamın o tarafa gelmesini beklemektedir. Şimdi, Hıdırellez ve sefer mevsimi yaklaştığından Donanmamın bir gün evvel denizde yardımda bulunmaları çok mühim ve lazımdır.

Emr-i şerifim gelir gelmez katiyyen beklemeyip, öteki senelerde olduğu gibi, tersanede mevcud olan çekdiri ve kalyonları eskisi gibi donatıp az ve çok bütün noksanlarını ikmal ederek, sen Kapudânım, Vezirimsin ki Allah'a tevekkül ederek Akdeniz'e yelken açasın. Akdeniz'in ve bütün sahillerin her bir işi senin

dikkat ve gayretine tevdi edilmiş olduğundan gereken hizmetin yapılmasında Derya Beyleri ve tersanenin gün görmüş, iş bilir, güvenilir, doğru adamlariyle her zaman görüşüp fikir birliğine vararak ve daima halin icabına göre hareket edip dinimizin senden beklediği şekilde en iyi neticeleri almaya gayret ve hizmet gösteresin. Sen ki kaymakam ve vezirimsin ne türlü kusur ve noksan varsa, hiç vakit geçirmeden, bir gün evvel tamamlayıp yola çıkmak babında... Evahir-i Ramazan Sene 1106 (1695 - Mayıs)

Derya Beyinden bu yıl emir alan Çekdiri beyleri şunlardı :

İzmir limanında Kışlada olan	Derviş oğlu Ömer	Allah ikbalini uzun etsin
" "	Maryol oğlu Mehmed	" "
" "	" " Ali	" "
" "	İzmirli Ali	" "
Sakız "	Abdürrahman	" "
" "	Salih	" "
" "	Deli Bey oğlu Ahmed	" "
Rodos "	Kasım Bey	" "
" "	Veli Paşa oğlu Ali	" "
" "	Ali Paşa oğlu Abdülkadir	" "
" "	Osman	" "
" "	Mehmed Paşa oğlu Ahmed	" "
" "	" " " Mustafa	" "
Eğriboz "	Köse Ali Paşa " Ebubekir	" "
" "	Mustafa Paşa Oğlu	" "
" "	İstefeli Hasan	" "

*

* *

Sen ki Beylerbeyisin, Hıdırellez gelince Donanmamın denizde olması lazımdır. Bu emr-i şerifim sana ulaşınca asla vakit geçirmeden beşer kat forsa ve yüz ellişer seçme levent ile mükemmel donanmış gemin ile bir gün evvel tersaneme gelip hazır olasın... ve ... her türlü üstün vasıflariyle Kapdanım olan Vezirim Hacı Hüseyin Paşa'nın, "Allah onun yüksekliğini arttırsın", emri üzere hizmetimde gücün yettiğince gayret gösteresin. Evahir-i Ramazan Sene 1106 (1695 - Mayıs)

*

* *

Bilfiil Kapdan olan Vezirim. Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa'ya hüküm ki; Sen ki Vezirimsin. Bundan evvel yapılan istişare toplantısında Donanmamın noksanları tamamlanarak kendin on kıta kalyon ile Mora tarafına yelken açıp o tarafta dinimiz için gerekli hizmetlerde bulunmak üzere anlaşmıştık.

Allah'ın yardımı ile Ocak gemilerinden on kıta Cezayir, üç kıta Trablus ve üç kıta Tunus ve iki kıta da ateş gemisi ki, toplam on sekiz kıta geminin Foça limanında demirli olarak bu taraftan haber beklediklerini bildirmişlerdir. Şimdi, bu emr-i şerifim gelir gelmez, bir saat bile vakit geçirmeden, inşallah bu ocak gemilerinin gelişlerine ve gayretlerine gölge düşürmeden evvel üç kıta mı olur, yoksa daha ziyade mi olur, hemen donatıp kendin binerek kalkıp o tarafa gidesin ve çekdiri ve diğer donanmam gemileri üzerine Derya beylerinden uygun gördüğün bir kimseyi yerine vekil bırakarak, ikmalini yaptıktan sonra hemen arkanızdan Mora kıyılarında size katılmasını tenbih ederek kendin hemen Foça'daki Ocak gemilerine katılmadan evvel Kaptanlarına iltifat ve muhabbet dolu mektuplar göndererek aranızda bir nefret varsa bile bunu kardeşliğe tebdil ediniz. İnşallah iyi düşünülerek hazırlanmış gönül açıcı tedbirlerle kalpleri birleştirdikten sonra, kendin de hemen yetişip Foça'da onlara katıldıktan sonra hep beraber Mora kıyılarına giderek Mora Seraskeri Vezirim İbrahim Paşa "Allah büyüklüğünü devam ettirsin" ile haberleşerek lüzumuna göre yardımlarına ve din yolunda kudret göstermeye çalışasın. Düşmana zarar yapmaktan bir an geri durmayınız. Mora tarafında olan Müslüman askerlerin, sizin orada olmanızı nasıl istedikleri malumundur. Ocak Gemileri de yetişip Allah'ın lütuf ve yardımı ile, tam vakit fırsattır ki hamiyet gösteresiz. Göreyim seni. Bu şerefli emirde senden beklediğim ve umduğum üzere hareket ederek inşallahu taala hep beraber, düşman gemileri yetişip tedbir almadan Anaboli'ye **(Mora Körfezi)** *gidip oralarda volta vurup gezerek onların yardım yollarını kesmek için de vakit kaybetmeyesin. Hemen o taraflara yetişesin. Hazır olan Beyler ve tersanem çekdirilerinden birkaç tanesini de yanına alarak, inşallah elbette ve elbette bir gün evvel Anaboli tarafında bulunup Mora'daki askerlerimi bekletmeyesin. Allah'ın yardımı ile sen de onlara yardım edip din düşmanlarına zarar vererek güzel hizmetler meydana getirmekte sebat eyleyesin diye bu fermanım yazılmıştır. Evâhir-i Ramazan Sene 1106 (1695 - Mayıs)*

*

* *

Mora tarafında İslam askerine Seraskerim olan İbrahim Paşaya hüküm ki;

Gönderdiğin mektup görüldü ve bilindi. On beş bin askerle İstefe sahrasından henüz hareket ettiğin bildirilmiştir. Sen ki vezirimsin, bundan evvel melun Venedik gemilerinin Sakız tarafındaki askerlerim ve Donanmam ile uğraşmaları dolayısile Mora tarafı boştur. Sen de baharı beklemeyerek, seninle beraber olan askerlerimi bir gün evvel toplayarak, kış içinde Mora'ya gidip bu fırsatta Anaboli kalesini muhasara ederek düşmandan kurtarmaya gayret sarf edesin.

Sana kaç defa emirler gönderilmişti. Şimdiye kadar bu hizmeti yapmış olmanı beklerdim. Fakat gecikti. Düşman gemilerinin Donanmamla meşgul olduğu sırada tam fırsat çıkmışken, o fırsatı kaçırdığın bir tarafa, iki defa donanmamla savaşıp elhamdülillah her seferinde donanmam düşmana galip gelmiş ve düşmanı ağır mahrumiyet ve yenilgiye uğramıştır. Böylece düşman yıkılıp gitmiştir. Bu işler yakın zamanda olmayıp, şimdi de istekle iş görülecek bir zamandır. Allah'ın yardımı ile çok gayret ümid edilirdi. Fakat bu fırsatı da kaçırıp birçok mazeretlerle kalyonların gelmesini beklemek suretiyle böyle bir yüce emri yerine getirmemişsindir.

Senin Mora yarımadasına gelmeyi kalyonların gelişine bırakışın aynen, bundan evvel Sakız adasını kurtarmaya gidenlerin, Sakız adasının kurtarılmasını senin Moraya gelmene ertelediklerine benzer. Şimdi, inşallah kalyonlar ve Donanmamın gemileri de o tarafa gitme vazifesi almışlardır. Gelirler. İki defa düşman gemileriyle bu kadar cenk etmiş kalyonlar ve çekdiriler tamir edilip, noksanları tamamlanmadan hemen o tarafa gönderilmeleri ne derece doğrudur? Üzerine aldığın hizmeti niçin böyle zorluklara itersin. Yoksa, kasdın, Allah esirgesin düşmanın her taraftan yardımları gelip, istedikleri gibi kalelerine askerlerini yerleştirip boğazlarını tahkim ederek bu işin başarıya ulaşmaması mıdır? Sen bu işe memur olduğun zaman Donanmam ile mi memur olmuştun? O zaman düşmanın gemileri yoktu dersen, ya niçin orada gidip sebat etmedin. Şimdiki halde de durumları tamamen belli ve tertipli oldukları halde, Allah'ın yardımı ile Mora'ya girmeye nasıl engel olabilirler? Bilhassa Venedik melunu sözünden dönüp Mora ve sahillerini istila ettiğinden beri, yanına verilen ve o tarafa tayin edilen asker ve sana verilen malzemeler ve cephane ne zaman verilmiştir? Bu kadar müsadeyi kim alabilmiştir? Bunun gibi mühim bir işte böyle mi hareket edilir, senden beklenen bu mu idi? Şimdi, bu uyulması farz olan fermanım sana nerede ulaşırsa, gözünü açıp, bu gibi mazeretler uydurma sevdasından vaz geçip inşallah donanmamın da noksanlarını ve tamirlerini tamamlayıp gönderilecektir. Fakat, sakın haa Donanma-yi hümayun gelsin diye bekleme, mazeretleri bertaraf edip hayırlı tedbirlerle ve cevaplaştıktan sonra Anaboli kalesini gece ve gündüz

demeden, tam gayretle muhasaraya gayret göster. İnşallah birgün evvel düşmandan kurtarmak için gayret gösteresin.

Madem ki Mora'ya dahil olmadan durum öğrenildi, berilerde, lüzumsuz yere vakit kaybedeceğine kale muhasarası zamanına kadar adadaki reayayı itaate alıp işlerini yoluna koyman, askerlerin durumlarını düzelterek düşmanı işgal etmen daha yararlı değil midir? Farz edelim ki bazı noksanların var, fakat bunları adaya geldikten sonra tamamlamak mümkün değil midir? Toplanmış olan askeri İstefe ve çevresinde yoracağına, bari bu çektikleri zahmeti bir iş uğrunda sarf etseler daha uygun olmaz mı idi? Bundan sonra bu gibi hareketleri bırakarak din ve saltanat uğurunda makbule geçecek tesirli işler meydana getirmeye çalış. Allah korusun, bundan sonra da ihmal ve kusur ederek işleri durdurup kabil olanların yapılmasını engellemekten sakınman için bu fermanım yazılmıştır. Evâhir-i Şevval Sene 1106 (1695. Haziran başı)

Kenarında da :

Tekrarında, bundan sonra da aklını başına alarak kötü alışkanlığını terk etmediğin ve ihmalin işitilirse, artık hiç bir şekilde cevap ve mazeretin makbul olmayarak mesul ve kusurlu görülmene karar verdim. Ona göre düşünüp aksine hareketten sakınasın.

Bir başkasında da :

Ferman-ı şerifim mucibince amel eyleyesin. Memur olduğun işlerdeki tutumun benim isteğime uygun değildir. O taraftan gelip gidenler de senin için iyi söylemezler. Bu işleri gevşek tuttun. Allah'ın yardımı ile senin Anaboli kalesi altına girmen lazımdı. Bundan sonra gözünü açıp dinimize hayırlı hizmetlerde bulunmaya çalış, yoksa, sonra gazabıma uğrarsın. "Bilemedim", diye yine bazı mazeretler bahane ile işleri geciktirirsen başkalarına ibret olursun. Bilmiş olasın diye makamına ve adına şevketlu hatt-ı hümayunum yazılmıştır.

*

* *

Vezir Kaptan Paşaya hüküm ki;

Semenderek adası reâyâları gelip adadaki savaşcı askerler bazı yerlere uğrayıp bunların öküz ve sığırlarını ve diğer mallarını, erzaklarını yağma etmekle öteki senelere kıyasla burada da taşkınlıklarını arttırarak perişanlıklarına sebep olduklarını bildirip Hıdırellezden Kasım'a kadar Adanın korunması için

bir kuvvet ayrılması hususunda hüküm rica ettikleri için, sen ki Vezirimsin, Firkate kaptanı "Allah itibarını arttırsın" Mehmed'sin, adanın muhafazası için gerekli firkatelerden birine tenbih edip muhafazası için gerekli işlerin yapılması emrim olmuştur. Evâil-i Ramazan Sene 1106 (1695 - Nisan ortası)

*
* *

Bilfiil Kapdânım olan Vezirim Hacı Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Bundan evvel Sakız yakınları ile Rodos adasının muhafazası için Mısır Ümerasından bir Bey ile iki bin Mısır askeri için fermanım olmuşken, Allah'a hamd olsun ki Sakız adasının kurtulması nasib oldu. Allah'ın fazileti ile Rodos adası muhafazaya muhtaç olmadığından, Rodos için toplanan askerlerden bin Mısır askerinin de Mora tarafında, Serasker yanında din hizmetinde olmaları için fermanım yazılmıştır. Eğer, sözü edilen Mısır askeri doğruca Eğriboz iskelesine gitmeden Rodos adası iskelesine varırlarsa, onları asla durdurmayıp, Mora askeri yanında hizmette olmak üzere Eğriboz iskelesine gönderilmeleri için Rodos Muhafızı vezirim Hüseyin Paşa'ya da bundan evvel emr-i şerifim gönderilip tenbihim olmuştur.

Şimdi, sen ki Vezirimsin, bu Mısır askerleri Eğriboz'a doğru geliyorlarsa bu bir nimettir. Eğer Rodos iskelesine çıkmışlar ve geldikleri gemileri geri gitmiş ise hemen, gelişi güzel gemiler temin edip yanlarına muhafız gemiler de vererek, eğer orada iseler yine geldikleri gemilerle Eğriboz iskelesine gönderilip, inşallah bir gün evvel Mora tarafında seraskerim olan Vezirim İbrahim Paşa "Allah yükselişini devam ettirsin" yanında gerekli hizmeti yapmakta hizmet göstermen için bu ferman-ı ali-şanım yazılmıştır. Evahir-i Şevvâl Sene 1106 (1695. Haziran Ortası)

*
* *

Kapdan Vezir Elhâc Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki Vezirimsin. Ordu-yi Humayunuma gönderdiğin mektup ve içindekiler malumum oldu. Mora tarafı için fermanım olan bin nefer Mısır askeri ile bir Bey Rodos adasına geldiler. Onları getiren gemiler geriye gönderildiği için başka gemi bulmak zor olduğundan Beylik Kalyonlardan beş kıta donanmış kalyon

ayırıp askerleri yükleyerek Eğriboz iskelesine veya Anaboli altına gönderilmesinin uygun olduğunu bildirmişsin, o erlerin bir gün evvel vazifelerine yetişmeleri, başka işler gibi olmayıp mühim bilinerek hemen bu fermanım gelir gelmez, eğer kalyonları tayin edip göndermemiş isen asla vakit geçirmeden, inşallah acele olarak gidip askerleri yükleyerek Eğriboz iskelesine veya Anaboli altına, hangisi uygun ise, münasip görülen yere götürmek için, anlatıldığı şekilde donanmış kalyonlar tayin ederek inşallah bir gün evvel vazifelerinde hazır bulundurmakta son derece gayret etmen için fermanım yazılmıştır. Evâsıt-ı Şevval Sene 1106 (1695. Mayıs sonu)

*

* *

Bilfiil Kapdan Vezir Elhâc Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Bundan evvel Mora tarafına fermanım olan bin Mısır askeriyle bir Bey gelip Rodos adasına çıktıkları, askerleri yerlerine taşımak üzere Beylik kalyonlardan dört beş kalyon tayin edip göndermen için bundan evvel sana ferman yollamıştım. Bu gemiler Mısır'dan gelirken, şiddetli fırtınadan Çavuş başı, erleriyle birlikte içinde oldukları Şehtiye'leri Meyis iskelesine düşmüşlerdir. Hatta bir düşman firkatası ile üç korsan kalyonu bunların girdiğini görünce liman önünde volta vurup bekledikleri, Rodos'a çıkanların da yüklendikleri kalyonlar Eğriboz iskelesine gitmekten vaz geçerek bulundukları halde kaldıkları Başbuğları Ahmed bey ve diğer zabitleri orduy-i humayunuma mühürlü tezkere yolladılar. Şimdi, bu askerlerin bir gün evvel vazifelerine yetişmeleri her işten önemlidir. Sen ki Vezirimsin, bu emrim ulaşınca, eğer henüz kalyonlar ayrılıp gönderilmemiş ise, hiç vakit geçirmeden inşallahu taala çok çabuk gidip askerleri yükleyerek Eğriboz iskelesine veya Anaboli altına, hangisi uygun ise oraya gönderilmeleri için, bildirildiği şekilde donatılmış kalyonlar tayin edip göndererek yerinde bulundurasın. Mora tarafında bu kadar asker sıkıntısı çekilirken Mısır askerinin günlerce boş kalmasına fırsat vermeyerek hemen bir saat evvel yerlerine göndermen hususunda fermanım yazılmıştır. Evahir-i Şevval Sene 1106 (1695. Haziran başı)

*

* *

Kapdan Vezirim Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

.... Mora Seraskeri Vezirim İbrahim Paşa ve Eğriboz muhafızı Vezirim Halil Paşa "Allah yükselişini devam ettirsin" ordu-yi humayunuma mektup

gönderip Venedik melunlarının uğursuz donanmasının Anaboli limanından çıkarak, Anaboli ile Eğriboz arasında, kötü bir niyetle demirlemiş olduklarını bildirdiler. Seraskerim Vezir İbrahim Paşa da İslam askeri ile Mora adasındadır. Fakat, düşmanın bu şekilde hareketi, henüz donanmasının gelip yetişmemesi dolayısiyle bir kuşatma hareketine başlıyamadığından, donanmamızın hâlâ gelmediğine hayretlerini bildiriyorlar.

Sana bu vakte kadar, birkaç defa emirler gönderip tekid ve tenbih ettim. Sefer-i Derya mevsimi geleli bu kadar gün oldu. Asıl vazife yerine gelmek değil, hatta vazife yerine henüz hareket bile etmedin. Kendi asıl görevini yapmadığın gibi, Morayı kurtarmak için teçhiz edilmiş, hazır bekliyen bu kadar askeri de bekletmenin sebebi ne olmaz iştir, ne manasız harekettir?

Allah'ın faziletiyle donanmamın bütün malzeme ve ikmali tamamlanmış iken böyle bayağı bir ihmal ve kusurda ayak diremek nedendir? Başkalarından sarf-ı nazar gayret-i din bu kadar ihmal edilir mi, bu hareketleri yapmaya nasıl müsaade edilir? Allah muhafaza etsin bu şekilde hareketle düşman tehlikeyi atlatıp ansızın bir yeri istila edecek olursa dünya ve ahirette nasıl cevap verebilirsin? Allah muhafaza etsin bu ihmallerinin sonunda bir gaile çıkmasından korkmaz mısın ve sonunda bu olanlardan üzüntü duymaz mısın? Bundan evvel, Allahın yardımı ile yaptığın bunca büyük işlerle din ve devlete olan hizmetlerini böyle kendi isteğin ile berbad etmek doğru mudur? Hele senin bu gibi hareketlerine hiç bir veçhile rızam yoktur.

*Memur olduğun hizmetine bir an evvel başlayıp gayretle tamamlaman gerek, Dergâh-ı muallâm kapıcı Başılarından **(İsim yeri boş idi)** Senin üzerine kontrol için tayin edilip gönderilmiştir. Bu fermanım gelir gelmez ne halde ve vaziyette bulunursan, inşaallah asla vakit geçirmeyerek, hemen Allah'a tevekkül edip, bundan evvel tayin edildiğin hizmet yerinde bulunmak üzere, can ve başla çalışarak din ve saltanat uğrunda iyi hizmetler meydana getirmeye bütün gücünle çalışıp aksine hareketten çekin. Sonra suçlu olursun...Hemen iyi bir görüş ve uyanıklıkla hareket eyleyesin.*

Ve sen ki Kapıcı başısın, Donanmamı memur olduğun yere yollamadan dönmeyerek, verilen vazife dahilinde hareket ederek, inşallah sonuna kadar beraber bulunarak vazifelerini yapmaya sen de icab ettiği şekilde gayret gösteresin diye ferman olunmuştur.

Evail-i Zilka'de Sene 1106 (1695 Haziran ortası)

Kapdan Paşa'ya hüküm ki;

Sen ki vezirimsin, Zilhecce'nin birinci günü ***(13 Temmuz Çarşamba)*** *Midilli adasında Ocak gemileriyle birleşerek Foça'ya doğru hareket edip düşman gemilerinin Andre'ye geldikleri haberinin yayılması üzerine, inşaallah cihad merkezi olan Garp Cezayiri ve diğer kalyonları olan Gaziler ile buluşup gönül birliği ile orada toplanarak, Sakız adası merkez olmak üzere orada harp vaziyeti yoklanıp Allah'a tevekkül ederek cehennemlik melunların üzerine gidilmeye karar verilerek hareket edilmiştir. Ancak bu hususun en başta gelen işlerden olduğu kararında birleşildi, diye mektup göndermişsin.*

Senin, denizcilikteki şuurlu ve bilgili iyi tedbirlerin ve ileri görüşün hususunda bütün vezirlerim iyi şahadette birleşmeleriyle sana vezirlik ve kaidanlık ***(başkomutanlık)*** *verildi. Gerek donanma çekdirileri ve gerekse kalyonların durumları, bütün Akdeniz adaları ve sahillerinin korunma işleri senin hizmetine terk edilmiştir.*

Allah, her halde yardım ihsan eder. Senin dindar ve kahraman oluşuna, ileri görüşlü tedbirlerine her şekilde itimad ve itikad ederim. Böyle olunca geçen sene donanma gemilerinin donanımları ve ikmal işleri, cephaneleri, nizam ve intizamları bu sene olduğu kadar mükemmel ve düzenli değil iken düşman donanmasiyle karşılaştıklarında Allah'ın yardımı ile, senin emrindeki birkaç kalyonun gayretleri ile bu kadar başarıya ulaşılmıştır. Bu sene Allah'a hamd olsun ki donanımlarınız ve ikmal işleriniz geçen senekinden daha mükemmeldir.

Bütün ihtiyaçlarını kendin görerek nizam ve intizamı sen tertib ettin. Senin emrinde toplanıp aranızda hiç bir fikir ayrılığı olmadığından başka cihad merkezi olan Cezayir-i Garb ocaklarından on parça kalyon, Trablus ocağından üç kalyon, Tunus Ocağından üç kalyon ve iki ateş gemisi ki toplam olarak on sekiz ocak gemisi gelmiştir.

Allah'ın yardımı ile, şimdiye kadar böyle büyük bir topluluk nasip olmamıştır.

Bilhassa içinizde denizden anlamayan kimse yoktur. Bu zamana kadar her biri ile bir çok gazalarda bulunmuş din kardeşleri oluşunuza, her halde Cenabı Allah yardım edecektir. Bu sene dinimize bir çok hizmetler edileceği umulmaktadır.

İnşallah düşmandan intikam zamanıdır. Bu fırsattan faydalanılarak, yazılar yazmak, fikir sorup dinlemek suretiyle vakit kaybetmeye ne lüzum vardır? Gayret bu gün içindir. Böyle bir topluluğu dağıtıp bu fırsatı kaçırmak nasıl düşünülür?

Bilhassa Halife olan ben, devlet ve ikbal ile Allah'a tevekkül edip Macar kâfirleri üzerine hareket ederek zafer serhaddine yaklaşmış bulunuyoruz. İnşallah bundan sonra başka taraflardaki işlerle uğraşarak zihnimi bölmüş olmam. Allah'ın yardımı ile senden ve seninle beraber olan gazilerden ve bütün kullarımdan sadakatle hizmet beklemekteyim. Din ve devletime faydalı işlerde yeniden fikir almak durumunda olmayarak inşaallah gayret ve hamiyete sarılıp Rodos'dan Eğriboz'a nakledilecek bin Mısır askerinin de Eğriboz tarafına gelmesine lüzum kalmadığından onları da kalyonlara dağıtarak, din gayretine hepinizi can ve baş feda edip birleşerek iyi bir topluluk halinde Allah'a tevekkül edip Allahın ve Resulünün mucizelerine inanarak yelken açıp düşman üzerine yürüyerek, onu her nerede bulursanız, Peygamberlerin efendisinin şeriatinin bekası ve dinin yükselişi için çalışmakta "Gün bu gündür" diye merdane bir şekilde üzerlerine varıp gerektiği gibi savaşarak din düşmanlarını kahretmekte canla başla çalışasınız.

Allah'ın rızası ve Peygamberin isteğine uygun olarak, neticeleri uzun seneler devam edecek bir savaş yapmaya hizmet ediniz. Akdeniz'deki adalarla sahillerin muhafazası için uyanık bir durumda hareket ederek yerleri ve gökleri yoktan var eden Allah yardımcınız olsun, sizi Allah'a emanet ederim. Cenab-ı Hak bize de, size de muvaffakiyet ihsan ederek Ümmet-i Muhammed'e nasib etsin. Her bir işimizi hakka çevirmişizdir. Yardım ve muvaffakiyet Allah'dandır.

Sizden de, her şekilde anlaşarak çalışma beklerim. Göreyim sizi, din uğrunda can ve başa bakmayıp her şekilde mertce ve akıllıca tedbirlerle gayret ve kudret gösteresiz. Evâsıt-ı Zilhecce Sene 1106 (1695 - Temmuz)

Garb Ocaklarının nizamlarının bozuluşu 1040 (1630) ortalarından başlar. Bunlar devlete yarı bağımlılıklarını tam istiklal derecesine çıkarmaya uğraşıyorlardı. Hatta, bir gün Sultan İbrahim Divân'a getirdiği birkaç reisi "Ulan, siz benim Kazdağı'nda çift bozan reayam değil misiniz?" diye azarlamıştı. Savaşa gelişleri ise, ancak çapul düşüncesi idi.

zamanında faydalanılacak bir duruma getirmek için nizam ve intizam vermek ve yaptığın işleri devletin kapısına bildirmen için...

Fi Evahır-ı Rebiul ahir 1106 (1694-Aralık)

*
* *

Kapdan Paşaya ve Kalyonlar Kapdanı Hüseyin ''İkbali devam etsin'' ve diğer Derya Beyleri ve Kapdanlar ile bütün Donanma büyüklerine hüküm ki;

Alakasızlıklarınız ve bilgisizlikleriniz dolayısiyle düşman eline geçen Sakız Adası'nı kurtarmak üzere, bu işi, Allah'ın yardımı ile devletimin en mühim vazifesi sayarak Vezirim, Anadolu Vâlisi İbrahim Paşayı ''Allah yüceltsin'' bütün İslâm askerlerinin, Akdeniz'deki donanmamı emrine vererek, Serasker tayin ettim. O tarafların bütün işleri vezirimin uhdesine verilmiştir.

Siz ki vezirlerimsiniz, bu emirde sizlerden isteklerime uygun pek çok hizmetler beklerim. Siz de vezirimle birlikte vazifelisiniz. Emr-i şerifim size ulaşınca, vezirim İbrahim Paşayı üzerinize Serasker bilip, Donanmamdaki bütün çekdiri ve kalyonlar ile diğer gemilerin leventlerini İbrahim Paşanın istediği şekilde tertip ve teçhiz ederek hepsini tam silahlandırarak hazır bir vaziyette Sakız karşısında toplu oldukları yere giderek tam bir birlik içinde Vezirimin emrinde olunuz. Diğer askerler, tophane, cephane gibi malzemelerin Sakız'a naklinde ve naklolunduktan sonra da erzak ve diğer ihtiyaç malzemelerinin taşınmasında, melun düşmanların gemilerine zarar vermekte azami gayret sarf ediniz.

Vezirimin isteğine aykırı hareket etmekten sakınınız, bundan evvel işlediğiniz suçun af edilmesini gerektirecek şekilde çalışınız. Kahredici kılıcımdan kurtulmak için canla başla hizmet ediniz.. Hülasâ, Adanın kurtarılması, melunların gemilerinin batırılması ve gerekli diğer işlerin yapılmasında sizden pek çok gayret beklerim...ve isterim...Şöyle ki, bundan sonra herhangi birinizden bir ihmal görülecek olursa vebâli boynunuzadır ki hiç aman vermeden katlolunursunuz. Ona göre düşünüp, taşınıp aksine hareketten sakınmanız için bu hattı hümayunum mucibince yüksek fermanım yazılmıştır.

Fi Evahir-i Rebiul ahir, Sene 1106 (1694-Kasım)*

*
* *

(*) - Evâil = Başı : Ayın 1 — 10. gününe kadar
Evâsit = Ortası : Ayın 11 — 20. gününe kadar
Evâhir = Sonu : Ayın 21 — 30. gününe kadar

Belki şu söylenen sözler fazla görülür. Fakat maksadımız şudur : 'Böyle berbad günlerde milletin yüzünü güldürmüş, göğsünü kabartmış, tarihimizde büyük şeref bırakmış, bu canlı zafer sahiplerinin makamları cennet olsun. 3u işler sadece bir Mezemorta ile Mısırlı oğlu rahmetlilerinin kerametleri ile oldu lersek pek doğru söylemiş oluruz. Millet bu iki kahraman evladını iyice tanıyanıyor. Bunların ikisi de, değil yalnız zamanlarının, belki her zaman için gerçeken büyük adamlardı.

İbrahim Paşa hem karada, hem denizde döğüşür bir bahadır idi. Aezemorta ise, ölümün tadını tatmış, ismi gibi ölmüş, dirilmiş, o çentik çentik lmuş gövdenin üstündeki kafa dik, gözler keskin kalmış, soğuk kanlı, demir yüeği değme şeyle çarpmaz bir yiğit idi.

"İyi dost, kıyak yiğit dar günde, sıkışık yerde görünür" derler. Çok vatanını sever yiğitler geldi geçti. Ama, böyle bezmeyenleri, bıkmayanları, ılmayanları pek çok değildir. Evet, bir adam pek yiğit olabilir. Kaybedilmiş bir arbi kendini feda ederek kazanmış olabilir.. O başka. Pek artmayan bir kuvvet, rada sırada zağlanmıyan *(bileylenmeyen, keskinleştirilmeyen)* bir kılıçla zorlu, engin bir düşmana karşı yıllarla harbi sürüp giderek, sonunda yüzünün akı ile ıkmak da başkadır.

şte, rahmetli Mezemorta, meydanı geniş bulup arkasından rahmet okuyacak bunur bir zaman kahramanı değildi. Ne söyliyeceğimizi şaşırıyoruz, başka bir adamı. Dar zamanın, ahlakın bozulduğu bir devirde ortaya çıkmış, kendi zamanı alkının bir Hayreddin'i, Turgut'u, askerlikçe bir Nelson'u idi.

ahmetli, kılıç düellosu eder gibi düşmana saldırır, yaralar, kendi sipere çekilir, üşmanını geri sürer kaçırır, böyle hamleleri ile düşmanına arka çevirtti mi henen tepelerdi.

Gelelim sözümüze : Niçin, nerede ve nasıl geziyorlarsa, Donanmamız Akdeiz'de dolaşırken Venedikliler I.Safer Sene 1106 (21 Eylül 1694) de Sakız'a yapıp, biraz uğraşarak ele geçirdiler. Ortalık biraz daha karıştı. Padişahtan en fakir alka kadar herkes köpürdü. Keseler açıldı. Tersane'ye emirler yağdı. Hemen on ekizer oturaklı 100 firkata tezgâhlara kondu. Meclisler toplandı, kıyametler koptu.

Bu kıyametin kopacağını işaret eden birçok alametler vardı. Çünki Osmanlı ülkesinin en geniş kenarının deniz olduğu unutulmuş, o denizi bekleyeceklerin deniz tutmayan adamlar olması akıllara gelmiyordu. Devlet de on seneden beri Venedik gibi gemici bir hükümetle savaş halinde idi.

20 Ramazan 1094 (12 Eylül 1683) Viyana bozgunluğundan birkaç ay sonra, Mısırlı oğlu İbrahim Paşa, Cezayirli Baba Hasan adlı birisi ile, dördü büyük, altısı küçük on kalyon kurdurmuş idi. Gördüğümüz işte bu kadar. Arada Mabeyinci'likten gelme Kapdanpaşalarımızın günlerinde öyle büyücek hazırlıklar duymadık. Sözü uzatmayalım, karada böyle geç kalmış telaşlar yeri göğü inletirken, denizde, Donanma'da da bunun bir başkası oluyordu. Bakınız nasıl :

Tarihçi, rahmetli Raşid'in bu vaka hakkındaki rivayeti vesikalarımızdan ayrılıyor. Rahmetlinin rivayetine göre, Kapdan Vezir Yusuf Paşa'nın (*) azil sebebi, Düşman Sakız'ı alırken, pek uzak yerde olmadığı halde, adaya yardım etmediği, kendisi korkak bir adam olduğu için imiş.

Aşağıdaki fermanlarda Padişah "Rabs-i nefs ve hıyanetten nâşî..." *(Kötü nefis ve hainliklerden dolayı)* diyor. Bakınız işin iç yüzü nasıl meydana çıkıyor. Venediklilerin adayı alışları 21 Eylül 1694 de idi demiştik. (Âhar-ı Sefer-i Deryâ) *(Deniz seferleri sonu)* hemen olmuş, çünki bugün tam 12 Ekim 1694... Yusuf Paşa da ağır ağır kışlağına dönmeğe başlamış, gemilerdeki sancak askerini karaya döke döke, izin vere vere geliyordu. Adanın zorlu bir düşman filosu eline düştüğünü duyar, duymaz kara haberiyle beraber Padişaha, o kötü alışkanlık üzere "Allah Padişahımıza ömürler versin, biz döner gider ellerinden alırız, yalnız şunumuz, bunumuz eksiktir" dediler. Suçlarını bağışlatmaya çalıştılar. En kötüsü "-Düşman gemilerinin çoğu Mora sularına yıkılıp gitti. Oralarda az bir şey kaldı." yalanını da söylediler.

Bu bir alay iş bilmez kişiler önce Padişahtan korkup ortaya atıldılar, düşman belki bir başka manevra çevirmekte idi. Bunu anlayamadılar. Bütün harbin planı

(*) Buna Palabıyık Helvacı Yusuf Paşa derler. Enderundan yetişmiş, hazine kethudası olmuş, Sultan Süleyman'ın kızı kardeşi Cevher Sultanı almış. 1103 (1691) de Sivas Valiliği ile vezir olmuş ve 1105 (1693) de de Kapdanlık verilmiş, denize çıkmış. Gevher Sultan bu yıl içinde vefat etti. Sağ ola idi belki bu cezayı da görmezdi. Gayet kurnaz, derin düşünceli, yani güzel bir saray adamı idi. Sultan Ahmed vefat ettikten sonra Sultan Mustafa bunu af etti. Daha uzun seneler yaşayıp birçok memuriyetler aldı. Şunları yazmaktan maksadımız nereden ve nasıl yetişmiş bir adam olduğunu, nasıl iş verildiğini göstermek, o günlerdeki zavallı bahriyelilerin ruhlarını dil azabından kurtarmaktır.

Vendik'te, taa Viyana bozgunluğundan beri hazırlanmakta idi. Hatta ilk gününde Venedik Doju (Françesko Morozini) kumandayı eline almış, milletinin öcünü çıkarmaya, varanı feda etmeğe ahd etmişti. Eksik, yanlış rivayetlerle beraber, rahmetli Raşit bile (cilt I. sahife 428'de) "General Morzin dedikleri bî din *(dinsiz)* ..... taahhüd etmekle melun donanmanın kumandanlığına getirildi." diyor. Ne ise, bunlar düşman kuvvetinin büyük parçasının Mora'ya döndüğüne, Sakız'ın boş kaldığına aldandılar.

Sakız boğazı bugün bile çok mükemmel bir harekât üssüdür. Ülkemizin canı olan o kıyılarda iş görecek Morozini gibi keskin gözlü bir kimse burayı boş bırakır mı? Sonra, Padişaha arz ettikleri eksikliğin öyle kışın bir iki haftada tamamlanacak şey olmadığını, düşmanın imdadı gelmek üzere olduğunu duydular, anladılar.. Bunun üzerine, bir de aralarında dedikodu kopup biribirlerine girdiler. Padişah "—Siz ne istedinizse verdim." diyor. Yusuf paşa leventlerini dağıtmış, Aralık ve Ocak ayları gelip kış şiddetlenmiş.. Artık, o gerçekten "Başı bozuk"ları kim toplayacak? İşin sonunda, birbirlerini gammazladılar. Padişah, ileri gelenlerini kale bend etti, mal ve mülklerini zapt etti ve pek haklı bir iş yaptı. Ama Padişahın bu haklı işi, yukarıda dediğimiz gibi, bahriyeyi haksız bırakamazdı. Çünkü biraz sonra kazanılan o şanlı zaferler, yine o donanmadaki küçük rütbeli yiğitler önceleri eli titremez, yüreği çarpmaz, sanatlarında usta, yaşta ağabey olan subaylarından mahrum kaldıklarını, "İleri" kumandası alacakları yerde geri kaçma yolu gösterildiğini ispat ettiler. Bu söylediklerimizin belgeleri de şunlardır :

Akdeniz'de Serasker olan Vezirim İbrahim Paşa'ya hüküm ki

Derya Beylerinden Derviş Ağa zade Mehmed Paşa ve Sarı Ahmed Paşa fesat menbaı olup Donanmanın bozulmasına, birtakım hilelerle kaptanları da kendilerine uydurarak din yolunda fedakarca hizmet etmelerine engel olmuşlardır. Bu gibi halleriyle âleme maskara olmuşlar, bundan evvel, melunların gemilerinin çoğu Mora tarafına giderek Sakız'da kalan gemilerinin sayıları gayet az olduğu için, bu fırsattır, diye onların üzerlerine gitmeğe kendileri talip olarak bu hususta fermanımı almışlardır. Her ne istedilerse müsaade ettim. Gerek Donanma çekdirileri ve kalyonlarının ulufeli ve bahşişli levent ve cenkcileri varken, özür ve bahane bulmamaları için tekrar Adalar ve İzmir, Çeşme kıyılarındaki kapı kullarından ve diğerlerinden de yeteri kadar levent almışlarken yine de üzerlerine varılmamağa ayni şeyleri sebep diye gösterdiklerini o taraflardan gelen Kapıcı başılardan ve diğerlerinden yakinen haber alınca, şeriate ve hatt-ı hümayunuma aykırı hareket ettikleri için başkalarına ibret ve nasihat olmak üzere gelen hatt-ı hümayunum

mucibince bunları tutup haklarında şer'an lazım gelen cezalarının verilmesi için Boğaz hisarlarından Sultanhisarı kalesinde haps ve gemilerinin Devlete kayd edilmesine; Gemi, gemi malzemeleri, para ve eşyaları ile az veya çok bütün erzaklarını usule uygun bir şekilde deftere yazıp ikisinin de gemilerinde, öteki gemiler için lüzumlu olan forsaları (Esir kürekçi) ve diğer gemi takımlarını gemicilikte marifetli, faydalı, korkusuz hak sahibi adamlara vererek, leventler ve ötekileri dağıtmadan yeniden mükemmel bir takım teşkil ederek hayırlı hizmetlerde kullanınız. Gemi ihtiyacından başka para, eşya ve diğer malları da hazine için zaptediniz. Gemilerin esirlerini ve diğer takımlarını doğru olarak tahmin ederek ayrı bir deftere gemi takımlarından hariç malzeme ve para ile malları ve eşyaları da başka deftere yazarak bütün defterleri kapıma gönderiniz. Gemileri tekrar ehliyetsiz adamlara vermekten, eşyaların ziyan olmasından, bu bahane ile donanmamın düşman gemileri üzerine gitmesini geciktirmekten sakınmanız için bu fermanım yazılmıştır. Buyurdum ki.

Fî Evâil-i Cemaziyel-e evvel sene 1106 (1694. Kasım)

* * *

Anadolu Valisi olup Sakız üzerine memur asâkir-i mansurem ve Donanma-yi hümayunum ve bütün Akdeniz'e Serasker olan Vezir İbrahim Paşa'ya ve fi'len Kapdan olan Vezir Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Akdeniz adaları ve sahillerinin korunması için kaptanların üzerlerine farz olan dikkatli hareket etmeleri hususunda birkaç defa emir gönderilip tenbih edilmişken, Kaptan Yusuf Paşa'nın Devletimin işlerinde noksanlık gösterip içinin kötülüğü ve hainliğinden dolayı Venedikli melunlar Sakız adasını kolayca alarak müslüman halkın cami ve mescitlerini kirlettirerek kötü akibetlere layık olmuş iken saadetli kapıma mektup ve adam göndererek, melunların donanmasının çoğu Mora tarafına gidip Sakız'da birkaç gemileri kalmıştır, şimdi tam fırsat zamanıdır diye üzerlerine gitmek için istek gösterip müsaade talep etmeleriyle hatt-ı hümayunun yazılmış ve her ne istedilerse iznim verilmiştir. Donanmamın çekdiri ve kalyonlarının belli olan, levend ve cenkçileri tamam ve teçhizatı noksansız, dışardan bir yardıma muhtaç değillerken, bilhassa düşman üzerine gitmemek için, Leventlerimiz noksandır, diye bahane uydurup, bu bahaneyi güya ortadan kaldırmak için Adalar, İzmir ve Çeşme kıyılarındaki kapı kullarım ve diğerlerinden tamamlanmak üzere fermanım gönderilmiştir. Böylece, fazlasiyle asker de alıp donanmamı istediği gibi donatıp bir özür ve bahaneye imkanı kalmamıştır. Ayrıca

din düşmanlarının büyük ve küçük gemilerinde ne kadar adam olduğu, hangisinin yeni, hangisinin harap ve tamire muhtaç olduğu, donanmamın gemilerinin de bütün durumları, düşman gemileri üzerine varmaktan çekindikleri o taraftan gelen Kapıcı başılardan ve diğer güvenilir kimselerden yakinen ve tam tafsilatiyle haberim olmuştur.

Allah'ın yardımiyle üzerlerine varılıp o taraflarda yaptıkları kötülüklere son vermeleri için birkaç defa emirlerim gönderilmişken korkaklık ve hıyanetlerinden dolayı fermanıma itaat etmeyerek bahardan beri bu kadar malzeme, mühimmat ve hazinenin ziyan olmasına sebep olarak dinimize bunca hıyaneti ve fermanıma itaatsizliği ortaya çıkmış olduğundan bu fermanımla kaptanlıktan azil ve ziyan olan hazine ve diğer malzemelerin kendisine ödetilmesi gerektiğinden, siz ki vezirlerimsiniz, sabık kapdanın, donanmamı düşmanla savaşmaktan alıkoyan başlıca adamı kethüdası ve kâtibinin ve donanmamdâ kendilerine ait bütün mallarının, her ne ise hepsini kanun çerçevesinde deftere yazarak devlet hazinesine almak üzere zaptediniz ve haklarında şer'an lazım gelenin yapılması için sabık Kapdan Yusuf Paşa ve kethüdasını ve katibini, birkaç hizmetkarı ile beraber Midilli kalesinde kalebend ettirip durumu doğru olarak kapıma bildiriniz. Bu hususlar için hatt-ı hümayunum mucibince fermanım gönderilmiştir.

Fi Evâil-i Cemaziye'l-evvel Sene 1106 (Aralık-1694)

* * *

Anadolu eyaletine mutasarrıf olup Sakız üzerine memur askerlerim ve donanmam ile bütün Akdeniz'e serasker olan Vezir İbrahim Paşa'ya hüküm ki;

Sabık Kaptan Hüseyin Paşa'nın kötü tabiatı ve fena yaradılışı dolayısiyle din ve devletimize her bakımdan kötülük ve hainlikleri belli olmakla, hattı hümayunumla kapdanlıktan azledilerek görevi bundan evvel Seddülbahir muhafızı olan Vezirim Hüseyin Paşa'ya "Allah yüksekliğini devam ettirsin" tevcih olunmuştur. Sen ki sözü edilen Vezirimsin, sabık Kapdan Yusuf Paşa'yı, donanmamı düşman üzerine gitmekten alıkoyan kethudası, katibi ve üç hizmetkarı ile fermanım olduğu üzere gönderilerek bunlardan başka sabık kapdanın yanında bulunan kapısı halkı ve leventlerinden hiç kimseyi ve donanmamın gemilerinin büyüklerinden de hiç kimseyi dışarı çıkarmayın. Bunların hepsi Vezirim, Kapdan Hüseyin Paşa yanında donanmamın tanzimine çalışacaklardır. Sen ki vezirimsin, bundan evvel ve bundan sonra da donanmama zarar gelecek bütün hususların ortadan

kaldırılması işlerine azami gayret sarf edesin. Donanmamın çekdiri ve kalyonlarının reislerini bir araya toplayarak, savaş sırasında birbirlerinden ayrılmayarak, birbirlerini kollamak üzere söz birliği ile ittihad edip inşallah gönül beraberliği ile ittifak ederek melun düşmanın uğursuz gemilerine taarruz ederek din düşmanları ile savaşıp onları kahretmekte gayret göstererek Sakız adasının kurtarılmasına çalışınız. Allah'ın yardımı ile bu işi başarıp sen de özür ve bahanelerle bu hizmetin gecikmesine sebep olmaktan çekinesin diye ferman-ı âlişanım yazılmıştır. Buyurdum ki....

Fi Evâil-i Cemaziye'l-evvel Sene 1106 (Aralık 1694)

İş başına bazı erler getirildi. Önce başbuğluk, vezir Genç Mehmed Paşaya verilmişken Anadolu Vâlisi Mısırlı İbrahim Paşa tayin edildi.

Anadolu eşkıyası çok azmış olduğundan, Mehmed Paşa bunların terbiyelerine memur oldu. Amca zâde *(Köprülü Mehmed Paşanın küçük kardeşi Hüseyin Ağa'nın oğlu ve Köprülü Fazıl Ahmed Paşanın amcasının oğlu olduğu için bu lakab ile anılır)* Hüseyin Paşa Seddülbahir muhafızlığından Kapdan Paşalığa getirildi.

Kalyonlar Kapdanı Mezemorta Hüseyin Bey de kumandan veya komodor oldu ki, bütün iş bunun elinden çıkacaktı.

Hüdavendigâr, Saruhan, Sultan Önü, Karasi, Aydın, Teke, Bolu, Çangırı, Menteşe, Hamid, Karahisar, Ankara, Kastamonu sancaklarının askerleri Çeşme'de toplanacak, İbrahim Paşa burada askeri bekleyecek, düşman filosu kovulup gittikten sonra karşıya Sakız'a geçecekti. Buraların Alay Beylerine sıkı emirler verildi. Bahriyelilere de "artık hiç bir bahaneye kulak verilmeyeceği, her kim yaramazlık gösterirse kafasının kesileceği" açıktan açığa ilân edildi.

Mevsim, Ocak ayını geçiyor "Ahir-ı Sefer-i Deryâ" saçmalığına bakılmıyordu. Çünki bu koca Gazi İbrahim Paşa'nın ilk baharda Kuzey'de Avusturya seferinde de işi vardı. Belgeleri şunlardır :

Anadolu Valisi olup Sakız tarafına serasker olan Vezir-i Mükerrem İbrahim Paşa'ya hüküm ki;

Allahın yardımı ile Sakız adasının düşman elinden kurtarılması din ve devletin en lüzumlu işlerinden biridir.

Bu huzur için büyük vezirlerimin en namlılarından ve iş bilenlerinden olduğun için Allah'ın lütfu ile din ve saadetli saltanat uğrunda senden pek çok hizmet beklemekteyim. İnşallah Sakız adası gailesi kış sırasında ortadan kaldırılarak Macar seferinde bulunmak üzere yazılan hatt-ı hümayunum mucibince bu iş için tertiplenen kendi kapın halkı ve eyâletinin askerleriyle seni memur ettim.

*O tarafa tayin edilen beyler, alay beyleri, zeamet ve timar erbabı ve yeniçerilerim ve cebecileri, topçuları ve diğer asker sınıfları ile Donanmam ve bütün Akdeniz'e Serasker nasb ve tayin edilen ve o tarafların idaresi tamamen emrine verilen .... **(birçok fermanlarda gördüğümüz övgü kelimeleri)**... Kapdanım olan Vezirim İbrahim Paşa ''Allah yükselişini devam ettirsin'' ve Kalyonlar kapdanı Hüseyin ''ikbali devam etsin'' ve Derya beyleri ve diğer kapdanlara, bütün donanmamın gemileri, kalyonları, firkataları ve Anadolu eyâletinin bütün zeamet ve timar erbabı ve alay beyleri seninle beraber olmakla görevlendirilmişlerdir. Senin reyin ve emrin üzere hareket etmeleri için başka emir gönderilerek tenbih edilmiştir.*

İnşallah, evvel-baharda, karar verilen gaza vaktini beklemeden hattı hümayunum mucibince vakit ve zamanı ile seferinde hazır bulunmak üzere sözü edilen adaların kış aylarında kurtarılması işini tamamlamak lazımdır. Sen ki vezirimsin, bu gayret, hamiyet için tam vakittir. Senin de gayret eteğini tutup vakit geçirmeyerek kapın halkı ve eyaletinin askerleri ile hareket ederek bir gün evvel Sakız adası karşısında, uygun bir yere gidip görevli olan askerler ve bundan evvel yakın gazalardan çıkan askerler, Çeşme ve İzmir ve o havaliden hazırlanan il askerlerinin başında olarak, daha evvel ferman verildiği halde henüz evlerinde ve yerlerinde olanların da adamlar gönderip hepsini toplayarak tertipleyerek Kapdan ile haberleşerek işinizde ve gönüllerinizde birleşerek Allah'a tevekkül edip asker, topçular ve cepahanecilerle mutlaka karşıya, Sakız adasına, geçip kalesini muhasara ederek, gece gündüz demeyip, rahat bir uykuyu kendine haram bilip her ne yol ile olursa olsun kaleyi ebedî olarak kurtarıp o havaliden kötülükleri kaldır.

Denizcilikteki bilgi ve hünerin dolayısiyle Donanmanın çekdirme ve kalyonlarını da gerektiği şekilde teçhiz ederek alçak düşmanların kötülüklerine Allah'ın yardımı ile engel olmanız devletimin en mühim işi sayıldığından, bunu senden beklerim.

Merdce ve kahramanca hareket ederek bu kaleyi kurtarıp melunların gemilerini perişan ederek hizmetini tamamlamak hususunda gücünü ve kudretini sarf etmen farzdır. Bu husus için asker ve malzeme alarak her ne lazımsa acele olarak devletin kapısına bildir.

Allah'ın yardımı ile kalenin alınmasını senden isterim. Bu mühim işle görevli olduğun için dine hizmette bir noksanlık göstermeyerek emirlerini dinlemiyenlerin her kim olursa olsun şer'î cezalarını verdikten sonra bana bildiresin. Hasılı, senden beklediğim şekilde iyi bir hizmet ortaya koymakta gayret etmen için bu hatt-ı hümayunum mucibince yüksek fermanım yazılmıştır.

Evâhir-i Rebîul-evvel sene 1106 (1694 - Kasım)

* * *

Kalyonlar Kapdanı Mezemorta Hüseyin'e "ikbâli devam etsin" ve Patrona Kapdanı Murad "Yükselişi devam etsin" ve Riyâle ve diğer Kalyonlar kapdanlarına, iş erlerine hüküm ki;

Sen ki Beylerbeyi ve sizler kalyon kumandanlarısınız bu sene donanma çekdirileri ve kalyonlarının levâzım ve cephaneleri öteki senelerden daha fazla temin edilip aylıkları ve diğer hususlar istedikleri gibi verilmesine iznim olmuştur. Akdeniz'deki adalar ve sahillerinin korunması da üzerlerimize vâcib olduğundan gerek size ve gerekse sabık kapdan Yusuf Paşaya birkaç defa emrim gönderilip tenbihim olmuştur.

Dinimiz uğuruna dikkat, sadakat ve doğrulukla sizlerden her şekilde hizmet, gayret ve hamiyet beklemekte iken aranızda ayrılıklar olması ile görevli bulunduğunuz hizmette umulmayan bir gevşeklik, noksanlık ve ihmâl görülmüştür. Böylece Donanmamın bu kadar gazileri, yakın bir yerde savaşa hazır dururken din düşmanları Sakız gibi bir adayı aşağılık melunlarla, hiç zorluk çekmeden işgal etmişlerdir. Ada içindeki Allah kullarını **(müslümanları)** *adadan sürüp, ibâdet yerleri olan Câmi ve mescidleri "Dâr-ı Şirk-i ma'siyet" Allah'a âsi olan kötülükler yeri yapmışlardır. Hepiniz bu yolda can ve baş feda ederek kendinizi bu suçtan kurtarmak için sebat etmeniz lazım iken bazen kendi isteğinizle, bazen benim emrim ile mutlaka din düşmanlarının gemilerine taarruz ederek Allah'ın yardımı ile adayı tekrar düşman elinden kurtararak bu kadar zamandan beri Allah'ın birliğine inananların ibadet yeri olan câmiler, mescidler ve diğer mübarek yerleri*

küfrün karanlığından kurtarıp kötülüklerini def etmek üzere birkaç defa hatt-ı hümayun ile emirler gönderilerek bu hususların başlıca isteğim olduğu tenbih edilmiştir. Ayrıca her ne istediğiniz ise müsade edilmişken yine lüzumsuz bahane ve mazeretlerle fırsatlar kaçırılarak umduğum gayret ve kahramanlık görülmedi.

Hepiniz kötü sonuçlara lâyık olduğunuz halde yine sabırlı yazışmalar ve araştırmalarla durum birkaç defa tahkik ve teftiş olununca bu hususta senin pek o kadar kusurlu olmadığın haber verildi. Üstün merhametim ile bu defaki kabahatlerinizi af ederek hatt-ı hümayunum ile Kapdan azl edilip, bu hainliklere sebep olan kethudası ve katibi hapis edilerek birkaçının da cezaları verildi. Kapdanlık Seddülbahir'in sabık muhafızı, vezirim Hüseyin Paşa'ya "Allah onun yükselişini devam ettirsin" inâyet ve ihsanım olmuştur.

Bundan evvel olduğu gibi Allah'a tevekkül edip ondan yardım niyaz ederek melunların menhus gemilerinin üzerine varılıp Allah'ın yardımı ile hepsini mağlub ederek mutlaka Sakız adasının kurtarılmasına memur edildiniz.

Emr-i şerifim gelir gelmez, sizden mertçe ve kahramanca hizmet beklediğinden Serasker olan vezirim İbrahim Paşa ve kapdanın emirleriyle gerek çekdiri ve gerek kalyon komutanları bir araya gelip, savaş alanında inşallah birbirinizden ayrılmayarak, yardım ederek gönül birliği ile gaza etmek üzere sözleşip aranızdaki ayrılıkları birleşmeye çeviriniz ve "müminler kardeştir" sözü uyarınca dinin kurtuluşu için hepiniz kardeş gibi birlik olmak Allah ve Resulü'nün rızası için göreyim sizi, can ve başa bakmayıp güzel bir hizmet ortaya koymakta kudret sarf edesiniz. Din düşmanlarının gemilerinin ve içindekilerin durumları bilindiğinden Allah'ın yardımı ile gazilerin gayret ve hamiyetleri ile sebat ederek Peygamberimizin mucizeleri bereketi ile saldırışlarınıza karşı koyamayacakları muhakkaktır. Her şekilde sebat ederek, inşallah o menhus gemilerin kökünü kazıyarak Sakız adasının kurtarılmasına çalışınız. İyi hizmette bulunanlarınıza birçok ihsanlarım olacaktır.

Bu defa ihmal ve kusuru olanlar gazabıma uğruyacaklardır. Ona göre düşünüp aksi hareketlerden sakınmanız için fermân-ı âlîşânım yazılmıştır. Buyurdum ki.

Fî evâil-i Cemaziye'l-evvel sene 1106 (1694 - Aralık)

Kapdan Vezir Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;

Akdeniz'deki adaların ve sahillerin korunması ve ortaya çıkan düşmanın def edilmesi donanma kumandanlarının üzerlerine vâcib olduğundan ileri görüş ve uyanıklık ile hareket etmeleri için bundan evvel birkaç defa emrim gönderilip tenbih edilmiş iken sabık Kapdan Yusuf Paşa din ve devlet yolunda ihmâl ve müsamahası, hainlik ve nefis kötülüğünden dolayı Venedik melunları Sakız adasını kolayca ele geçirmişler, birer ibadet yeri olan câmi ve mescitleri berbad etmelerine sebeb olmuş iken devletin kapısına mektup ve adam göndererek, melunların donanmasının büyük bir kısmının Mora tarafına gittiği, Sakız adasında kalan gemilerinin çok az olması dolayısiyle "tam fırsattır" diyerek üzerlerine gitmeğe istek gösterdiklerinden hatt-ı hümayunum gönderildi. Her istediklerine müsade ettim. Tayin edilen levent ve cenkcileri tamam ve kusursuz oldukları ve başkaca bir yardıma ihtiyaçları bulunmadığı halde, sadece düşman üzerine varmamak için "Leventlerimiz noksandır" diye bahane uydurduklarından İzmir ve Çeşme kıyılarında olan kapı kulları ve diğerlerinden tamamlanmak üzere ferman-ı hümayunum yazılmıştır. Böylece, istediklerinden fazla asker alarak donanmamı gerektiği gibi donatıp, her gemide kaç kişi olduğu ve donanmam gemilerinin Allah'ın yardımı ile düşman üzerine gitmekten çekinmedikleri o taraftan gelen kapıcı başılar ve diğer sözüne inanılanlardan haber alıp bilgi edindim. Kapdanlığı sana tevcih ettim. Sen ki vezirimsin. Donanmamı mükemmel donatıp hiç bir mazeret ve bahaneleri kalmadığından sen de inşallah tam bir gayret ve hamiyet ile melunların gemileri üzerine varmaya memur edildin.

Bu emr-i şerifim geldiği zaman hiç vakit geçirmeden, çok çabuk donanmama gidip, Sakız üzerine memur ettiğim Anadolu Vâlisi ve İslâm askerleri ve donanmamı uhdesine verdiğim Vezirim İbrahim Paşa ile görüşüp bütün çekdiri ve kalyonlar kumandanlarını toplayarak kuracağınız mecliste, savaş sırasında birbirlerinize yardım etmek, birbirinizden ayrılmamak hususunda fikir ve gönül birliği etmeğe sözleşip Allah'ın yardımını ve Peygamberin mucizelerini dileyerek düşman üzerine varınız. Melunların ve müşriklerin kahredilip gemilerine zarar vermek için hizmetinde kıymetli çalışmalarınızla ve Allah'ın yardımı ile Sakız adasından küfrün karanlığını kaldırmak için düşmanla cihada gayret ediniz.

Şöyle ki, sen dahi özür ve bahane gösterip bu işte ihmal gösterecek olursan gühanın boynuna. Hiç bir şekilde özür ve cevabın makbul sayılmayacaktır. Senin

de kötü bir sona ulaşmana karar verdim. Ona göre, uyulması vâcib olan fermanımın anlattığı hususları yerine getirmeğe çalışman için yüksek fermanım yazılmıştır. Buyurdum ki,

Fi Evâil-i Cemâziye'l-evvel 1106 (1694 - Aralık)

Kuvvet ve disiplinini ne kadar kaybetmiş iseler de Garb ocakları yine epeyce işe yararlarken o çapkınların *(başına buyruk serseri)* nelerle uğraştıklarını gördünüz. Demek oluyor ki o taraftan da bir ümidimiz kalmadı.

Donanma Foça'da hazırlanıyor. İstanbul'dan ve İzmir'den gönderilecek gemi ve asker burada buluşacaktı. Raşid'in rivâyetine göre ve vesikalarda görüldüğü üzere bizim filo dört küçük, on altı büyük kalyon. otuz kadar çekdiri, düşmanın *(Venediklilerin)* ise altı mavna, yirmi dört çekdiri ve birkaç iskılavon tekneleri vardı. Bu tertip düşman kuvvetine göre yapılmıştı. Bundan başka Sakız'a asker geçirilerek yapılmakta olan 100 firkata'dan tamamlananlar hemen gönderilecek ise de, buna da pek güvenilmemesi ve o yalılarda buldukları gemi, kayık ve her türlü tekneye el koyup bu işde kullanılmaları emredildi.

İstanbul'da merak, telaş son dereceyi bulmuş, hasta olan Padişah sıkı sıkı soruyordu. İşte tertibat için bildiğimiz budur. Vesikaları da şunlardır :

Anadolu Vâlisi olup Sakız tarafına memur olan Donanma askerleri, mirî (Beylik askeri) kalyonlar ve bütün Akdeniz'e serasker olan Vezirim İbrahim Paşa'ya hüküm ki;

Bundan evvel Venedik kâfirlerinin Sakız'da kalan gemilerinin az oluşu, Kapdan Paşa ve Kalyon Kapdanı ve ötekilerinin tam bir fikir birliği ile anlaşarak düşman üzerine gitmeleri hususunda uyulması farz olan fermanım gönderildiği halde bugüne kadar, Allah'ın yardımı ile varmak fikri ile bir başarı haberi beklemekte iken, Kaptan Paşa'dan gelen mektuptan düşmanın Mora tarafından imdadı gelmek üzere olduğu bildirilmektedir.

Gelen bu kuvvetin yirmi çekdirme, altı mavna, yirmi kalyon, sekiz ''kılavon'' dedikleri firkatalarının Koyun adalarında olduğu, Allah'ın yakınlığı ile çekdirilerimizin çekdirilerine ve on altı kalyonumuzun da kalyonlarına baş edeceği, ancak mavnalar için kalyonlardan ayrılan dört kalyon ile üzerlerine gidildikte

beraber bulunarak, hava limanlık olduğu takdirde çekdirilerle yedeğe alıp düşman mavnaları üzerine taarruz edilmelidir. Allah'ın inayeti ile, bu suretle çekdirilerimiz, çeğdirilerine ve ayrılan dört kalyon da mavnalar ile beraber geri kalan on kalyonumuz düşman kalyonlarından kuvvetli olduğu için onlara taarruz etmekte hiç bir müşkilimiz yoktur. Böyle olunca melun düşmandan hiç birimiz yüz çevirmeyip, hepimiz din uğrunda can ve baş vermeğe çalışırız, diye yazmaktadır.

Din gayreti için donanmam çekdirileri ve kalyonları ve mevcud olan firkataların maneviyat bakımından karanlık bir yolda olan din düşmanlarının gemilerine, Allah'dan yardım dileyip ona tevekkül olunarak, karşı çıkılacak olursa "bu din düşmanlarına taarruz edilmesi benim de başlıca isteğim olduğundan, yazıp bildirdikleri şekilde melunların mavnaları için dört kalyon ayırdıktan sonra, yirmi iki parça çekdirmelerine Donanmamızdan yirmi adet çekdiri, altı mavnalarına dört kalyon, diğer büyük ve küçük kalyonlarının bütün durumları da belli olduğundan yirmi kalyonlarına da on altı kalyon ayrılmak üzere tertiplenmiş olur. Yardım ve başarı Allah'ındır.

Kendilerinin de yazıp bildirdikleri şekilde, bundan sonra söyleyecek hiç bir mazeret ve bahaneleri kalmadığından sözleri kesilmiştir. Sen ki vezirimsin, emr-i şerifim sana ulaştığında, Kapdan Paşanın yazdığı şekilde duruma bir nizam vererek Allah'a şirk koşan ***(Allah'ın birliğini inkâr eden)*** *ve Allah'ın sevgilisi Hz.Muhammed Mustafa'yı (S.A.) inkâr eden cehennemliklerin uğursuz gemilerine, din gayreti için taarruz ederek, Allah'a tevekkül olup Peygamberin mucizeleri ile düşman üzerine yelken açarak devlet-i aliyye me yararlı hizmetlerde bulunmak üzere, sual ve cevaplarla vakit geçirmeden cihada azm ederek, hiç bir kişiyi bundan sonra azminden döndürmeyerek, sen de hiç bir özür ve bahane göstermeden her şekilde gayret ve hamiyet göstermen için fermanım yazılmıştır.*

Fi Evahir-i Rebiu'l-evvel. Sene 1106 (1694 - Aralık)

* * *

Anadolu Vâlisi olup Sakız üzerine memur edilen İslâm askerlerinin ve Donanma-yı hümayunumun miri ***(Beylik)*** *kalyonları ve bütün Akdeniz'e serasker olan Vezir İbrahim Paşa'ya ve Kapdan Hüseyin Paşa'ya hüküm ki;*

Siz ki vezirlerimsiniz. Dinimizi yükseltmek ve müşrikleri kahr etmek için Allah'a tevekkel olarak ve onun yardımı ile donanmamın çekdiriler, kalyonları ve firkataları ile kalkıp düşman üzerine giderek onlara taarruz ediniz. Onların

yenilip perişan olmaları için din gayreti ile çalışmanız için bundan evvel size kat'i hüküm ve fermanım ve birçok emirlerim yazılarak tenbih ve te'kid edilmişti. Allah'ın yardımı ile, şimdiye kadar sizden bir müjdeli haber beklerdim. Böyle bir haber alamadım. Ne işde olduğunuzu bilmediğim için sizin de işten kaçındığınıza kanaat getirdim. Şimdi, bu fermanımla, vazifeli olduğunuz şekilde, din düşmanlarının gemileri üzerine hareket edilmiş ise, bundan evvel vazifeli olduğunuz şekilde, Allah'ın yardımı ile hizmetinizi tamamlamaya can ve baş ile gayret edesiz. Eğer mazeret ve bahane ile geciktirilmiş ise, bu işin sonunu düşünüp katiyyen vakit geçirmeyerek İslamın üstünlüğünü göstermek için, inşallahü taalâ din düşmanlarının uğursuz gemileri üzerine yürüyesiniz. Eğer, gerçekten çekdiri ve kalyonların levendleri noksan ise İzmir'de Osman Çavuş'un yanında ve o kıyılarda toplanmış olan askerlerden yeteri kadar, acele olarak adam alıp çekdiri ve kalyonları ve firkataları bundan evvel olduğu gibi donatınız. Ancak, asker bahanesiyle vakit geçirmeyerek bir gün evvel getirip Çeşme'de dergâh-ı muallâm Yeniçerileri zabiti olan Doğramacı Mehmed'e "Allah şanını devam ettirsin"de daha evvel, donanmama girmek üzere fermanım gönderilmişti. Eğer henüz gemilere girmediler ise onu da en kısa zamanda alarak, gönül birliği ile sözleşip, bugün yarın diye özür ve bahane etmeyerek, bir gün ve bir saat evvel Allah'dan yardım dileyip ona tevekkül ederek, hiç durmadan kalkıp, yıkılışları yakın olan din düşmanlarının gemilerine taarruz ederek Allah'ın yardımı ile, onları perişan etmek için her biriniz bütün gücünüzü sarf ederek, Allah'ın lütfu ile Sakız adasını mutlaka düşman **(Venedikli)** *elinden kurtarınız. Bu ve bundan evvelki fermanların gereğince yüksek hizmetimin tamamlanmasına gayret göstererek Allahın ve Peygamberinin rızasına hak kazanarak din yolunda makbul bir eser vücuda getirmeğe gayret sarf ediniz. Özür ve bahanelerle sizler de ihmal ile geciktermeden ve müsamahadan sakınmanız için ....*

Fi Evasıt-ı Cemaziye'l-evvel sene 1106 (1695 - Ocak)

*

* *

Vezir-i mükerrem, Kapudân Hüseyin Pâşâ'ya ve Kalyonlar Kapudânı'na hüküm ki;

Sen ki Vezirim, sen de Beylerbeyi'sin. Akdeniz'deki adalar ve sahillerin düşman kötülüklerinden korunması bundan evvel sizin uhdenizde idi. Birçok kereler emirlerim gönderilip tenbih-i hümayunum olmuştu. Gece gündüz, her tarafa göz kulak olup gerektiği üzere her yerin korunmasına çalışmanız lazım iken büyük bir gaflet, ihmal ve dikkatsizliğinizden dolayı düşman Sakız adasını istila etmiştir.

Böylece kötü sonuçlara layık olduğunuz halde, Düşman donanmasının çoğu Mora tarafına çekildi. Sakız adası tarafında az bir kısmı kaldı. Birleşip bunların üzerine varalım, diye kendi isteğiniz üzerine emr-i şerifim yazıldı. İsteklerinize müsadem olmuş iken, aranızdaki konuşma sebebi ile bu hususların nasıl yapıldığı bildirilmediğinden bu emirde de ihmaliniz görüldüğünden mesul oldunuz.

Şimdi, emr-i şerifim gelir gelmez hepiniz birleşerek, kendi isteğiniz ve uygun gördüğünüz şekilde bundan evvelki göreviniz üzere hareketinize karar verdim. Halen nerede ve ne işdesiniz, din düşmanları ne durumdadır, ne tarafa hareket etmektesiniz. Bütün bunları tam ve doğru olarak bildirmeniz için yazıldı.

Fi Evahir-i Rebiu'l-ahir sene 1106 (Aralık 1694)

* * *

Anadolu Vâlisi ve Sakız tarafındaki askerin seraskeri olan Vezir İbrahim Paşa ve Kapdan Vezir Hüseyin Paşaya hüküm ki;

İnşallahü taalâ kurtarılmasına memur olduğunuz Sakız adasına asker dökmek için Tersanemde yeniden yapılan firkatalar herşeyden evvel donatılıp hazırlandıkça gönderilmek üzeredir. Fakat onlar yetişmeden evvel sebat edip Allah'ın yardımı ile Çeşme, İzmir ve o kıyılarda toplanmış olan askerlerimden Sakız adasına nakli gerekirse adı geçen firkataların tamamlanıp gelmesine kadar bekleyerek vakit kaybetmemek için Sultan hisarı (Çanakkale) kalesinden Çeşme'ye kadar bu taraftaki iskelelerde ve Midilli'de bu şekilde Sakız adasına asker dökmeğe elverişli büyük ve küçük ne kadar kayık varsa asker nakline ayrılarak Kadılara ve iskele eminlerine, vilayetin büyüklerine ve diğer iş erlerine emr-i şerifim gönderilerek tenbihimin bildirilmesini. Sen ki vezirimsin, emrim gelir gelmez, inşallah hakkın lütfu ile adaya, kararlaştırıldığı şekilde asker nakli lazım gelirse İstanbul'dan gelecek firkateleri bekleyerek vakit geçirmeden, güvenilir adamlar tayin ederek adı geçen iskelelerde, Midilli ve Molva'da bu işe elverişli büyük ve küçük ne kadar kayık varsa mutlaka hepsini toplayıp Çeşme ve İzmir'den ve o taraf kıyılarından toplanan askeri Sakız kıyılarına nakil ve icab eden bütün hizmetlerde kullanman için.

Fi evail-i Cemaziye'l-ahir sene 1106 (Ocak - 1695)

* * *

Cemaziye'l-âhirin 23. gecesi (8-Şubat 1695) saat 7'de Akdeniz'de hem esen rüzgârdan kazanmak, hem de gözükmemek için karanlıkta, Foça önündeki Orak

adalarından düşman üzerine yüründü. Düşman *(Şimdi Kolokita yani Kabak limanı dediğimiz)* Sakız'ın Tirfil limanında yatıyorlarmış... Bir çok kereler olduğu gibi bu gece de hava gece yarısından sonra kalarak ayaz bastırmış. Ertesi günü öğleye kadar ancak Sakız'ın büyük boğazında denize girilmiş ve bahçe altı üzerlerine gelinebilmiş idi. O günü ve gecesini orada geçirdiler. Rüzgarsızlık dolayısile düşman da yerinde yatıyordu. Sabah rüzgariyle, alaca karanlıkta filomuz kalkıp dışardan, Koyun adalarına meydan okurcasına yol verdi. Bu "Dışardan" sözümüzü biraz daha açıkça söyleyelim: Birincisi, hava her halde Çandarlı ve o kıyıların akıntısı kuzey olacak, yelken günlerindeki harplerde en büyük kazanç da rüzgâr üstünü tutmak idi. İkincisi, sonu ne olacağı kestirilemeyen bir döğüşü Boğazın iç yani düşman elindeki sularda yapmak da akıllı işi değildi. İşte, bizim yelken üstüne çıktığımızı gören düşman da çekdirilerini yedeğe alıp boğazdan çıkarak alay bağladılar. Bizim filo önce hazırlanmış, pek güzel bir plan üzerine, düşmanın dağınık ateşlerine hiç aldırmadan, bütün toplar dolu, sessizce yanaştı. Tam istenilen menzile gelir gelmez Mezemorta ve her halde kendi fırkası birden bire düşmanın Kapudane'sine alabanda (*) ateşi ederek Kapudanını ve yüz elli kadar cenkcisini kırdı.

Gemi de yarı yarıya kalbura döndü. Düşman, açılan büyük yarayı sarmaya vakit bulamadan Mezemorta'nın peşinden yetişen Riyale fırkasından da böyle bir ateş daha yedi. Bu ikinci ateşte atılan humbaralardan biri kıç üstüne saplanarak paçavrası gemiyi tutuşturdu. Söndürmeğe koşan tayfalarını bizim gaziler tüfek kurşunu ile birer birer dokuyup yangının büyümesine yardım ettiler. Artık yangın her tarafı sardı. Düşman askeri çığlığı başladılar. Yardıma koşan düşman riyalesi telaşla gelerek yanan gemiye bindirmiş ve gabya yelkeninden tutuşmuştu. Şimdi bizimkiler kapdane fırkasını ve bu yeni gelen kalyonu çepçevre sarmış bulunuyorlardı.

Bu iki koca kalyonun alevi, dumanı ortalığı kapladı. Üstüne de, bunları saran gemilerin o sürekli top atışlarından çıkan duman bastı. Göz, gözü görmez oldu. Bu sargının dışında da harp ola geliyordu. Dışarda kalan düşman içerde ne olduğunu bilmiyorlarsa da bir belanın geçmekte olduğunu görüyorlardı. Bunlara bir şaşkınlık bastı.

(*) Raşid bunun için "Alabanda tabir olunur bir sıra toplara yekpare fitilden ateş verildiği saat ....." diyorki, bugün "Konsantre" denilen, bir noktaya birlikte ateştir. O vakitki topların tesiri pek az olmasından bu yolda ateş en güzel ve en öldürücü ateştir.

Duman perdesi arkasından Tırfil boğazına kıvrılıp içeri kaçtılar ve Tirfil limanında yatıp barındılar. Yanan gemilerden denize atlayan ve dökülenler esir edildi. Ortalığın kargaşalığını karanlığını şundan anlamalı ki, paşa baştardası, yedeği ve Abdülkadir paşa oğlu çekdirileri düşmanın bir mavnasını sarmışlarken top dumanı perdesi arkasından kaçırmışlardı. Bu döğüş tam altı saat sürmüş, düşman iyice yıpranmış ve birkaç gemi kaybetmişken bizim tarafın ziyanı yok gibi idi.

Şu kısa rivayetle beraber bu harbe bayağı bir gözle bakıldığı halde bile bizimkilerin yaptıklarından fen, nizam ve tertip görülüyor.

Mezemorta'nın bu planının eşini yüz on sekiz sene sonra İngiliz Amirali Nelson Trafalgar'da yapmış idi. (21 Ekim 1805)

Mezemorta'nın, düşmanın canı olan o Barça'sının önce koparıp ötekilerden ayırmış, tepelemiş, sonra ikinci Barça'sını koparmaya saldıracak idi. İşte bizim az kayıp vermemizin sebebi...Düşmanın yılıp kaçması ancak bundan idi. Firkalar bir gemi gibi dolaşıyor, bütün toplar bir gemiye, bir noktaya atılıyordu. Bu vaka pek doğru..inanılmıyacak yeri yok, ama iki üç ay evvel filonun o çapaçul hali göz önüne alınırsa, bu dört günlük terbiye akla şaşkınlık veriyor. Yalnız şunu söyleyelim ki dümen yekeleri, topların çakmak sicimleri Mezemorta'nın pençesinde idi. Her zaman bir el bin elin işini görebilir. Ne ise..Mezemorta'nın bu yolda davranışına "Bir vuruşta kılıcı tam yüreğe, sapına kadar sokmak" derler. Başka söz istemez.

Düşman çekildikten sonra filomuz bunların peşine düşmeyip Anadolu yakasında açıkta yattılar. ... ve yetmiş beş sene sonra Hüsameddin Paşa'nın Çeşme'ye tıkılması gibi yanlışlığa düşmediler. Ancak, ertesi gün hava biraz bozuk olduğundan çekdirileri Kara Burun kıyısındaki Eğriler limanına gönderdiler. Bunlar yolluk ve su alıp her bakımdan tazelendiler. Birkaç gün yatıldıktan sonra Receb'in dördüncü günü *(18 Şubat 1695)* filomuz yelken kaldırıp Tirfil limanı üzerine yürüdü. Bu yürüyüş bayağı bir baskın idi. Düşman demirlerini kaldırmaya vakit bulamadığından gominelerini kesip denize açıldılar. İlk olarak on altı kalyonları limandan çıktı. Kapudane fırkamız Koyun adalarına yakın rüzgar üstünü tuttu. Diğer gemilerimiz rüzgar altında durdular. Limandan çıkan düşmanı iki ateş arasına düşürdüler. Birinci ateşle iki düşman kalyonu aşırı derecede harap olup, Sakız limanına can attı. On dördü de geri çekilmeğe başladılar. Filomuz bunları kovalamaya koyuldu. Top ateşi aralıksız devam ediyordu.

Bu sırada, Aşçı oğlu Mehmed Paşa'nın kalyonundan atılan bir humbara, düşmanın elli beş top çeker Patrona'sının cephanesine düşüp yarısını havaya uçurdu, yarısı da dibe çöktü. Yelken kürek kaçan mavnalarından ikisini kovalayan Hacı Abdullah Kapdanın Kalyonu birer alabanda ateşi ile direklerini, küreklerini, düzenlerini budadı. Sular ortasında çalkalanıp kaldılar. Tayfalarının çoğu vuruldu.

Mısırlı oğlu İbrahim Paşa bütün çekdirileriyle *(Şimdi BORDA Hattı denilen)* Yarım ay Arap alayiyle düşman çekdirilerinin peşine düşüp başlarındaki *(şimdi Peksans (*) denilen)* uzun takip *(Kovalama)* toplariyle yirmişer atış etmiş ve sonra İbrahim Paşa ileri atılarak rampa'ya saldırmış, bunu gören düşman çekdirileri kalyonların arkalarına, aralarına kaçıp sığınmışlardı.

Yalnız Memi Paşa oğlu Abdurrahman Paşa çekdirisi bir düşman çekdirisine çatıp içindekileri esir etmiş, tekne çok harap olduğu için onu bırakmış ve bu da çok geçmeden batmıştır.

Düşmanın baştardası mavnalarının arasına kaçarken Abdullah Kapdanın gemisi önüne aykırı durup bir atışla küreklerini budadı. İçindeki tayfalardan bir çoğu ve amiral öldürüldü. Bunu gören düşman artık iş işten geçtiğini iyice anladığından o gece gizlice Sakız limanına doğru dümen kırıp çekildi.

Filomuzun uyguladığı plan ve yaptığı manevralar hep ihtiyatlı ve dikkatli hareket üzerine idi. Mezemorta derin düşünüyordu, düşman askeri bizimkiler kadar yürekli değilse de, yalnız on sene denizde gezmekle denize ve döğüşe alışkın, sınanmış idi. Bizimkilerde görülen şu intizam ise ancak milletin namusunu, vatanını korumak hamiyeti, üzerlerindeki lekeyi silme düşüncesi ve Padişah korkusu idi. Mezemorta gibi bir döğüş ustasının başlarında bulunması da az kuvvet mi dir? yoksa, her işin çığırından çıkmış olduğunu yukarda söylemiştik. Her halde bu galebenin şanı sırf Mezemorta ile bazı zabitlere ve top kethüdalarına düşüyor.

(*) Bu kelime, Dz.Bnb.(Emekli) Lütfü GÜRÇAY'ın GEMİCİ DİLİ isimli sözlüğünde (PEKSANT) olarak geçiyor. Belki Osmanlıca metinde bir tertip hatasıdır.
PEKSANT = Eski harp gemilerinin güvertelerinin vasatlarına, her tarafa atış edebilecek şekilde tâbiye edilmiş toplara denilirdi. (Lütfü Gürçay, *Gemici Dili*, 3.baskı, 1968, Deniz Basımevi.)

İkincisi ise, o soğuk kanlı Mezemorta düşmana zorbaca sarılıp elindeki kuvveti zayıflatmamak, yeni nizam ve disiplin altına almak sırasında askeri yıldırmamak ve böyle ufak tefek çarpışmalarla askerin yüreğini kuvvetlendirmek istiyordu. İşin daha doğrusunu isterseniz, bu seferde devletin başlıca proğramı Sakız'ı kurtarıp halkın yüreğini bastırmak, Venedik'i oyalamak ve ilk baharda bütün kuvvetiyle Nemçe üzerine yürümekti (*).

Ne ise, düşman iki gece kadar daha Sakız limanında yattıktan sonra Receb'in yedinci günü (21 Şubat 1695) ada'da beşyüz süvari ve bir o kadar da piyadesini bırakarak, İstendil *(Şimdiki Tinoz)* adasına doğru savuştular. Hatta o kadar telaş ettilerki, limandan çıkarken mühimmat yüklü bir kalyonları karaya oturdu. Bizim filo bunları şöylece, gösteriş olarak Sakız adası alt boğazına kadar kovalayıp, Venedik kayasından dışarı çıkardıktan sonra şehir önüne döndü. Bu gemiyi yakaladı.

Düşman Sakız iç sularından çekilir çekilmez. Çeşme'de toplanan asker karşı adaya geçirildi. Sakız'ın kuşatması çok sürmedi. Kaledekiler teslim oldular. Limanda dört çekdiri, kalede birçok silah ve cephane ele geçti.
Padişahın, Garp Ocakları'na hem azarlama, hem de zafername olarak yazdığı nameyi okumuştuk. İşi bu kadar sıkıya düşürüp adayı kurtaran (İkinci Sultan Ahmed) 23 Cemaziyel ahir-sene 1106 da *(İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi - cilt 3 - sahife 476 da İkinci Sultan Ahmed'in ölümünü 21 Cemaziyel ahire ''6-Şubat-1695 olarak gösteriyor)* ölmüş, bu zaferi görememişti.

Yeni Padişah İkinci Sultan Mustafa'nın, Mezemorta'yı kapdanlığa nasıl getirdiğini söylemiş idik. Şu ufak vesika da tarihini az çok bize bildiriyor:

Kapdan Vezir Hacı Hüseyin Paşa'ya hüküm ki.
Sâbıka Kapdân olan Vezir Hüseyin Paşa Sakız muhafazasına memur olmakla imdî Vezir-i müşârün ileyhi mahal-li me'mura nakl için bir kıt'a mükemmel... Bey sefinesi tayin oluna.

Evâhir-i Ramazan sene 1106 (1695 - Mayıs)

(*) Budapeşte'de 1873'de basılmış *(Türk-Macar devirleri üzerine tarih vesikaları)* adlı bir kitapta 27 Şubat 1694 tarihli Viyana'dan yazılmış Latince bir mektup görülmüş, bunda şu sözler söyleniyor. ''Sultan, Sadırazama ettiği irade üzerine Tatar hânı ve Fransa elçisi ile olan müzakerede Türkler önümüzdeki Haziranın sonlarına doğru Macaristan taraflarına hücum edecekler. Şimdilik Venedik ve Lehistan'a karşı tedâfi'i duracaklar. Hazırlıkları büyüktür. Buna ben de inanıyorum. Çünki Venedik Doj'ı Mora taraflarındadır.''

Yıl 1104 - 1105 (1692 - 1693)

Bu yıllarda Mezemorta ''Kalyonlar Kapdânı'' ünvanı ile Yelkenli Gemiler Komodoru, daha doğrusu hocası idi. Bunda daha büyük bir düşünce görülüyor. O da eskiden olduğu gibi her cins gemilerden bir filo toplamak yerine, şu günlerimizde olduğu gibi sınıf sınıf, cins cins gemilerden, ayrı ayrı hizmet için filolara ayrıldığı anlaşılıyor. Tâ bin yüz bir (1689) den beri burada bulunan zavallının çoluğu çocuğu Cezâyir serkeşlerinin elinde bulunuyordu.
Padişah iki üç kere irade etmişken bunlar duymamazlığa geliyorlardı. Bu yüzden olsun Mezemorta'yı üzmek ezmek istiyorlardı.

Ne ise..Bu yıllarda Mezemorta şu işlerle uğraşıyordu:

Mirî Kalyonlar üzerine Başbuğ olan Mezemorta Hacı Hüseyin Paşa'ya (İkbali uzun olsun) hüküm ki.

Sen ki Beylerbeyisin. Askeri kalyonların Kapdan, subay ve leventlerinin üzerine sen Başbuğ'sun..Azil ve nasıpları senin uhdene verilmiştir. Sözü geçen askeri kalyonların Kapdan, subay ve leventlerinin durumlarına bir nizam vererek görevli olduğun yüksek hizmetimde azami kudret sarf edesin. Tekid ve tembih ederek bahane ve mazeret senindir. Hizmetini tam yapanları işlerinden uzaklaştırmaktan çekinesin deyu...

Evahir-i Cemaziye'l-ahir sene 1104 (Şubat 1693)

*
* *

Cezayir-i Garb Beyler Beyine ve Kadısına, Dayısına ve Ocak subaylarına hüküm ki.

Emir -el- Ümerâ -il-kiram (İtibarı yüksek Beyler Beyi)

Mezemorta Hacı Hüseyin (İkbali devam etsin) halen donanmayı hümayunda askeri Kalyonlar Kapdanı olup din hizmetinde olarak, Cezayir'de bulunan ehl-ü ıyâli'nin ***(Karısı ve çocuklarının)*** *bu tarafa nakli gerekmektedir.*

Siz ki Beyler Beyi ve Dayı ve Ocak Ağaları'sınız. Onun ehl-i iyalinin gelmesine kimse mani olmasın. Gelen adamı ile bu tarafa gönderip kimsenin engel olmaması için deyu ....Evahir-i Cemaziyel ahir sene 1104 (Şubat - 1693)

*
* *

Kapdan Paşaya hüküm ki,

Girit adasının muhafazası içün yeniden fermanım olan bin Mısır askerinin adaya gönderilmesi çok mühim işlerden olduğu için, sen ki Vezirimsin, Miri Kalyonlardan yeteri kadar kalyon ile, bu kalyonlara Başbuğ tayin edilen Beyler Beyi Mezemorta Hacı Hüseyin, (Allah ikbalini devam ettirsin), tayin edilmiştir. Sözü edilen Mısır askerini inşallah, gidip askeri kalyonlara yükleyerek bir an evvel vazifeli oldukları yere, bir gün ve bir saat evvel götürmek üzere, bundan evvel olduğu gibi tenbih ve tekid eylemen babında yazılmıştır.

Evail-i Recep Sene 1104 (Mart - 1693)

*
* *

İstanbul Kaymakamına, Kapdan Paşa'ya ve Miri Kalyonlar Komutanı olan Mezemorta Hüseyin Paşa'ya (ikbâli devam etsin), hüküm ki,

Girit adasındaki Hanya ve Resmo Kalelerinin muhafazası için İstanbul'da mevcut bulunan piyade, topcu, cephaneci ve malzemelerinin bundan evvel Derya beyleri gemileriyle gönderilmeleri fermanım olmuş idi. Fakat, Beylik Kalyonlardan, Mısır'a gitmelerine fermanım olan kalyonların asker ve cephaneleri ve malzemelerinin yükseltilmesi Miri'ye faydalı olduğundan, kararlaştırıldığı üzere, adaya gönderilmesine fermanım olan asker, cephane, toplar ve diğer malzemenin Mısır, Kahire'den asker nakline ayrılan kalyonları yüklerken ve onları yerlerine teslim ederken maliyeden verilen emir mucibince hareket edilmesi babında deyu..

Evahir-i Recep sene 1104 (1693-Mart Sonu)

Yıl 1102 — 1103 (1690 — 1691)

Bu yıllarda Mezemorta Karadeniz'de, şurada, burada dolaşıyordu. Zavallının çocuğu Cezayirden gelmemişti. Padişah, şöylece son sert emrini veriyor. Şundan da anlaşılıyor ki, devletin Garp Ocakları üzerinde sözü az geçiyor. Bunların savaşa gelişleri ise, devletten silah koparmak ve vurgun yapmaktan başka birşey değilmiş.

Cezayir-i Garp Beyler Beyine ve Dayısına hüküm ki.

Kıymetli Beyler Beyi, Sabık Cezayir-i Garp Beyler Beyi olup halen Tersane-i amirem kalyonları komutanı olan Hüseyin, ikbali devam etsin, bundan evvel tarafıma geldiğinde ehl-i ıyalini beraber getiremediğinden o taraflarda kalmıştı. Sonradan, getirilmeleri için kendisi tarafından adam gönderildiği halde kanunsuz ve usulsüz olarak, gönderilmelerine engel olunduğu bildirilmiştir.

Memleketim dahilinde bu gibi, kanuna ve şeriate aykırı durumlar olmasına hiç bir şekilde rızam yoktur. Sen ki Beyler Beyi ve Dayısın, Beyler Beyi olan Hüseyin, Allah ikbalini artırsın, bu defa bir adam göndermiştir. İnşallah oraya vardığında ehl-i ıyalini adamlarına teslim edip kanun ve şeriat dışı nakline kimseyi müdahale ettirmiyesin. Bu hususlarda kendilerine hiç bir şekilde taciz ve tazyik yapılmasın ve tekrar emr-i şerif gönderilmesine lüzum bırakmayasın.

Evasıt-ı Cemaziye'l-ahir sene 1102 (1691 - Mart)

*

* *

Derya Beylerinden ve Kalyonlar Kapdanı Hüseyin Paşa ve diğer kapdanlarına ve subaylarına ve gazilere hüküm ki

İnşallah bu sene din yolunda sizden gayret ve hamiyet ile birçok hizmet beklemekteyim. Şimdi, Boğaz hisarlarına vardığınızda çekdiriler dışarı çıkıp düşmanın halini kontrol ederek, donanmaları bir yerde toplu halde değil de ayrı ayrı birlikler halinde ise, bunlara karşı koymayı göze kestirirseniz. Allah'ın yardımı ile, Vezirim kapdan İbrahim paşanın karar ve emri ile üzerlerine varıp, inşallah intikam alarak onlara zarar vermeğe gayret ediniz ve eğer, Allah korusun, düşman donanması bir yeri muhasara ederse, bu durumda her ne yol ile olursa olsun, yine vezirin uygun göreceği şekilde, onların zararlarını defetmek üzere hepiniz birleşerek hareket ediniz ve mutlaka onları yenmekte azami gayret gösteriniz deyu hüküm yazılmıştır.

Evasıt-ı Şevval sene 1102 (1691 - Temmuz)

Garp Ocaklarına da böyle bir ferman yazılmıştır.

Yıl 1100 — 1101 (1688 - 1689)

Bu yıl başlarında Mezemorta ile Cezayirlilerin arası iyiden iyiye açılmış, çoluk çocuğunu almaya bakmayarak savuşup İstanbul'a gelmişti. Daha Cezayir-i Garp Beyler Beyi iken, Evail-i Rebiul evvel sene 1101 (Aralık 1689) tarihli bir kayıt gördüm. Bu kayıtta Mezemorta'ya hilat, Cezayir Reislerine de pâye ihsan olunuyor. Bundan başka donanmanın işlerini yoluna koymak için Cezayir Beyler Beyi'liği - ki Kapdan Paşalıktır- veriliyor. Ancak bu kaydın üzerinde bir "Alıkonulup Tebdil edilmiştir." sözleri görülüyor. Aşağıdaki vesikalarda "Ümerâ-i Derya'dan Ahmed'e yazılan fermandan da kapdanlığın açık bulunduğu anlaşılıyor. Her halde bu arada İstanbul'da birşey döndü. Deniz işlerine bakacak, bakabilecek, donanmayı kullanacak iki adamımız vardı. Onlar da, biri Mısırlı oğlu İbrahim Paşa öteki Mezemorta idi.

İbrahim Paşa zavallısı kendisinin ne olduğunu şaşırmıştı. Gemiden karaya, karadan gemiye geçen bu kahramanı devlet divan işlerinde daha görgülü buldular. Derken Cezayirliler Mezemorta'dan şikayete başladılar. Sebeplerinin ne olduğunu yukarıda yazdık. Mezemorta Hacı - murabıt *(İbadete bağlı kimse)* - bahadır'dır. Bu vasıflar haydutların işine gelmedi. Yine 1100 (1688) de İstanbul, Mezemorta'yı bu makama getirmeği düşünmüş ve Cezayirden onu emekli ederek çağırmak istemiş iken Cezayirliler arz dilekçesi vererek kalmasını rica ettiler.

Bakınız, Padişah bile "Evet, önce ben onu oradan almak istedim. Siz bana almayınız, diye yalvardınız, şimdiki şikayetlerinize ne diyeyim?" diye, pek doğru söylüyor. Ne ise, Mezemorta birkaç haftalar kadar şöyle bir kapdanlık geçirmiştir. Yukarıda sözümüzü yarı bıraktık.. Mısırlı oğlunu daha iyice bulan İstanbul, Meze morta'nın yerine geçirdiler... ve pek yanlış iş de yapmadılar.

Devlet, Salankamin bozgunluğu (25 Zilka'de 1102) (20 Ağustos 1691) ile sonuçlanan o büyük Nemçe seferine yardımcı olması için Mezemorta'yı (Tuna Kapdanı) yaptı. Demek istediğim, Mezemorta bir kere 1100 — 1101 (1688 - 1689) da kaptanlığa getirilmek istenilmiş ise de geri kaldı. Sonra 1101 (1689) da birkaç hafta bulundu. Bunu ben başka bir yerde görmemiştim. Sadece, rahmetli Abdurrahman Süreyya Beyin Sicil-i Osmânî'sinde görmüş idim. Sizi de bu zata rahmet okumaya çağırırım. Akıllara sığmaz çalışma ile toplanmış bir kitabı vardır. Pek çoklarının bilmediğini bu zat haber vermiştir. İşte Mezemorta'nın doğrudan doğruya hizmetimize girişi bu yoldadır.

Daha sonra, 1097 (1685) de Cezayir Garp Beyler Beyi'si olduğunu görüyoruz. Ve yazık ki bundan daha ilerisine gidemiyoruz. Ama, ümidimizi kesmiyelim. Gün gelir ki bu karanlık parça da aydınlanacaktır. Aşağıdaki vesikalardan sonra, Mezemorta'nın kendi yaptığı bir (Bahriye Kanunnamesi) ile (Bahriye Kadrosu) nı koyacağız. Bu kanunname 1112 sonları ile 1113 başlarında (1700 - 1701) başlarında ortaya çıkmıştır. İyice okunursa ve düşünülürse bu rahmetlinin ne değerde bir cevher olduğu anlaşılır.

Tersane Eminine hüküm ki

Beylerin ve Reislerin övündüğü Akdeniz'deki kalyon kapdanları gelip bundan evvel harp ganimeti olarak alınan Pavlo Kalyonunun fethi sırasında beş düşman eri cephaneliğe girip gemiyi yakmaya uğraştıkları sırada esir alınmışlarken bunların eski bir gelenek üzere serbest bırakılmaları hususunda bir anlaşma mevcut bulunduğu halde Vezirim Ahmed Paşa bunları azad etmemiştir. Esirler serbest bırakılmak için hüküm yazmam hususunda benden rica etmeleri üzerine bu beş kişinin serbest bırakılmaları emrim olmuştur.

Evasıt-ı Rebiul evvel sene 1101 (Aralık - 1689)

*
* *

Derya Beylerinden Ahmed'e "İkbali devam etsin" hüküm ki, Kapdanım olan .... "ikbali uzun olsun" gelinceye kadar Tersane-i âmirem işlerini görmen babında.

Evahir-i Rebiul evvel sene 1101 (1690 - Ocak)

*
* *

Kapdan Paşa'ya hüküm ki.

Sen ki vezirimsin. Bu sene Karadeniz'den, Tuna Nehrine gönderilen çekdiri'ler ve firkata'lara bir kumandan lazım olduğundan, bundan evvel Cezayir Beyler Beyi'liğinin senelik gelirini ihsan ettiğim Beyler Beyilerin kıymetlisi Hüseyin "Allah ikbalini uzun etsin" Başbuğ tayin edilmiştir. İnşallahı taalâ bütün ikmalini tamamlayıp vakit ve zamanında görevine gönderilmek babında ferman-ı âlişânım sâdır olmuştur.

Evail-i Cemaziyel ahir sene 1101 (1690 - Mart)

*
* *

Sâbıkâ (Evvelce) Tuna Kapdanı olan Ali "İkbali daim olsun" ye hüküm ki.

Evvelce Cezayir Garp Beyler Beyi iken halen Tuna Kapdanı olan Hüseyin "Mevkii, ikbali devamlı olsun" Tuna'da görevlendirilen çekdiri ve firkatalar ile yukarı tarafa görev aldığı için inşallah senin olduğun yere geldiğinde taşımakla vazifeli olduğun erzakı bir şayka ile, güvenilir bir adamını da katarak, Tuna şaykalarından, mükemmel donatılmış beş şayka ile sen de beraber gidip vazifeli olduğu hizmetinde Beyler Beyilerin karar ve emirleri üzere hareket ederek inşallahı taala din yolunda güzel bir eser meydana getirmeğe birlikte hareket ederek gayret göstermen babında.

Evasıt-ı Şevval Sene 1101 (1690 - Temmuz)

*

* *

Donanma-i hümayunumda görevli olan Garp Cezayiri Ocakları Kalyonları Kapdanları ve bölük başıları, oda başıları, reisler ve diğer gaziler'e "Kadir ve kıymetleri artsın" hüküm ki.

Allah'ın yardımı ile Allah'ın büyük adını yüceltmek ve Peygamberlerin iftiharı olanın (Hz.Muhammed S.A.) sünnetini değerlendirmek için bu sene karadan ve denizden, karar verdiğim uğurlu gaza ve cihadıma memur olan Allah'ın birliğine inanmış gazilerin din yolunda birleşip iyice anlaşarak mert ve kahramanca tam hizmet, gayret ve hamiyyet göstermelerini beklerim.

Sizler inşallah, gelip donanmama katıldığınızda Allah'ın yardımı ile Allah'ın düşmanları olan bu putperestleri kahretmek, mahv ve perişan etmek hususunda din ve devletime faydalı olan kıymetli vezirim kapdan İbrahim Paşa'nın karar ve emri ile hareket ederek, benim isteğime aykırı, aranızda şeriat ve kanuna uymayan anlaşmazlıklar olursa vezirim marifetiyle düzeltiniz.

Allah korusun anlaşmazlıklar ve birbirinize düşmanlıklardan kaçınınız. Hepiniz gönül ve gaye birliği ile ve muhabbetle bu sene, din yolunda güzel ve hayırlı işler meydana getirip dualarıma layık olmak hususunda azami gayret ve kudret sarf edesiniz diye yazılmıştır.

Evasıt-ı Şevval sene 1101 (1690-Temmuz)

*

* *

Mirî Kalyonların Kapudânesi Hüseyin ve Patronası Murad "Allah onların itibarını devam ettirsin" ve diğer kapdanlar ve odabaşılar ve reislere hüküm ki.

Bu uğurlu senede yapacağım seferde görevli olan ve nakilleri için tayin edildiğiniz Mısır askerinin inşallah vakit ve zaman ile gelip orduma katılmaları çok mühimdir. Bu husus için dergâh-ı muallam Kapıcı başılarından kendisi ile iftihar edilen Şahin Mustafa "Üstünlüğü ebedi olsun" tayin edilmiş ve gönderilmiştir. Sizler, İskenderiye iskelesine vardığınızda, asker gelip hazır olduğu taktirde, onun marifetile acele olarak gemilerinize alıp İskenderiye'den, vakit kaybetmeden hareket ederek zamanında getirip orduma nakledesiniz. Görevim sizi. Bu hususta gayret ediniz.

Bu askerler İskenderiye İskelesinde hazır olduktan sonra kalyonların bazı bahane ile durmalarına rızam olmadığından, hemen geldikleri gibi kalyonlara yerleştirip süratle orduma yetiştirerek hizmetinizin tamamlanmasına dikkat, aksine hareketten çekinmeniz babında ferman-ı âlişânım yazılmıştır.

Evahir-i Zilhicce sene 1101 (1690-Eylül)

*

* *

Darülcihâd **(Savaş yurdu)** *Cezayir Dayısı Şâban Dayı ve Yeniçeri Ağası Hasan, Kethudası Hacı Mehmed ve Yaya Başıları, Bölük Başıları, Oda Başıları, İhtiyarları ve diğer gazilere "Hepsinin itibarı artsın" hüküm ki.*

Sizler ki dergâh-ı muallama yazı gönderip kıymetli Beyler Beyi olan sabık Cezayir Beyler Beyi Hüseyin "İkbali uzun olsun"nin ocak halkı ile iyi geçimi olmadığından aralarındaki ayrılık düşmanlığa kadar gitmiştir. Onun bazı hallerinden şikayet edildiği kulağıma geldi... ve istidaları malumum oldu.

Cezayir-i Garp gazileri Allah'a inanır, din yolunda can ve baş ile cihad eder kullarımdandırlar. Benim saadetli kapımda ocaklarının nizam ve islahı hususunda emir sahibi olan mesullerine müsade-i şahanem olduğundan adı geçen Beyler Beyi'nin de bundan evvel Ocağınızda dayı iken, onun hakkında yine hepinizin iltimas ve istidalariyle inayetim olmuştu.

Bu defa da benim üstün ve iyi halim dolayısiyle değişen lakırdılar ve hallerin hepsine bir af çekip gaziler, salihler, imamlar, hatipler ve bütün ocağınızın bu

hususstaki ricaları katımda kabul edildiği için bu eyaletlerin yüksek lütfum ile Beyler Beyilik kendisine tevcih edildiği gibi, ayrıca iki adet BAL YEMEZ (*) topu da ihsan ettim.

Şimdi, o kâfirler birbirleriyle birleşip İslâm memleketlerine karadan ve denizden bir zarar yapmak kararında iken, sizlerin de aranızda iyi duygularla anlaşarak birleştiğinizi bilmek isterim. Hiç bir şekilde fitne ve fesada asla rızam yoktur. Allahın yardımı ile, böyle bir zamanda sizden din ve devlete büyük hizmetler beklerim. Aranızdaki düşmanlıkları, anlaşmazlıkları bundan sonra birlik ve sevgiye çevirerek gayret ve hamiyetle din yolunda birbirinize yardım ve ittifak ile hareket ederek inşallah bu sene Cezayir ocağının, fermanım gereğince çıkaracağı kalyonları diğer senelerden daha mükemmel bir şekilde, karar verildiği üzere ...... silah ve gerekli aletlerle donatıp vakit ve zaman ile donanmam gemilerine, "Yardımda kuvvet vardır" düsturu ile, ulaştırınız ve kuvvetli bir azimle, Kapdanım olan Vezirim İbrahim Paşa ile gönül birliği edip dinimize hayırlı ve güzel hizmetler yapmakta birbirleriyle anlaşıp birleşmeleri için, gönderilen askerlerin her birine nasihat edip benim hayır dualarıma mazhar olmalarına çalışarak hiç bir özür ve bahane ile rızama aykırı hareketten kaçınmanız babında fermanı âlişânım yazılmıştır.

Evail-i zilhecce sene 1101 (1690 - Eylül)

*

* *

Cezayir Beyler Beyisi olan Mezemorta Hüseyin "İkbali ebedi olsun" hüküm ki.

Yüksek hizmetimde kullanılmak üzere bundan evvel, sözü edilen eyaleti başkasına verip senin için tasarladığım hususu şimdilik tehir ettim. Fakat sen isim yapmış, yararlı ve derya ilminde mahirsin. Allah'ın yardımı ile şerefli hizmetimde senden birçok gayret ve hamiyyet beklemekteyim.

Böylece ocak halkının iltimasları mucibince, bu eyaleti yine sana ihsan etmeğe karar verdim. Bu hususta verilen fetva mucibince bu sene gaza etmek her müslüman askere farz olduğundan bütün iman sahipleri olan halk gaza için orduyı hümayunumda vazifelidir.

(*) Deniz Filoları eski muhasebecisi, rahmetli, sayın Faiz Bey'den bir sohbet sırasında şunları öğrenmiştim:
(Sonradan müslüman olan ve ordu hizmetine giren, Girit'de doğmuş Ceneviz'li Dökümcü Baleymus Usta'nın döktüğü topun adıdır ki, bu isim BAL YEMEZ olarak değiştirilip o şekilde kullanıla gelmiştir. Tarihçi Peçevî bu toptan:
"Havân-ı bî amân-ı asel-i nemî hored = Aman vermez. Bal yemez topu" diye söz eder.

Venedik kâfirleri de Akdeniz'deki Adalara ve müslüman sahillerine yaptıkları zararları, din gayreti ile ortadan kaldırıp def etmek en mühim din vazifemiz olduğundan, bundan evvelki yüksek fermanım gereğince Cezayir gazileri de nevruz (ilkbahar başlangıcı) dan evvel sefer-i hümayunumla görevlendirilmişlerdi.

O emr-i şerifimle sen de, evvelce olduğu gibi, beraber bulunup bütün ocak gemilerine başkumandan tayin edilmişsindir. Şimdi, kâfirler batıl dinlerinin gayreti ile uzak veya yakın **(Kısa zamanda)** *birleşerek taraf taraf İslâm memleketlerini istilaya ve zarar vermeğe cesaret ederler de, buna karşılık müslüman olanlar milli hamiyet ve şeriatin devamı için gönülden birleşerek düşmanların zararlarını ortadan kaldırmakta birleşmezlerse, bu hususta kudret sarf etmezlerse Allah'ın ve Peygamber'in rızasına aykırı hareket etmiş olurlar. Böyle yaparlarsa müslümanların Allah'ın huzurunda verecekleri hiç bir cevapları olmadığından düşmanla savaşmak hepsinin üzerine din emri olur. Özür ve bahane bulacak hiç bir şey yoktur. Bu vakit diğer zamanlarla kıyaslanmaz.*

Sen ki, sözü edilen Beylerbeyisin. Göreyim sizi, ocak halkı ile birleşip, karar verildiği üzere bu hususta her biriniz din gayretinizle, gücünüz yettiği kadar kalyon donatıp düşmanın kalbine korku vermeniz için limanınızda olan gemilerden beş tane ateş gemisi hazırlayarak gerektiğinde ümmeti Muhammed'e imdad için ve karaya asker çıkarmak için de kalyonlar takımından beş altı bin kişi ile hamle ederek Allah'ın rızası için, bizzat kendin kalyonlara binip, düşmanın hareketinden evvel, inşallah yelken açarsınız.

Trablus ve Tunus ocaklarından da mümkün olduğu kadar kalyon çıkarıp, sen de Başkumandan sıfatiyle donanmayı hümayunuma katılarak Kapdanım ve Vezirim Ahmet Paşa "Allah yükselişini ebedi etsin" ile birleşip din ve devletimde can ve baş ile kudret sarf etmek hususunda merd ve kahramanca iyi hizmetler meydana getirmeğe gayret sarf eyleyesin.

Senin ve seninle birlikte bütün güçlerini ortaya koyan gazi kullarımın yapacakları hizmetler hiç bir şekilde kaybolmayacaktır. Karşılığında birçok lütuflarımı kazanmanıza karar verdim. Bu defa da özür ve bahane ile din hizmetinde ve Ümmet-i Muhammed'in imdad ve yardımları hususunda, Allah korusun ihmal ve kusurları kabul edilmeyeceğinden her şekilde sebat ve gayret edilmesi babında deyu.

Ve te'kid olarak, ocak gazileri kapı kullarımın kendilerinden din gayreti ile malları ve vücutları ile tam hizmet beklemekteyim. Şöyleki, umduğumun aksine bu defa da özür ve bahane icad ederek geçen senelerde olduğu gibi hizmetimde bulunmaktan kaçınanlar veya zamanında gelinmeyip, gelindiği halde de din ve devlete, saltanatın ırz ve namusuna uygun bir hizmette bulunmayarak, isteğime aykırı bir hareketinizi duyarsam üzerinizdeki bakışım değişir, sizlere beddua ederim. Ona göre harekat ve aksinden kaçınmanız için bundan evvel gönderdiğim emrime uyarak hareket edilsin deyu hüküm yazılmıştır. Evahir-i Rebiulahir sene 1100 (1690 - Ocak)

*

* *

Cezayir Garp Beyler Beyisi Hacı Hüseyin'e "İkbali ebedi olsun" ve dayısına ve yeniçeriağası, diğer ocak subayları ve belli başlı ihtiyarlarına hüküm ki.

Birkaç seneden beri mülküme dahil bulunan Tunus'da İhtilal ve fitneye sebep olan Ali Bey ile kardeşi Mehmed Bey yaptıkları asiliklerden pişman olarak devlet-i aliyyeme itaat ile cürümlerinin affı için..... afv ve ihsanımı iltimas eylemişsin.

Cezayir memleketi dahi memalik-i mahrusamdan ve sizler de gazi kullarımdan olduğunuz için memleketteki karışıklıkları ortadan kaldırmak hususunda istediğim gibi hareket ettiğinizden hayır dualarıma layık oldunuz. Berhudar olunuz. Yüzünüz ak olsun. Size ihsan ettiğim bütün şahane nimetlerim helal olsun, çalışmalarınız makbul, hizmetleriniz şükranlara layık olsun. İltimasınız yüksek katımda kabul edilmiştir. Sözü edilenlerin kardeşleri olan Ramazan Beyin .....cürümlerini af ettim. Birkaç seneden beri Cezayir askerinin gelip gidişlerinde reayâ çok rahatsız edilmekte olduğundan Allah'ın inayeti ile ...azimeyi def etmek için dergâh-î muallamdan Başsancakdar olan Yusuf tayin edilip gönderilmiştir. Tunus halkı ile aranızda olan anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak ve durumu iyiliklere döndürmek için sizinle Tunus halkının büyükleri görüşerek adı geçen üç kişiden hangisi istenir ve uygun görülür ise hepinizin reyi ile sancak beyliğine tayin edilip bu hususta emr-i şerifim gönderilmek üzere bana arz edilmesi ve .... tam ittifakınızla diğer ikisinin de devlet-i aliyyemde görevlendirilmek üzere İstanbul'a gönderilmesi için Tunus Beyler Beyi Mehmed'e ve Tunus Dayısına emr-i şerif gönderilerek tenbih edilmiştir.

Şimdi, memleket halkının rahatı için kalkıp Cezayir'e giderek, tekrar bir emrim gelinceye kadar Tunus'a gelmeyerek, bundan sonra Tunus kalesi ve içindeki

ümmet-i Muhammedi tazyik, top ve humbara ile korkutmaktan ve birbirinize her türlü düşmanlıktan sakınmanız babında yazılmıştır.

Evahir-i Cemaziye'l-ahir sene 1097 (1686 - Mayıs)

*

* *

Cezayir Beyler Beyi Hacı Hüseyin'e "ikbali daim olsun" ve dayısına ve kethudasına, ocak ağalarına hüküm ki.

Birkaç seneden beri isyan eden Venedik kâfirleri mülküme dahil bulunan Mora adasını istila edip birçok zararlar ve fesatlıklar yaptıkları anlaşıldığından İslâmın üstünlüğü ile ve Allah'ın yardımı ile o melunlardan intikam almanızı arzu ettiğimden İslâmın nuru ile şereflenen her kişiden kudret ve takatleri kadar "müşrikleri katlediniz" yolundaki ayetin emri ile müslümanlara yardım farz olduğundan ve Cezayir gazileri daima vakitlerini gaza ile geçirdiklerinden onlar Allah yolu gazileridir. Böyle olunca din gayreti ve Peygamberin her temiz şeriati için ilkbaharda her şekilde mükemmel hazırlanmış donanma kalyonlarının leventlerinden başka, müslümanlara da yardım için altı aylık zahire ve uygun görülen bahşişleri hazineden verilmek üzere Cezayirden iki bin cenkçi levent çıkarıp kalyonlara yükleyerek Mora'ya göndermeniz ve din yoluna hazır etmeniz babında bundan evvel emirim gönderilip tenbihim olmuşken, şimdiye kadar bir haber gelmedi. Sizden beklediğimin aksi çıktı. Düşman memleketime zarar yaptı. Bunun mesulü sizsiniz. Müslüman halka yardım etmekten çekindiğiniz için dünya ve ahirette utançlısınız.

Şimdi, emr-i şerifim bütün hükümleri ile geçerlidir. Düşmanların günden güne fesatları artmaktadır. Yardım sırası ve yeridir. Hiç bir şekilde özür ve bahaneye müsade etmeyip denizde mükemmel kalyonlarınızla Mora'ya karar verildiği şekilde, gazadan zevk alan iki bin gazi göndererek Allah'ın "Zafer için yardım edeceğim" va'di uyarınca, Mora seferine serasker olan vezirim İsmail Paşanın uygun gördüğü şekilde, birleşerek din yolunda ve yoldaşlıkta bulunmaya gayret ediniz diye yazılmıştır.

Evasıt-ı Şaban sene 1097 (1686 - Temmuz)

Bir sureti Trablus Beyler Beyi İsmail'e..

Sûret-i Hatt-i Hümâyûn-i şevket-makrûn
(Pâdişâh'ın şevket bildirir uğurlu hattının sûreti)

Bi-avnillâhi teâla ve tevfîkıhi *(Yüce Allâh'ın yardımı ve başarı nasîb etmesi ile)* işbu Kanûn-nâme-i Hümâyû-n-i şevket-makrûnum *(Bu şevket bildirir uğurlu kanûn-nâmem)* düstûr ül-amel *(iş nizâmı)* ittihaz *(edinilip)* ve dâima mazmûniyle *(kapsadığı hükümlerle)* amel olunup evlâd ve ensâb ve ahlâf ve a'kabımdan *(çocuklarımdan, soyuma mensup olanlardan, yerime Padişah olacaklardan, benden sonra gelenlerden)* ve vüzerâ ve vükelâ (vezirlerden, devlet ricâlinden) ve Kapudanan *(Kapudanlardan)* vesâir kâr-dânân-i Devlet-i Aliyye-i ebedpeyvendimden *(ve sürekli yüce devletimin diğer iş bilir kişilerinden)* kimesne tağîr ve tahrîf eylemiye *(kimse değiştirmeye ve bozmaya)*. Bu, tertî-i nasr-i dîn ve te'yîd-i şerîat-i Seyyid-ül-Mürselîn *(Bu, dîne yardım işini düzenlemek ve Peygamberler Efendisi'nin şerîatini berkiştirmek)* için vaz' olunmuş bir emr-i müstahsen *(bir beğenilecek iş)* olmağla her kim tağyîrine *(değiştirilmesine)* cesâret eder ise "Fe-men beddelehû ba'de-mâ -semiahu fe-innemâ ismühu alellezıh yübeddilûnehu. İnn-Allâhe Semî'un Alîm *(Onu işittikten sonra onu tebdîl etmeğe kalkışırsa günâhı onu tebdil edenlerin üzerine olsun. Muhakkak ki Allâh bilici olan İşiticidir. Âyetinin)* vaîdine *(ürkütücü hükmüne)* mazhar ola. Ve in-şâ'-Allâhü teâlâ tasmîm olunduğu *(tasarlandığı)* üzere kalyonlar erbaîne *(kırka)* tekmîl olundukda nisâbâ bâliğ oldu *(istenilen sayıyı buldu)* deyu ihmâl olunmayıp yine sene be-sene Ocaklık bağlayan mahallerden Tersâne-i Âmirene *(bakımlı tersaneme)* kavî ve müstahkem *(dayanıklı ve sağlam)* kereste ihzâr olunup mürûr-i eyyâm *(günlerin geçmesi)* ile köhne ve fersûde *(eskimiş ve yıpranmış)* olan kalyonlardan birine vaz' olunmağ içün birden ikiden müceddeden kalyonlar bina ve inşâ ve tevfîr ve teksîr oluna *(çoğaltıla, artırıla)*. Ve men-nasru illâ min-indillâh-il-azîz-il-hakîm. *(Hemen ancak yardım hakîm olan Allâh cânıbındendir.)*

(Metinde geçen iki âyetin meâlleri parantez içinde gösterilmiştir.)

Bism-illâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm *(Yargılayıcı olan Bağışlayıcı Allâh'ın adıyle başlarız)* ve bihi nesteîn *(ve Ondan yardım dileriz.)*

el-hamdü lillâh illezî kevver el-leyle alen-nehâr ve sayyer el-füll-seyyâren fîtebâr il-bihâr li-yekûne âyetü vahdâniyyetihi li-ülil-ebsâr ve delûlü kudretihi limen lehu ayn ül-i'tibâr *(Görüşlü kişiler nezninde birliğinin alâmeti ve ibret gözü olana kudretinin delîli olsun diye gündüze geceyi katan ve denizlerin tehlikeli*

sathında gemiyi hareket edici kılan Allâh'a hamd olsun!) ves-salâtü ves-selâmü alâ-Nebiyyih-il-müctebâl-muhtâr ve alâ âlih-il-athâr ve sahbih-il-ahyar *(ve onun seçilmiş Peygamberiyle, Peygamberinin tertemiz kişiler olan yakınlarına ve hayırlı kimseler olan arkadaşlarına salat ve selâm olsun!)*

Emmâ-ba'dü *(Bunu dedikten, Allâh'a hamd ettikten ve ulu resûlü ile onun yakınlarına ve arkadaşlarına salat ve selâm getirdikten sonra)* damâir-i ülin-nühâya hayyiz hafâda ve maverâ-yi reyb ü imtirâde değildir ki *(akıl sahiblerine saklı ve şek, şübhe arkasında gizli değildir ki)* hıfz-i bilâd ü memâlik ve sedd-i sügur ü mesâlik *(beldeleri ve memleketleri korumak, düşman gelebilecek gedikleri ve yolları tıkamak)* berren ve bahren *(karadan ve denizden)* i'dâd-i atâd *(savaş için gerekli şeyleri hazırlamağa)* ve tertîb-i esbâb-i cihâda *(Allâh yolunda savaş vasıtalarını düzene sokmağa)* mevkuf *(bağlı)* olmağla bu emr-i mergub ül-müfâd-i memdûh-ül-meâda *(ifade ettiği şey rağbete lâyık ve övülmeğe sezâ olan bu işe)* himmet-i aliyye-i mülûkânem *(padişahlığıma lâyık yüce himmetim)* daima masrûf *(sarf edilmiş)* olup husûsa *(ve hele)* ümmühât-i mühimmât-i bahriyyeden *(denize âid mühim ana işlerden)* olan mîrî *(beylik)* kalyonlara mahmûl *(kalyonlarla ilgili)* fürû' ve usûl *(teferrüâta ve esaslara âid hususlar)* bu âna değin be zâbıta-i mahsûsa ve mersûsa *(husûsî bir nizâmnâme ile belirtilmiş ve sağlam bir esasa bağlanmış)* olmayıp külliyât ve cüz'iyyâtında sereyan-i mefâsid ve tareyân-i mekâsidden müberrâ *(gerek hepisine, gerekse her birine âid hususlarında karıştırıcılık akımından ve işe elvermezlik hareketlerinde arı)* vech-i vecîh-i savâb-ârâ ile *(isâbetli bir şekilde)* bir kaide-i külliyye ve râbıta-i celîle vâfiye *(hepsine âid bir kaide yetecek nisbette bir yüce bağlantı)* üzere ba'd el-yevm *(bu günden sonra)* usulleri mazbût ve muâmelât ü meâlleri mekaid intizam ve istihkâma merbut *(usulleri disiplinli, işleri ve durumları düzen ve sağlamlık esaslarına bağlı)* olmak aksâ-yi murâd-i hümâyûnum *(başlıca uğurlu isteğim)* olmağla bu nesak-i savâb-irtisâm *(isabetli yol)* üzere revnak-i nizam *(düzen parlaklığı)* verile ki işbu defter-i cemîl ül-eserde *(bu güzel yapılı defterde)* mastûr *(yazılı)* olduğu üzere, hâliya *(şimdi)* tersâne-i âmiremde *(bakımlı tersanemde)* mevcûd olan yirmi yedi kıt'a *(parça)* kalyonlar bitevfîkillâh-il-Melik-il-Celîl *(Yüceler yücesi bir malik olan Allâh'ın başarı nasîb etmesiyle)* erbaîna *(kırka)* tekmîl oluñup takımları kırk kıt'a *(parça)* kalyon ve her birinin mühimmât ve neferatlarında metn-i defterde muharrer olan keyfiyyet ve kemmiyyet *(nitelik ve nicelik)* tağyîr ve tahrîften me'mûn *(korunmuş)* ola. Ve Kapudan Paşa, cümle ümerâ-i deryâ *deniz beylerine)* ve kapudunan *(ve kapudanlara)* ve rüesâ *(ve reîslere)* ve sâir donanma-yı hümâyunum ricâline başbuğ olup zümre-i mezbûrenin *(yazılan, anılan zümrenin)* cümlesi mûmâileyhin

kelâmına itimâd ve hükmüne kemâl rev' ile *(sözüne güvenerek, emrine son derecede riâyet ederek)* itâat ve inkıyad eyleyip *(itâat edip, baş eğip)* mümâilleyh dehi her fırkanın mukteza-yi hâllerine göre tertib-i esbâb-i nizâmlarına ihtimâm eyleye. Husûsâ *(hele)* ümerâ-yi deryâ *(deniz beyleri)* ricâl-i donanmanın kadîmî *(kıdemli, eski)* emekdarlarından olup her birlerinden sadâkat ve gayret ile *(doğrulukla, gayretle)* edâ-yi hidmet *(hizmet yapması)* melhûz olmağla *(bulmakla)* sefîneleri-nin takımlarında bir vechile kusûr *(eksiklik)* ve fütûr *(bıkkınlık)* etmeyip sâliyânelerine *(yıllık taahhüdlerine)* göre beşer altışar kat forsa ve yüz altmış nefe-i cengâver *(savaş eri)* ve tüvânâ *(güçlü, kuvvetli)* ve dilâver *(yiğit)* levendat eksik eyleyeyip ve dakayık-i merâkib ve sefâyine *(gemilerin ve deniz bineklerinin inceliklerine)* vâkıf ve fenn-i deryâda *(deniz fenninde)* mâhir kapudanlar ve reîsler tutup ve tekmîl-i mühimmât ve tetmîm-i levâzim ü âlât edip *(mühimmâtı, savaş gereçlerini ikmal edip, lâzım olan şeyleri ve âletleri tamamlayıp)* Kapudan Paşa dahi bu vech üzere her birine mühimmâtların itmam ettirip *(tamamlattırıp)* ve Donanma-yi Hümâyun *(Uğurlu Devlet Donanması)* çıkması vakitlerinde Kapudan Paşalar yoklayıp hilâf-i kanûn taksırleri *(kusurları, eksik gedikleri)* zuhûr ederse *(meydana çıkarsa)* muhkem *(kat'î)* tenbîh ve te'kîd oluna *(sıkı sıkı emr edile)* Yine mütenebbih olmayanların *(tenbîne uymayanların)* sefîneleri ellerinden alınıp ehil ve müstahik *(daha lâyık)* olan ricâle *(kişilere)* Kapudan Paşalar arz eyleyüp nizâmlarına ve hür zümrenin mukteza-yi tabekat ve derecâtını *(sınıflarının ve derecelerinin gereğine)* mürâat *(riâyet)* ve sadâkat *(sâdıklık)* ve istikamet *(doğruluk)* üzere olanlara isti'dâd ve istihallerine *(işe elverişli oluşlarına)* göre vech-i cemîl ile *(güzellikle, suya sabuna dokunmadan)* mükâfât ile, nush u pende *(nasîhate, öğüte)* muhtaç olanları mukteza-yi hâle göre *(hâlin uyarınca)* tehdîd *(ürkütme)* ve te'dîb *(haddini bildirme)* ile hüsn-i hâle tergîb eyleyüp *(güzel hâle rağbetlendirip)* isâet *(kötülük)* ve hıyânet *(hâyinlik)* ve fesâd *(bozgunculuk)* ve şekavete *(şakîliğe, saldırıcılığa)* cesâret edenleri vükuu üzere *(olduğu gibi ve hemen)* der-i devlet-medârıma *(çevresinde devletin dönüp dolaştığı kapıma, Padişahlık makanına)* arz eyleye ki cezâları tertîb oluna ve Kapudanane-i Hümâyûn ve Patrona ve Riyale Kapudanları dahi alâ-haseb-il-âde *(âdet olduğu şekilde)* zâbit-i raşid *(disiplin altında tuttukları)* ve me'mûrün bih oldukları *(îfasına memur oldukları)* hıdeâtta *(hizmetlerde)* mukteza-yi sadâkat ve istikameti râsıd ola *(sâdıklığın ve doğruluğun gereklerini görüp gözetici ola)*. Ve eğer *(ister)* Kapudan-i Derya ve eğer sâir kapudanan ve rüesânın *(reîslerin, başların)* mûcib-i in'izâl olur *(azli gerektirir)* hâlleri zuhûr etmedikçe azl olunmayıp bi-irâtetihi teâla *(Allâh'ın yüce irâdesiyle)* hulûl-i ecel mukadder *(alında yazılı ecel gelince)* veyahud mûcebât-i azl ve hacrden olan *(azli veya işten elçektirmeyi gerektiren)* hıyânet *(hâyinlik)* ve

cinâyet *(cânîlik)* misillü *(gibi)* sebeb-i âhar *(başka sebep)* ile Derya Kapudanlığı gayre verilmek lâzım geldikde Fenn-i deryâ ve ahvâl-i ricâl-i donanmaya vukufu olmayan Kara Paşalarından zinhân ve zinhâr birine verelmeyip ol vaktde Kapudane-i Hümâyûn Kapudanı her kim bulunursa yoliyle ana tevcîh ve taklîd oluna *(Kılıç kuşundırıla)* Ve Kapudane Kapudanlığı Patrona Kapudanına ve kezâlik Patrona Kapudanlığı dahi Riyale Kapudanını verilip bu vech üzere yollarıyle hareket eyleyeler. Farazâ *(Diyelim ki)* Kapudane Kapudanı bir takrîb ile *(her hangi bir sûretle)* ol gedikte bulunup istihkak ve istîhâli *(hak kazanmışlığı ve işe elverişliliği)* bulunmaz ise Patrona ve Riyale Kapudanlarından her kangısı *(hangisi)* aslah *(daha elverişli)* ve elyak *(daha lâyık)* ise cümle ittifâkıyle Vekîl-i Saltanat-i Uzmâ *(Ulu Sultanlık Vekîli)* re'y ve tedbîrle *(danışılmak ve tedbîr alınmak sûretiyle)* ana *(ona)* tevcîh oluna *(yöneltile)*. Lâkin Kapudanı müstahik *(hak kazanmış)* ve müstaid *(istidadlı, hazırlıklı)* ise ağraz-i fâside *(bozucu kasıtlar)* tehallülü *(araya sokuşturulması)* ile bir vechile gadr olunmak ihtimâli olmaya. Kapudane Kapudanı sadâkat ve istikamet ve fenn-i deryâda mehâret ile ma'rûf *(tanınmış)* ve müstahik *(hak kazanmış)* olmağla yoliyle Kapudan olup Patrona Kapudanı Kapudaneye ve Riyale Kapudanı Patronaya Kapudan oldukta Riyale Kapudanlığı dahi ecânibe *(hâriçten başkalarına)* verilmeyüp sâir Kalyon Kapudanlarından birine tefvîz olunmak *(uhdesine verilmek)* muktazayât-i nizâmdan *(nizâm gereklerinden)* ve lâzım-ül-ihtimâmdan *(gözetilmesi gerekli husûslardan)* olan mühâmdan *(mühim işlerden)* olmağla cümle rüesâ *(reîsler)* ve Kapudanların kâr-dânları *(iş bilir kişileri)* Kapudan Paşa huzûrunda akd-i meclis-i meşveret edip *(danışma meclisi kurup)* beynlerinde *(aralarında)* Riyale Kapudanlığına ehak *(en ziyade hak sahibi)* ve ahrâ *(en ziyade lâyık)* olanı istikrâ eyleyeler *(seçeler)* ve hem celîd *(güçlü)* ve reşîdleri *(yetenekleri)* ihtiyar oluna *(yeğ tutula)* Eğer içlerinden bu iki hâleti *(hâli, vasfı)* câmi' *(nefsinde toplıyan)* kimesne bulunmaz ise reşâd *(yetenek)* ve sedâd *(işe yatkınlık)* tarafı tercîh olunup cümleden âkıl *(akıllı)* ve şecî' *(yiğit)* ve kâr-azmâ *(iş bitirir)* olan intihap oluna ki silsileleri *(rütbe dereceleri)* hasebiyle yolu Derya Kapudanlığına ve ol dereceye nâil olur ise Donanma-yi Hümâyunumu *(uğurlu donanmamı)* âhar *(başka)* donanma ile kavuşturmağa ve ayırmağa ve götürüp getirmeğe kudreti ve Derya Kapudanlığı umûrunun *(işlerinin)* hall ü akdine *(görülüp kotarılmasına)* liyâkati ola. Ve bu üslûb-i mergub *(uygun yol yordam)* üzere Riyale Kapudanlığı içlerinden birine cümlenin ittifâkıyle karâr-dâde *(karar verilmiş, karâra bağlanmış)* olduktan sonra Kapudan Paşa dahi der-i devlet-medârıma *(devletin çevrelemiş olduğu kapıma)* arz edip vekîl-i mutlakım *(sorumsuz vekîlim, sadra'zamım)* re'yile arz mûcibince tevcîh oluna. Ve ceng

esnalarında Kapudan Paşalar Baştardaya süvâr olmayup bina olunan kebîr kalyona üç fener-i zafer- fer *(zafer parıltılı üç fener)* ve üç bayrak-i nusret-eser *(Allâh yardımından belirtili bayrak)* vaz' edip ana süvar olup *(binip)* ana baş kapudane tesmiye oluna. Evvelki kapudana ikinci kapudane olup ana yine Kapudane Kapudanı süvar ola ve cenkte mecrûh olanlara istedikleri mahalden vazîfeler *(maaşlar, geçimlikler)* ile tekaüd verilip kayırıla. Eyyûm-i sulhte *(Sulh günlerinde)* Derya Kapudanlarına de'b-i kadîm *(eski usul)* üzere yine baştarde-i hümâyûn *(uğurlu, mübarek baştarda)* câygâh *(durak yeri)* ola ve sâir kapudanlıklardan birisi dahi tatarruk-i memât *(ölüm vukuu)* ve eğer mûcebât-i azlden *(azli gerektiren hallerden)* olan cinâyât *(cinâyetler)* hasebiyle mahlûl oldukta *(boşaldıkta)* yerine kapudanenin baş reîsi ol kalyona kapudan olup sâir kalyonların rüesâsı *(reîsleri)* dehi bi-şart-il-istihkak *(hak etme şartıyle)* silsile ile hareket eyleyeler ve münhalle *(boşalmış)* olan reîs gedikleri Kapudane-i Hümâyun ve sâir kalyonlarda olan aylıkcıyandan *(aylıkçılardan)* reîslik fenninde mâlûmât ve mehâreti olanlara ve yolu geldikte işe yarar kimesneye verile ve topçu başılık mahlûl oldukta *(boşaldıkta)* Topçular Kethudası Topçu Başı ve Topçu neferîatından atîk *(eskisi, kıdemlisi)* ve erşedi *(yeteneklisi)* Kethuda ola ve sizayade yevmiyeye mutasarrıf olan *(ziyada gündeliği bulunan)* zâbıtlerin gedikleri *(geçimlikleri)* mahlûl oldukta *(sâhipsiz kaldıkta)* mutazâ-yi tarîkı üzere *(yolu, usulü gereğince)* o gediğe istidâd ve istihkakı olanlara nasîb olunup şefâat ve recâ ve vesâil-i uhra *(başka sebepler)* ile terk-i evlâ *(uygunu terk)* olunmayıp yoliyle müstahik *(hak sahibi)* olanlara gadr olunmaya, bâhusûs *(Ve hele)* ecânib *(yabancılar)* idhâlinden ziyâde ihtirâz oluna *(çekinile)*. Ve eğer Kapudan Paşa ve eğer sâir kapundanlar dâiye-i tama' *(tama' düşüncesi)* veya sebeb-i âhar *(başka sebep)* ile tertîb ve tâyin olunan kalyonlar neferâtını zinhâr ve zinhâr *(olmaya ki olmaya ki!)* taklîl eylemeyip *(azaltmayıp)* her kalyon içün tâyîn ve takvîm olunan *(tâyîn olunan, yerleştirilen)* neferaât ve mühimmâtları bittemâm *(tamamiyle)* tekmîl oluna ve erbâb-i gazâ ve ashâb-i vegaya *(Allâh yolunda savaşa girenlere, döğüşe girişenlere)* zafer alel-a'dâ *(düşmanlara üst gelmek)* emr-i Hudâ *(Allâh emri)* ve mütâbeat-i şer'-i garrâya *(parlak şerîate, dîn gereklerine uymaya)* mebnî *(dayanır)* olmağla cümle donanma-yi hümâyunum ricâli evâmir ve nevâhîye *(emirlere ve yapılmayacaklara)* imtisâl ile *(uyarak)* istihsâl-i salâh-i hâle sa'y-belîğ ve cidd-i bî-derîğ eyleyüp *(uyarak hâlî düzetmeğe çok çalışıp ve yapılabileceği savsaklamayıp)* ve kalyon ağaları husûsâ *(ve hele)* Baş Ağa olan kimesne ziyade dîndâr ve zabt u rabt *(çekip çevirme)* hususunda kaviyy-ül-iktidâr *(iktidârı fazla)* olup levendatı gereği gibi zabt ü rabt ile *(disipline)* ibâdullâhın *(Allâh'ın kullarının, insanların)* iyâl ve a'râzlarına *(ailelerine ve diğer yakınlarına)* taarruzdan *(el uzatmaktan)* ve hilâf-i şer'-i şerîf *(şerefli şerîata aykırı)* taaddîye *(el atmaktan)* tasaddîden *(niyyetlenmekten)*

men ü zecr eyleyeler *(ürküterek men' edeler)* Ve kalyonlar Cezâyirden *(adalardan)* ve yalılardan *(kıyılardan)* birine yanaşıp lenger-endâz-i ârâm olduklarında *(dinlenme için lenger attıklarında)* her kalyonun zâbitleri *(üstleri)* neferâtını bir hoş zabt edip *(disiplin altında tutup)* ol mahallin civârında bulunan kasabât *(kasabalar)* ve kurâ *(köyler)* ahâlîsine hilâf-i şer'-i şerîf *(şerefli şerîate aykırı)* taaddîden *(el atmaktan)* ve şekavet ve fesâda *(eşkıyalığa ve bozgunculuğa)* tasaddîden *(yeltenmekten)* men'lerinde *(alıkoymalarında)* ziyade ihtimâm eyleyerek *(dikkatli davranalar)* ba'd-et-tenbîh *(tenbîhten sonra)* şekavetten münzecir *(sarkıntılıktan geri durmamış)* olmayıp zâbitlerine *(üstlerine)* her kim muhâlefet eder ise *(kafa tutarsa, emir dinlemezlik ederse)* cümle Donanma-yi Hümâyunum ricâli ittifâk ile iânet eyleyip *(yardım edip)* ahz ve habs ve tâzîr ve te'dîb ile *(yakalayarak, haps ederek, azarlıyarak, haddini bildirerek)* cezâsın tertîb eyleyeler. Ve bast ü temhîd olunan *(uzun uzadıya anlatılan, üzerinde ehemmiyetle durulan)* kaire dâimâ mer'î ve düstûr-ül-amel olup *(uygulanıp, işlerde esas tutulup)* her kim buna mugayir *(aykırı)* hareket ve hilâfına kasd ü niyyet eder ise der-i devlet-medârıma *(çevresinde devletin dönüp durduğu kapıma)* arz olunup iktizâsına göre mücâzât oluna ki ilâ-mâ-şâ'-Allâh *(Allâh'ın nasîb edeceği zamana kadar)* mer'î *(uyulur)* ve tağyîr *(değiştirmek)* ve tahrîften *(karmakarışık etmekten)* me'mûn *(güvende, emniyette)* ve mahmî *(himâyede, göz altında)* olup her mâdde yerli yerince edâ oluna *(yerine getirile)* ve kalyonların neferâtları hususunda dahi vakt-i hâle göre dikkat olunup esnâ-yi ceng ü sulhte *(savaş ve barış zamanlarında)* iktiza ettiği *(gerektiği)* vech üzere ve kalyonların sağîr ve kebîrine *(küçüğüne, büyüğüne)* göre neferâtları tertîb olunup ber-vech-i nizâm *(nizâmına göre)* intizâm verile.

Hâlen Tersâne-i Âmire'de mevcûd olan Donanma-yi Hümâyûn kalyonlarıdır:

Kalyon kıtaât		
25	Hâlen binâ olunan üç anbar-i kebîr	Zirâ
1		62
1	An-fazla-i keraste binâ olunan *(kereste fazlasından yapılan)*	43
27.		

Kıçtan kara veya şamandırada olanlar ile tersânede yapılmakta olanlar

Halen alagaya çıkarılacak olan takım Donanma bekçileri (muhafız) ile beraber kalyonlar adetleri 13	Takım Halen alagada olan kalyonlar 13	yeni yapılmakta olan karadaki kalyonlar 4	Bütün Donanma kalyonları 13
Personel 4225	Personel 1383	Personel 1828	Personel 5500
79641	131628	33768	94614

Kalyonların ihtiyaçları ve Leventlerin erzakı (Her er için 2 kileden)

okka 350	50000					
Siyah barut	Yuvarlak	Makas	Zincir	Domuz ayağı	Plankete (Battaniye)	Pirinç
kantar	adet	adet	adet	adet	adet	kile
14000	200000	6000	6000	6000	20000	37272

Her er için 1 kileden	İkişer kantardan	üçer okkadan	Kalyonlar için	Üç okka	Zeytin yağı
Mercimek	Peksimet	Zeytin yağı	kandil yağı	her gün için	okka
kile	kantar	okka	adet	okka	
18632	37272	55908	40	120	42480

Bir kalyonu donatmak için, gerektiğinde yeteri kadar kaptan, reis erat vesairenin ismen tertibi

1.Reis adet	II.Reis adet	III.Reis(1) adet	Reisler(2) mastor adet	Kalyon ağası(3) adet	Kalyon Hocası(4) adet
1	1	1	7	1	1
90	60	50	210	40	30

Okka 30

Kalyon Odabaşı(5) adet	Leventler çavuşu(6) adet	Vekilharç adet	Kandil çavuşu adet	Kalyon imamı adet	Yelkenci adet	Vardiya adet
1	1	2	1	1	1	1
35	30	30	40	20	60	60

I.Topçu Başı adet	II.Topçubaşı adet	1.Topçu kethüdası adet	II.Topçu ketühüdası(8) adet	Cephâne muhafızları adet
1	1	1	2	1
60	50	40	60	30

Cephane muhafızları kethüdası adet	Su anbarcısı adet	Sandal Reisi adet	Serdümen adet	Dümen kethûdası adet
1	1	1	1	1
20	35	30	25	30

Okka 18	Okka 18	Okka 16			Okka 35
Diğer dümenciler adet	aylıkçılar adet	Topçular adet	Sandalcılar adet	Kalafatçı başı adet	Kalafatcılar adet
20	200	200	40	1	3
360	3600	098 saatçiler	800	40	105

	Okka 35	Okka 25	
Marangozbaşı adet	Marangozlar adet	Varilciler adet	Kalyon cerrahı okka
1	3	3	1
40	105	50	40

1- Direk subayları, 2- Mastor "Usta", 3- Gemi ikincisi, 4- Kâtip, 5- Yeniçeri Oda başısı, 6- Levent, sancak erleri subayı, 7- Batarya subayları, 8- Aylıklı, çoğu gayri müslim olup alındıkları yerlerde ilk üç aylıkları peşin olarak Patrikhaneye veya şehrin büyük papazına verilir. İş bitinceye kadar bu para depozito olarak saklanırdı.

Ber mucib-i takım
(kuruluş gereğince)

MÜHİMMÂT

Kalyon sayısı	Personel yekunu		Personel mevcudu	
1	450	8087	375	Halen kapudâne-i hûmâyun
1	450	8087	350	Patrona
1	450	8087	330	Riyâle
1	450	8087	325	Balıkçıoğlu
1	400	8087	300	Seyyid Mustafa Kaptan.
1	450	8087	300	Kör Ali Kaptan
1	450	6450	300	Sivaslı Ali Kaptan
1	450	7278	300	Kuronlu Mehmet Kaptan
1	450	7278	300	İlyas Kaptan
1	450	7278	300	Selâhi Kaptan
1	400	8904	300	Sakızlı Ahmet Kaptan
1	500	6450	325	Cezâyirli Mustafa Kaptan
1	350	0000	200	Süleyman Kaptan
13	5500	99438	4005	
00	0000	00000	0220-1113 ( ) senesi tertibi gereğince sefer görevlisi olarak tersânede bulunan kalyon muhafızları.	

13	5500	99438	4225	
	4325	79641	0000	
	—	—	—	
	1275	19797	4225	
01	1500	27643	0000	Yeni yapılan büyük Kapudâne-i hümayun
01	1001	17915	0000	1108 senesinde yapılan üç anbarlı
01	1001	17915	0000	1111 senesinde yapılan üç anbarlı
01	0600	10587	0000	Sakız savaşında yapılan Kapudane-i hümayun
01	0550	09728	0000	Sabık Patrona
01	0500	09728	0000	Riyâle
01	0500	08904	0000	Hacı Beytullah'ın Kalyonu
01	0500	08904	0000	Sabık Recep Kaptan Riyâlesi
21	7477	131121	4225	Kıçtan kara veya şamandırada olan kalyon
01	0050	001350	0000	" " " " " "
01	0350	007275	0000	" " " " " "
01	0328	006125	0000	" " " " " "
01	0328	006125	0000	" " " " " "
01	0328	006125	0000	" " " " " "
01	0328	006125	0000	" " " " " "
01	0350	007275	0000	" " " " " "
	+	+	+	
27	9211	165396	4225	

Y E K Û N

13	4225	079641	Halen Donanmada görevli
12	7383	131638	Mandegân-ı der tersâne-i amire
02	1828	033768	Halen karada yapılmakta olan
	+	+	
27	13436	245037	
13	05200	094614	Bütün donanma
	+	+	
40	18636	339651	

İNDEX

—A—

— L —

— M —

— N —

— O —

— P —

— R —

— S —